

SZÖVEGEK

I. MAGYARI ISTVÁN
NÁDASY FERENC FÖLÖTT

AZ TEKINTETES,
NEMZETES, NEVEZE-
TES VITEZ VRNAC, AZ NAGYSAGOS
NADASDI FERENTZNEC, FOGARAS FÖLDENEC 5
örökös, Vasuar es Sopron Varmegyeknec fő Ispan-
nyanac, az felseges II. RVDOLPHVS Romai Czaszar-
nac, Magyar Orszagnac Kiralyanac es io gonduiselő
edes Attyanac Louaz Mesterenec es Tanaczanac,
es Dunan innen fő orszag Hadnagyanac etc. 10
Kit az Vr Isten ez vilagy nyomorult e-
letből az öröc diczössegeben maga-
hoz vöt, 4. Ian. Anno 1604.

SARVARAT.

Teste felet es temetesekor löt ket Praedicatioia 15

M A G Y A R I I S T V A N N A C.

Apoc. 16. v. 15.

„Imé en el iöuöc, mint a' lopo, bodog a ki vigyaz, es meg
örzi az ö öltözetit, hogy meztelen ne iarion, es
az ö rutsagat meg ne lassac.” 20

AZ NEMES ES VITEZLÖ MADARAZ

Miklos Költsegeuel.

NIOMTATTATOT

Kereszturat Manlius Ianos által. 1604.

rusag es keserüségben nincz semmi haszon: sem ő Nagk nem hasznal mar semmitis, Nagysagtoknak pedig vgyan artalmasis, mint hogy szokasais neki, hogy az embert idő előtt el gyöttri, fonnyasztja, töri, es megis öly.

Bizonnyara oly szep nyugodalomban vagyon ő Nagys., hogy ha 5 kepes volna, bar valasztani hadnanakis ő Nagys. benne, ha ot akare maradni, vagy az siralomnac völgyere ide viszha terni, minden ketsegnelkül inkab maradna ot. Mert noha Nagysagtokat az maga szeme fenienelis inkab szerette, mind az által holot az Istenec szinenec latasa, az Z. Angyaloknak, es mennyei szenteknek tarsasaga felyül 10 haladgyon minden ez vilagy nyaiassagot, akar kijs meg gondolhattya belölle, menyueul inkab valasztana az ot valo maradasat, ide teresenel. Z. Peter czac valami reszet izlette vala meg az mennyei bodog életnek Matth. 17. v. 4., de megis oly edesseges vala neki, hogy kesz vala minden ez vilagyakat el hadni, s czac ot kiuannya vala maradasat. Sockal 15 inkab tehat ő Nga. valosagat erezuén az mas vilagy életnek, nem iöne ide haza, ha iöhetneis.

Annac okaert Nagysagtoc az feletteb valo keserüsegöt meg tartoztassa magat, hogy ezbölis niluan legyen az Ngtok io keresztyensege, mely sem az Isten rendelese ellen nem rugodoz, sem ez vilagy elethez 20 nem ragazkodic, hanem az mas vilagyra vagyodic, az houa Nagysagtokatis vtanna varia. Azonban pedig mig az leszen, it sem egyedül hatta Ngkat, hanem szep sereg-<A2v>gel: kiknek naprol napra valo neuekedeseknek es io szerenczeieknek remensege, es meg gondolasa, soc szübeli banatot törhet es enyhithet meg. Aztis meg gondollya 25 Ngtoc: hogy az Vr Isten nem el vesztesre igyekező akarattyabol, hanem atyai szeretetiből latogatta meg ez mostani szomorussaggal Ngtokat amaz mondasoc szerent, Apoc. 3. v. 19.: „Az kiket en szeretec, meg dorgalom es veszsözöm.” Ismeg Prou. 3. v. 11[- 12].; ad Heb. 12. v. 5[- 6].: Szerelmes „fiam, el ne mulasd az Vrnac fenyiteket, se el 30 ne vnd, mikor ő tölle dorgaltatol, mert az kit az Vr szeret, meg veszsözi, es minden fiat, kit hozza fogad, megh ostorozza, mint az atya.” Io vegre czelekette azert ezt az Vr Isten.

Vgyan szokasa ő neki, hogy kerezat alat tartya hiueit ez vilagon. Mert noha az vionnan születet, es hit által meg igazittatot emberek 35 Isten előtt keduesec, de miért hogy ökis bönösöc, es az bünnek maradeki ő benne vadnac, mint Z. Ianos 1. Epist. 1. v. 10. es Z. Pal Rom. 7. v. 18. Hebr. 12. v. 1. mondgyac, es azoc öket gyakran gonoszra, vagy talam halalos bünökreis vonszac, kit soc el eset szenteknek erőssit peldaia, ezert it ez földön meg sanyargattya öket az Vr Isten 40 atyai szeretetiből, de azert az ő szenedeseket hasznos es idussesges

allapatra forditya, czac hogy az ő keze suitasat, ökis bekesegeggel el türiec es Istenhez terienec az által, varvan igaz hittel bizodalmason, az Iesus Christus által bünöc boczanatyat. Arrol mondgya Z. Pal Rom. 8. v. 28., hogy „az Isten szeretöknek mindenec iauokra lesznek.” Mond 5 Z. Daudis Psal. 119. v. 71.: „Io ennekem, hogy megh alaztal engemet, hogy meg tanolnam a' te megh igazitasidat.” Es így iora magyarazza Nagysagtokis ez mostani keresztet.

Mert ez által az Vr Isten Nagysagtokatis az bünről meg akarta emlekeztetni, hogy ő előtte Ngtoc magat büntelennec lenni ne velne. Meg sanyargatlac (vgymond az Vr Ierem. 30. v. 11.) tegeted iteletben, 10 hogy ne lattassal magadnac artatlannac lenni. Iol tudgya az VR, kit mikeppen kellyen meg te-<A3r>riteni, sokan öröke el vesznenec, ha szaiokra boczatana. Hogy az ne legyen, kit betegseggel, rabsaggal, szerelmes emberinec el veueseuel, kit eggyel, s-kit massal sanyargat meg, hogy az által, bünös voltokrol meg emlekezuen, meg terienec, es ő 15 velle meg bekellyenec, mint Z. Pal szol, 1. Cor. 11. v. 32.: „Mikor az Vrtol iteltetünc, azert veszsözöttetünc az Vrtol, hogy ez vilaggal el ne karhoznunc.” Manasses Kiraly io szerenczeie ideien nem tuda meg terni, Babyloniaban rabsagra küldte Isten. Ot az keserüségben, az vashan, könyörge Istenec, poenitentiat tarta, s-az Vris meg halgata ötet, 20 es meg szabadita rabsagabol. 2. Par. 33. v. 11[-13]. Az kerezat azert poenentiara int, es soc bünöktölis tartoztat meg, erről mondgya Z. Peter 1. Epist. 4. v. 1.2., hogy „az ki szenedet az testben, meg szüent az büntöl, hogy az mi meg hatra vagyon az testben valo eleteben, azt az időt immar nem az emberec kiuansagokban, hanem az 25 Istenec akarattya szerent éllye el.”

Annac felette meghis akarta Isten probalni Ngkat ebben: ha az io szerencze valtozuon, az keserüseg ideienis, alhatatosan ditzeri, szereti, es tisztelyie ötet, vagy nem. Mert mikeppen az kementze, az koh, es a' tüz, meg proballya es ki valasztja az aranyat, ezüstöt, es az vy 30 fazakat: Sap. 3. v. 6. Prou. 17. v. 3. Syr. 2. v. 5. et 27. v. 5., azonkeppen Istenis meg szokta rostalni az ő hiueit, az keresztec által. Így kesertetet meg Abraham, es a' soc nyomorusagoc által meg probaltatuan, löt az Istenec barattya, azt mondgya Iudith cap. 8. v. 26. Erről valo, 35 Exod. 20. v. 20.: „Ne fellyetec, mert azert iöt az Isten, hogy meg probalna titöket, es hogy az ő felelme lenne bennetec, s-ne vetkeznetec.” Az Angyalis így szol Tobiasnac, cap. 12. v. 13.: Miért hogy kedues valal az Istennel, szükseg volt, hogy az kesertet probalya meg tegeted. Így valasztatnac el az kesertetec által, az kepmutatoktol az hiuec. Az kepmutatoc el szakadnac Istentől, de az io keresztienc, Istenhez ter- 40 nec inkab, buzgobban könyörögne, es nagyob kiuansaggal vagyodnac

ez eletről „meg valni, s-az Christussal edgyüt < A3v > lenni” Phil. 1.v. 23., mert lattyac hogy czac siralom it lakasoc, „s-ninczen it marado varosoc.” Hebr. 13. v. 14. Azonban mig it budosnac, bekeuel el türnec mindent, hogy az ő peldaiokhoz kepest, az töb hiuekis alhatatosbac legyene az kesertetekben.

5 Minec okaert halaadassal vegye Ngtokis most ezeket. Az szomoru idő vtan vigasagos napokis köuetkezne. Ez vilagonnis meg vigasztallya meg Isten Ngkat, s az mas vilagon penig vgyan „elis törly minden köny hullatastokat” Apoc. 21. v. 4. tökellestesen, vgy hogy mint az bünnecc sem leszen ot semmi rutsagais, azonkeppen szabadosis legyen Nagysag- 10 toc, minden keserüsegötölis. Mert noha „soc nyomorusagoc által kel be mennünc az Istenec orszagaban”, Act. 14. v. 22. mind az által ha edgyüt szenuedünc az mi feyünkel az Christussal, „ö velle edgyüt vralkodunkis”, azt mondgya Z. Pal 2. Tim. 2. v. 12. Mind ezekből Ngtoc bekesegecs türest tanollyon, es az Istenec Paranczolattya sze- 15 rent valo szent dolgokra igyekezze. Melyre ő Z. felsege adgyon eröt es Z. Lelketis Nagysagtoknac.

Vegezetre immar az mi ez három izben löt ket praedicationnac, mellyec Vram ő Nagysaga teste felet löttenecc, ki nyomtatasa ille- 20 ti, annac főkeppen három oka vgyon. Mert először, fellette melto es illendö dolognac itelem lenni, hogy az ki az mi nemzetsegünknec, es edes hazanknac, mind halalaig, meg vere hullasualis sokat, es hiuen szolgalt, annac az Istenfelö Vitez Vrnac diczeretes emlekezeti, kit töllünc meg erdemlet, az koporsoual edgyüt, ne temettetnecc el a föld 25 ala, hanem az ő Nagysaga felöl valo, irasbeli töb emlekezetecc közt, ezis az vtannunc valo keresztyensegnc lenne tudasara, minemü kegyes, tiszta, iozan, alazatos, igassag szerető, etc. es szent eletö keresztyen vitez Vr löt legyen ő Nagysaga, mikeppen mult ki ez vilagbol, es mint takartatot el tisztessagesen, minden rendbelyeknec, Vraknac, Nemesecknec, Vitezeknec, es az egész ielen valo sokasagnac nagy szo- 30 morusagual, es keserü sirasual. Masodsor mert azoknac kereseket sem akaram hiyaban < A4r > hadni, kic azt kiuantac töllem, hogy azoc az praedication közzül, melyec az egy holnap alatt, az ő Nagysaga teste felet löttenecc, nemelleyeket boczatananc ki az keresztyenec köziben. Meltoc valanac az többijs vgyan az ki nyomtatasa, vgy mint az 35 halal, es arra valo io keszületről, ez vilagi eletnec soc keresztyenről, okairól, azoc ellen valo vigasztalasaokról, az fel tamadasról, az öröc eletről, az meg igazulasról, es hasonlo dolgokról valoc, de az költsegnec szücc volta az többit hatra hagyatuan, ez kettöt azoknac keresekre ki akartuc boczatani. Vegezetre, mert az minemü dolgokról valo tanosa- 40 goc vadnac ez praedicationban, miért hogy azokról, mas irasombais ve-

tekedesem vgyon Pazman Peter Iesuitaual, (kinecc ragalmazó irasara valo feleletemis keszen vgyon, czac költsege heiaual vgyoc meg) hogy az masic irasom, annyecual röüidebb legyen, azertis akarom, az mostani teueligesec ellen, az lelkecc allapattyat, bösegecen megh magyarulzni.

Hogy penig Nagysagtoknac akartam ez kis munkat es faratsagot 5 aianlani, ezt nem czac az fel vöt szokasert czelekettem, hanem főkeppen, halaadosagomnac meg ielenteseci: ki miért hogy soc iot vöttem az en bodog emlekezeti kegyelmes Vramtol, es Nagysagtol, akaram auagy czac igijs, megh halalni, hogy azt ne velne Nagysagtok, mint ha 10 az ő Nagysaga holta vtan, Nagysagtokhoz halaadatlan akarnecc az el vöt soc iokrol lenni. Mert mostis az en hiuatalom szerent, azon hü szolgália vgyoc Nagysagtoknac, ki voltam ez előtt is. Annac okaert keremis Nagysagtokat, hogy ily szegeny Kaplannyatol, Nagysagtoc vegye io 15 neuen ez kis munkat, ennecc vtanna masbannis, (adgya Isten vigasagosb dologban) igyekezem Nagysagtoknac szolgálni. Az mindenható Vr Isten, az ő bösegecc kegyelméből aldgya meg, es eltesse nagy io egessgeben soc esztendökig Nagysagtokat, ez szomoru időc vtan, adgyon vigasagos es bekesegecc időket, es kiuansaga szerent valo io szerenczecc- 20 kel latogassa meg Nagysagtokat, s-vegre ez elet vtan, az igaz hit által < A4v > vigye be, az Christusert, az mennyei Z. Varosban, az hol, amaz elő folyo viz mellet, mind ket partyan az elő fa vgyon, mely minden holnapban gyümölcöz, AMEN. Költ Saruarat, Böit elő honac tizedic napian, M.DC.III. Esztendőben.

Az Nagysagtoc

Kaplanya

Magyari Istuan Praedicator
es Senior.

25

ELSEO PRAEDICATIO,

MELY XI. IANV. VOLT, AZ TEST FE-
let az palotaban, reggel es dellest.

Veszen ez mostani tanosagot Sap. 3. v. 1 [-3]. 5

„AZ igazaknak penig lelkek az Istennek kezeben vadnac, es nem bantya oket az halalnac gyötrelme. Lattattaknac az bolondoknac szemeknac meg halni, es nyomorusagnac iteltetet az ő ki menetelec, es hogy az igaz vtrol veszedelemre mentenec, es hogy mi veszedelemnac vtan volnanc, ők peniglen bekessegben vadnac.” 10

SVMMAIA:

TAnit ez igekben az bölcz, akar Salomon löt legyen az, s akar amaz nagy elmeiu Philo Sido, az igaz embereknac lelkeknac az testöl valo meg valasoc vtan valo allapattyarol, hogy tudniillic, noha az Istentelenec azt alityac, mint ha mikor az hiuec megh halnac, vagy meg öletnac, mind el vesz nec: de mind az által iol legyen dolgoc az hiueknac az halalbannis. Mert az ő lelkec az Istennek vagyon kezeben, bekesegben, es czendessegben vadnac, s nemis szenuednec semmi gyötrelmetis. Honnan meg tettzic, mely sockal kilömb iteletet tegyenec az bolondoc az hiuec halala felöl, hogy sem az igaz bölczeseg tenne. Mert az bolondoknac az ioc testestöl lelkestöl meg halni lattatnac, de az igaz bölczeseg mást mond felöllöc. Hogy azert ez igekből mi, kic ide gyulekeztünc, az Vrban el nyugot mi kegyelmes Vrunknac aluuo testenec meg latogatasara, hasznos tanosagokat vehessünc az lelkec felöl, ez praediciot harom reszre osztom. <B1v> 25

Elöszer azt lassuc meg, houa lesz nec az testből ki ment lelkec, ha elneke es bizonyos helyen vadnake vagy it budosnac szellel ez vilagon.

Masodszor, ha minec vtanna ki mennec a' lelkec a' testből, szenuedneke valamit, mit, es kike, vagy nem?

Harmadszor, ha ez földön elöc, innec ez vilagrol, nyuthatnake valami segetseget az meg holt embereknac lelkenec vagy nem? 30

Holot tudgyuc, az mi halottinknac testec hol legyenec, tudni illic az földben, amaz mondas szerent Gen. 3. v. 19.: „por vagy, es ismeg porra leszesz,” ismegh Eccles. 12. v. 9.: „terien meg az por az ő földben az honnan valo;” ier er tekezzünc arrolis, houa lesz nec az meg holt embereknac lelkec? Erre az bölcz it meg felel, es az igazaknac lelkekröl azt iria, hogy az Istennek kezeben vadnac. Mely mondassal meg mutattya, hogy az hü embereknac lelkeket Isten halaloc oraian meg örzi, ne uezszene el. Nem halnac tehat meg az lelkec, es nem lesz nec semmiue ki menuen a' testből, mint a' Sadducaeosoc felöl lattatic Z. Lukacz Act. 23. v. 8. mondani, es ittis ielenti az bölcz az bolondoc felöl, kiknac szemeknac meg halni lattattanac az igazac testestöl, lelkestöl. Immar, holot semmiue nem lesz nec az lelkec, akarode tudni hol vadnac itiletig? Ket rendben vannac az Emberec, auagy hiuec, auagy hitötlenec. Az igazac lelkeket (czac az hiuec penig igazac, kic az Messiasban hisz nec) Isten kezeben mondgya lenni. Az az, az Istennek hatalmaban es otalmaban, az öröc eletben, az hol semmi faidalmat nem erez nec. Erröl mondgya Tobias cap. 4. v. 3. az ő fianac: „Mikor el veszi Isten az en lelkemet, az testemet temesd el.” Mosesis azt iria Enoch felöl Gen. 5. v. 24., hogy „el vitte ötet az Isten.” Az Isten orszagaban vitetnec azert az igazaknac lelkec. Vallyon tehat az hitetlenec lelkec <B2r> houa megyen? Mint az igazake vitetnec Istenhez, azonkeppen az gonoszokeis az Istennek ellensegehez, az ördögökhöz gyütetnec, az holot gyötrodnec iteletig, az vtan oztan mind testestöl, mint eztis meg mutattya az kazdagnac, ki pokolban temettetec, peldaia. Annac okaert holot mind az io, s-mind az gonosz lelkec bizonyos helyre vitetnec, it ez vilagon szellel nem budosnac, es imit, amot, meg nem ielenec az embereknac, sem mas allatokban nem mennec, mint Plato velte. 25

MIT TANOLLIVNC EZEKBOL? 30

Tonollyuc meg it először, hogy az lelkec halhatatlanoc legyenec, es mint valami para, vagy füst semmiue nem lesz nec. Voltanac regenten oly Istentelen Emberec, s nehol mostis talaltatnac, kic azt veltec, hogy mikor az lelec emberből ki megyen, mint az test meg hal, vgy az lelekis semmeue leszen. Ezec ellen mi az Isten igeieböl erőssiczuc hitünket az leleknac halhatatlansaga felöl, imez mondasockal, hogy az igazac lelkec Isten kezeben vagyon, hat nem löttec semmiue. Sem az 35

gazdagnac, sem az Lazarnac lelke nem hala meg. Szent Istuanis, tuduan az lelket halhatatlannac lenni, az VR Iesusnac aianla lelket, Act. 7. v. 59. Az toluainakis így szola Vrunc, Luc. 23. v. 43.: „ma en velem lesz Paradiczomban.” „Bizony bizony mondom tinektec (mond ismeg Ioan. 5. v. 24.), az ki az en beszédemet hallya, es hiszen annac, ki engemet el küldöt, annac öröc elete vagon, es az halalban nem megyen, hanem az halalbol altal ment eletre.” Mely mondas meg hamisitya mind azoknac teulyeseket, kic az testel edgyut megh halni velic az lelketis, s mind azoket, kic az fel tamadasig alunni mondgyac az lelkeket. Mert az mit it Vrunc mond, azt az testről most nem erthetni (mert a' test az halal altal a' koporsóban, es nem az eletre ment), hanem az lelekről, mely az halalbol eletre megyen. Z. Palis azzal biztattya az keresztyene-<B2v>ket, 2. Cor. 5. v. 1., hogy „mikor az testi hailokot le teszic, kez nélkül czinaltatot öröc hailokban mennec az egekben.” Tudni illic holtoc vtan lelkestől, az fel tamadas vtan penig lelkestől testestől. Azert mondgya vgyan ot, v. 8. aztis: „bizunc penig, es io akaratunc vagon inkab tauol lenni az testől, es ielen lenni az Vrnal.” Honnat latni valo, hogy mikor az testből ki költözic a' „lelec, Istenhez megyen, az ki ötet atta volt,” mint Salomonis mondgya Eccls. 12. v. 9. Hat tuduan ezt Z. Pal nem ok nekül kiuannya halalat Philip. 1. v. 23. hogy az Christussal edgyüt lehessen.

Mondgya vgyan Z. Pal az holtakat alunni, 1. Thess. 4. v. 13., de ez alom nem az lelekről, hanem az testről mondati, mert mint egy agyban az test, vgy aloszik az meg holt ember az koporsóban, de miképpen az alom czac az testet nyomia el, az lelket penig nem (mert mikor az test aloszikis, vigyaz, mozog, es czelekezc az lelek), azonképpen halhatatlan, es aluvas nélkül valo az lelec, mikor szinten meg halis az test. Ettől vagon, hogy mikor az VR, az Iairus meg holt leanyat fel tamasztana Luc. 8. v. [54-]55. es ezt mondanna neki: „Leany kely fel,” az ő lelke vizha iötnecc irattatic nem fel tamasztatotnac. Nem hal tehat meg az lelec. Az testi halal azertis mondati az leleknecc az testől valo el valasanac, mint Z. Pal az ő halalat, oly igeckel irya meg 2. Tim. 4. v. 6. („et tempus resolutionis meae instat”), hogy akar kiis meg erthesse belöllő, nem az egesz embert halni meg, mikor meg hal, hanem czac az lelket valni el az ő testéből, mely el valas vtan meg hal az test, es ideig az földben aluszic, melyből ismeg amaz napon fel serkent, de az lelec eleuen marad, mert halhatatlan, s-meg sem öletethetic, Math. 10. v. 28. Minden ketseg nélkül azert el hidgyücc az lelkeknecc halhatatlan es aluauatlansagat, az halal vtanis.

Masodsor tanollyuc meg, hogy az ioknac lelkecc Istenhez megyen mingyarást, az testből valo ki mulasa vtan, az gonoszoke penig pokol-

ban. Mely dologrul Luc. 16. v. 22. <B3r> peldat hagyot Vrunc, az kazdaget es Lazaret. „Lazarnac lelke vitetec az Angyaloktul az Abraham kebeleben, az kazdage penig pokolban temettetec.” It az Abraham kebelen, öröc boldogsag ielentetic, az valasztottaknac lelkenec helye, az hol variac testeknecc fel tamadasat. Mondatic kedig Abraham kebelenec azert, mert mint Abraham az hiuöknecc Attyanac neuzeztetic, Rom. 4. v. 11. et 12. miért hogy az hiuekis hit által iduezülnecc mint Abrahamis, azonképpen az hiuekis, az Abrahamnac kebeleben mondatnac gyüttetni el vöuen az ő hitöknecc azon gyumölczet, az Abrahamnac igertetet örökseget, mellyet Abrahamis el vöt. Ez Abraham kebele menyben vagon, s-nincz az Istennecc szine latasa nélkül. Ezt bizonyitiac az Enoch es az Illyes peldaia, kic eleuenen Gen. 5. v. 24. 2. Reg. 2. v. 11. Istenhez ragattattanac az egekben, es az Angyaloknac lako helyec, kic eyel nappal lattyac az Vr Istennecc szinet, es szolgálnac az hiueknecc halaloc oraiannis, lelkeket fel viuen az Vrhoz. Azont erőssetic az Z. Istuan es Z. Pal czelekedetijis. Mert ha holtoc vtan az hiueknecc lelkecc az Vr kezében, es az Christussal edgyüt nem lenne, nem aianlotta volna Z. Istuan halala oraian azt az Vr Iesusnac, sem Z. Pal nem kiuanhatta volna halalat az vegre, hogy edgyüt lehessen az Christussal. Ez hely az irasban mas igeckelis iratic meg Apoc. 6. v. 9 [-10]. Oltar allyanac mondati. „Es mikor (vgymond Z. Ianos) az ötödicc peczetet meg odta volna, latam az Istennecc igeieiert, es az nalloc valo bizonsagert meg ölettetteknecc lelkeket az oltar alatt, es nagy fel szoual kialtyac vala monduan: Vram ki Zent, es igaz vagy, meddig nem iteled meg az mi verünket es nem allasz boszszut az földön lakozokon.” Ittis olyan ertelemmel mondatnac az Martyromoknac lelkecc az oltar alatt lenni, mint az elöt az Abrahamnac kebeleben. Mert mint Abel es Abraham, hitből aldoztanac az Vrnac, Heb. 11. v. 4. 17., az ő aldozattyoc penig az Christuset peldaztac, azonképpen az hiuekis <B3v> Abrahamnac fiai leuen az igeret szerent, Isaakban, az Christuban io illatu kedues aldozatta löttenecc Istennecc. Rom. 12. v. 1. Es mint Abel meg öletetuen meg aldoztatot Istennecc, vgy az kic az Euangelyomert meg öletnecc, azokis Istennecc kedues aldozatta löttenecc. Mondatic paradiczomnakis Luc. 23. v. 43. „Bizony mondom teneked (mond Vrunc az Toluainac) ma en velem lesz paradiczomban.” Ittis az paradiczomnac neuen, az öröc eletnecc bodogsaga irattatic meg, mint ha mondana: ma velem leszesz az öröc életben. Mind ezekből azert bizonios dolog, hogy az igazaknac (kic az hiuecc) lelkecc, mihelen az testből ki megyen, azonnal Menyországban vitetic az Angyaloktul, nem purgatoriomban es ot diczeric az Istent, mint latni valo Apoc. 4. v. 10. et 5. v. 9. et 7. v. 10. et 15. v. 3.

Immar penig az gonoszoknakis lelkekis, mihelt el valic az testöl azonnal pokolban vitetic, mint az kazdag peldaia meg mutata. Erröl mondgya Daud Psal. 55. v. 16. az ő szinnel valo barati ellen imatsagaban: „iöion halal ő reyaioc, es mennienec eleuenen pokolban.” Ismeg masutis mond, Psal. 49. v. 15.: „mint az iuhoc, vgy rekeztetenecek pokolban, s ot emezti meg öket az halal.” Ide valo az Chore, Datan, es Abiron szörniü vezedelmekis Num. 16. v. 31[-33]., kiket „az föld el niele, es eleuenen be szallanac pokolban.” Im hallod azert, hogy mind az ioknac, s mind az gonozoknak lelkec, az ő heliekre mennec, mihelt kimennecek az testből. Az gonozoke pokolban az gyötrelmeknec helyere, s az ioke Menyországban. Az holot lesznek az fel tamadasaig, az mikor ismeg egyben szerkesztetuen az ő testeckel, mind öröcke ot maradnac az houa esnek, vagy az eletre vagy az halalra. Vgy el azert ez vilagon, hogy halalodkor az Abraham kebeleben vitessel: mert ha oda nem megy ackor, az vtan oztan soha sem mehetcz oda. Meg tanulhatiac inned az hiuek, hogy holot az ő lelkec Istenhez legyen az halal által menendö, nem az meg holt szenteknec, hanem czac az Vristennecek es az mi Vrucnc Iesus Christus-<B4r> nac kellessec, halaloc oraian lelkeket aianlani, mint Christus Vrucnc, es Z. Istuanis, czelekedenecek Luc. 23. v. 46. Act. 7. v. 59.; mondgyac ezt ökis Z. Daudiddal Psal. 31. v. 6.: „Az te kezecben aianlom az en lelkemet, meg valtottal engemet Vram igassagnac Istene,” es Z. Istuannal „Vram Iesus ved hozzac az en lelkemet.” Szunnienecek meg tehat immar valaha az Papistac, Marianac aianlani lelkeket (mind az Maria Soltaraban Psal. 31. monduan: teneked aianlom Aszszoniom az en lelkemet, az en egesz eletemet, es az en vtolso napomat. Ismeg amaz inekben, Maria mater, hol ezt mondgyac: „tu nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe”, halaloc oraian Marianac aianluan magokat) es köuessec az regi szenteket, kic Istennecek aianlottac lelkeket. De te it azt gondolhatnac, lam az Angialoc veszic fel az hiueknec lelkeket (mint az Lazar peldaia Luc. 16. v. 22. bizonyitia), fel veheti tahat Mariais az hiueknec lelkeket? Erre penig azt mondom, hogy Maria felöl az iras azt nem mondgya az mit az Angyaloc felöl. Mas az hogy noha az Angialoc szolgálnac ebben az hiueknec lelkeknec, mind az által nem vgy mondatnac az ő lelkeket fel venni, es az Abraham kebeleben vinni, mint ha öc volnanac az halalban az hiueknec lelkenec meg tartoi es eleuenitöi, hanem czac vgy, mint az meg eleuenitö, es meg tarto mi Vrucnc Iesus Christusnac szolgálai. Mert öc „szolgáló lelkec”, Heb. 1. v. 14., s-azertis adattac, „hogy szolgállianac kic az iduössegnec örökseget el veszic.” De Maria felöl sem azt nem oluassuc, hogy ollian szolgáló lelec volna, mint az Angialok, sem azt,

hogy így szolgálna az leleknec es hozza venne. Nagy Istentelenség azert az Vr Christus kiuül masnac aianlanod halalodkor lelkeket.

Ezekből azis meg tettzik, hogy holot czac ket hely legyen az houa mennec az lelkek, Menyország es pokol, czac alom es fabula legyen valamit az papistac az purgatoriom tüze felöl mondanac, s egyeb hazna sincz, hanem az papoc kony-<B4v>haiat, es erszenyvet nem hadgya ki alunni es üresedni: de az Vr Iesus öröcke valo papsaganc karomlasaual. Ha az lelkec Isten kezeben vadnac, s ot bekesegeben, mint az bölcz mondgya, ninczenec tehat purgatorium tüzben. Az Apostolis Heb. 9. v. 27. „el rendeltetec dolognac” monduan lenni, „hogy az emberecek egytzer meg hallyanac,” azt veti vtanna, hogy „az vtan lenne az itelet,” nem mondgya, hogy az halal es az itelet között valami tiszteto tüz lenne, hanem czac amaz iteletröl szol. Salomonis Eccles. 11. v. 3. az le eset fanac hasonlatossagabol meg mutattya, hogy az miben talaltatic Ember halala oraian, abban iteltetic, vagy io, vagy gonosz leszen. Azt mondgyac vgyan az Papistac, hogy az keresztyenecek eleg teteleben ha mi hiba leszen halaloc oraian, tehat az Purgatorium tüzeben valo szenuedesuel helyere viszic azt, de nem czac iras nélkül, de vgyan az Z. iras ellenis mondgyac azt. Mert Z. Pal 2. Cor. 5. [v. 10.] azt mondgya, hogy „az Istennecek itelő szeki elöt, ki ki mind azt veszi el, az mit az ő teste által czelekedec, vagy iot, vagy gonozt.” Hat nem az Purgatorium tüzeben valo eleg tetele szerent fizetnecek ot. Az vtolso itelet napian, sem emlekezic semmitis Vrucnc az tüzben valo szenuedesekről, hanem az ő eltekben löt io czelekedeteket szamlallya elő. Vegezetre sohol az iras arrol nem szol, hogy meg holta vtannis eleget tehetne ember, az Purgatorium tüzeben büneiart, hanem söt arra int, hogy it ez vilagon eletünkben bekellyünc meg Istennel, mert „el iö az eij” Ioan. 9. v. 4., „mikor senki sem czelekedhetcz.” „Mig idönc vagon” Gal. 6. v. 10., „addig czelekedgyünc iot”. Valakic azert ez vilagbul poenitentia nélkül, es bünökert valo eleg tetel nélkül (mely az Iesus Christus aldoztattanac erdemenecek hitből hozzac kapczolasa) mulnac ki, czac heiaban szörgetic, az bolond szüzeckel holtoc vtan az aitot. Czac kettö azert az hely, menyország az io lelkeke, s pokol az gonoz lelkeke, harmadic helyt nem tud az iras. <C1r>

Oennön magok az Attyakis, ez ket helyről teznec niluan valo bizonsagot, s-megh mutattyac, hogy czac it vagon az poenitentianac helye, es hogy holta vtan senki büneit el nem moshattya. Chrysostomus in Gen. cap. 1. hom. 5. et hom. 4. in cap. 2. et 11. Epis. ad Heb. niluan mondgya, hogy az ki it ez vilagon el nem mossa büneit, az amot semmi vigasztalast nem talal. Maga hiszem talalna, ha purgatoriumbanis el moshatna. Conc. 2. de Lázaro, mond: Mig it leendünc, io remense-

günc vagyon, de mihelt innet a' moda ki menendünc, ninczen oztan az mi hatalmunkban, hogy paenitentiat tarthassunc (neque commissa diluere), sem hogy az meg löt bünöket el moshassuc. Azert mondgya Z. Agoston epist. 54. ad Macaed. et serm. 66. de tempore, hogy az erkölcsz nec megh iobbitasanac, es poenitentia tartasnac, czac it vagyon helye, az halal utan nincz. Hilarius in Psal. 2. mond: „excipit enim nos statim infernus, et decedentes de corpore, si ita vixerimus, confestim de via recta perimus. Testes nobis sunt Euangelij diues et Pauper, quorum vnum Angeli, in sedibus beatorum, et in Abrahae sinu locauerunt, alium statim paenae regio suscepit. Adeo autem statim paena mortuum exceptit, vt etiam fratres eius in supernis manerent. Nihil illic dilationis aut morae est, iudicij enim dies, vel beatitudinis retributio est aeterna vel paenae. Tempus vero mortis habet interim vnumquemque suis legibus, dum ad iudicium vnumquemque, aut ABRAHAM RESERVAT, AVT POENA”: hol it az harmadic hely, mely iteletig az lelkeket tartana. Z. Agostonis mond, de consol. mort. lib. 1. cap. 2.: „Az testből ki menuen az lelec, mely testi szemtől nem lattathatic, fel vetettetic az Angyaloktól, es helyhezttetic vagy az Abraham kebeleben, ha hü lelec, vagy az pokol tömletzenec őrizetiben, ha bünös, miglen el iö az vegezet nap, mellyen ismeg fel veszi az ő testet, es az igaz biro Christusnac itelő szeki elöt, szamot ad az ő czelekedetiről.” It helye volt volna az Purgatoriumnac, de nagy <C1v> halgatasban felölle Z. Agoston. Söt de verbis Apost. ser. 18. et de peccatorum meritis et remiss. lib. 1. cap. 28. ismeg contra Pelag. Hypognost. lib. 5. czac ket helt mond lenni, harmadikat tagadgya nagy erőssen, meg penig ot az hol helie löt volna erről irnya. Mert az Pelagianusoc ellen disputal, kic azt tarttyac vala, hogy az kereztség nélkül megh holt gyermekec lelket, valami harmadic, es közep helyen, menyország es pokol között mondgyac vala lenni, kiknec teuelgesec ellen, azt iria, hogy czac ket hely vagyon. „Tertium (vgy mond) ignoramus penitus, imo nec esse in scripturis sanctis inuenimus.” Az en Pazman Iebusitam igen gyöniörködic Z. Agostonban, mint ha öis igy vallana lenni az purgatoriumot, mint ez mostani Pápasoc, maga az hol szinte valamit mond is felölle, magais ketseges benne, ha vgy legyene, vagy nem, in Ench. cap. 69. söt cap. 67. azt iria, hogy ő neki nemine mü emberi io akaratból meg czalattatni lattatnac, az kic azt velic, hogy holtoc vtan az tűzben megh tisztulnanac, noha sokaig kinoztatnanac. De mas helt illet erről böuebben szolni. Eleg it azt meg tudni, hogy sohol sinczen az Purgatorium, kiuel az Papistac az embereket iyezgetic.

IV. Annac felette niluan vagyon azis innet, hogy holot az igazak-

nac lelkec Isten kezeben vitessenec, menyben holtoc vtan, az gonoszoke peniglen pokolban, s ot legyenec mind az feltamadasig, nem budoshatnac tehat az lelkec it szellel, es sem az io, sem az gonoszoc lelke imit, amot, meg nem ielenic. Szokasoc az papistaknac, hogy nemely teuelgeseknec semmi erősseget nem adhatuan Z. irasbol, az lelkeknek meg ielenesere futnac, es abbol erősitic igaznac lenni. Illyenec az Mise, Purgatorium, szentec segetsegül hiuasa, es soc effele czigabiga dolgoc felöl valo ieleneseknec haniasa. Ide valo az Pazman Iesuita szalma kopiaiais, ki az papistasagnac igaz voltat a' többi között ezzel oltalmaz fol. 288. Bonfiniusbol (Saac meg lelte foltyat), hogy az le vagatot embereknec czontyoc <C2r> között három eztendő muluan egy fő talaltatot volna, ki Bodog aszszon segetsegeből meg gyonhatot volna. (Hol oluastad Pazman Attya, hogy az kic it eltekben meg nem terne, holtoc vtan, czac az feie czontiais meg gyónhatic.) De ez mind az Isten igeienec, s mind az regi Attyac irasanac ellene vagyon. Mert bizonyos dolog az, hogy az meg holt embereknec lelkec nem iö nec ide vizha ez vilagra, sem az it valo állapotot nem tudgyac. Erről mongya bölcz Salamon Eccles. 9. v. 7. 8., hogy „az elő emberec tudgyac magokat halandoknac lenni, az meg holtac penig semmit mar nem tudnac, s-ninczen már berec, mert feledekensegben vagyon az ő emlekezetic”, „es ninczen reszec ez vilagban, es az dologban, mely az nap alat leszen”. Hat, ha semmit mar nem tudnac az meg holtac, es ez vilagon valo dolgokban reszetlenec, nemis budosnac imit amot szellyel. Z. Iobis cap. 7. v. 9. [10.] azt mondgya, hogy „mikeppen az felleg meg emezttetic, es el mulic, azonkeppen az ki az koporsóban be szallandis nem iö fel, sem vizha nem megyen az ő hazaban, sem megh nem ismeri ötet az ő helye többé”. Azont bizonyittyta masuttis cap. 14. v. 12. et cap. 20. v. 9. Azert mondgya Daud 2. Sam. 12. v. 23. az ő meg holt fia felöl: „en megyec inkab ő hozza, ő penig nem ter en hozzam vizha”. Ide valo az Lazar es kazdag peldaiiais, Lazart Abraham el nem boczata az kazdag attyafiaihoz, sem ő magahoz, nyeluenec meg huiösiteseiert. Az kazdag sem mene, söt vgyan nemis mehete, mert ha maga el mehetet volna, nem kerte volna Lazart el boczattatni. Ezent vallya Chrysostomus in Matth. cap. 8. hom. 29. monduan: „Nemis budoshatic it ez országokban az testől meg valt lelec, mert »az igazaknac lelkec Istennek kezeben vadnac«. Ha penig az igazaknac, hat az kised gyermekzeknekis, mert nem vetkeztenec. Az bünösöknek penig lelkec ki menesec vtan, mingyarast el vitettetnec, mely az Lazar es Kazdagbol niluan leszen. De az Vris edgyüt azt mondgya: »ma vizha kiuanynac <C2v> tüled az lelket.« Az lelec azert, mikor az testből ki megyen, nem iarhat it szellel, s nemis ok nélkül”. Es vgyan ot hatrab mond:

„Az irasnac soc helyeibol meg bizonyittathatic, hogy holtoc vtan, az igaz Embereknek lelkec, nem iar it szellel. Mert Z. Istuanis azt mondgya: »ved hozzad az en lelkemet«. Es Z. Palis kiuannya vala »meg valasat, es az Christussal edgyüt létet«. Az Patriarcha felölis azt mondgya az iras: »es tetetec az ö Attyahoz io vensegben«. Hogy penig az bünösöknek lelkec sem lehetne it, hallyad az kazdagot, ki azt felette kiuannya vala, de semmit sem nyerhete. Ha az embereknek lelkec it szellel iarhatnanac, ö maga el ment volna, a' mint kiuania valais, s-az öueit az pokolnac gyötrelme felöl bizonyosocka tötte volna. Mely helieböl az irasnac azis meg tettzie, hogy az testböl valo ki menes vtan, valami bizonyos helyre vitetne az lelkec, az honnan az ö tetcezes szerent vizha nem iöhetne, hanem ot variac az iteletne amaz rettenetes napiat”. Ezeket Chrysostomus monda. Azont vallya hom. 2. et 4. de Lazaro. Tertullianus lib. de anima, Theophilactus in 8. cap. Matth. Ismeg autor quaestionum ad Antiochum quaest. 11. et 13. hasonlo ertelemben vadnac. Teueliegnac tehat mind az Papistac, kic az lelkec ilyen ielenesit velic lenni, s-mind az Plato teueligesen valoc, az lelkeknek edgic testböl masikban menesec felöl.

Osztan ha szinten igaz volnais az, hogy az lelkec it iarhatnanac szellel, es az kiknek akarnac meg ielenhetne (kit meg nem bizonyithatnac), meg sem köuetkezne, hogy azoktol kellene az iduessegne vtat meg tanolnunc, mert ezt Isten meg tiltotta Deut. 18. v. 10 [-12]. „Ne talatsec (vgy mond) ti köztetec”, „ki az meg holtaktol keresne az igassagot, mert vtallya azt az VR”. Esaias cap. 8. v. 19 [-20]. arra int, hogy „mikor azt mondgyac, az eleuenekert az holtaktol keressen az nep latast, tehat ezt felelluc, hogy az törue nyre inkab, es az bizonsagra”. Abrahamis azt felele az kazdagnac, „vayon Moysesec, es prophe-<C3r>taioc, halgassac öket.” Es mikor az kazdag ilyen fogast tenne: „Nem vgy Attiam Abraham, de ha valaki az halottac közzül menend ö hozzaioc, meg terne”: Abraham igy szol ellene: „Ha Mosest, es a' Prophetakat nem halgattyac, ha szinten valaki az halottac közzül feltamadis nem hiszne”. Ha szinten meg ielennekis azert az lelkec, de holot cziac annac kellyen hinni, mely Istentöl vayon 1. Ioan. 4. v. 1. es ha meg az Angyal praedikalnais valamit, „az kiuül az mit az Apostoloc praedikaltac, atkozotnac kellyen tartani” Gal. 1. v. 9. meg sem kellene ez fele czalard lelkeknek hinni, mert oly dolgokrol akarnac tanitani, kit a' Z. iras vellec nem tart. Iol mondgya Z. Agoston cap. 19. de vnitat. Eccles. monduan, „ne mondgyac azt, hogy azert igaz, mert imez ferfi, vgy amaz aszszony ilyen latast latot, vgy emette, vgy almaban almadot. Tetessenec felre ezec vgy az hazug embereknek talalmanyoc, vgy az czalard lelkeknek czodaioc. Oluassac meg az

czalard latasoc felöl, hogy meg az Satanis fenies Angyala tunic. Hallyac mit mondanac az poganyoc az ö Istene felöl, az mellyec czodalatoson auagy löttene, auagy lattattanac, es mind az által az poganyoc Isteni ördögöc.” Athanasiusis quaest. 35. azt kerdi, „miert nem engette legyen meg Isten, hogy az meg holtaknac lelkec vizha iöhessen, es meg mondhasa, minemö allapot vayon az pokolbelieknel, s-minemü szükseg?” Ezt feleli penig, hogy „soc teuelgesec tamadanac abbol, mert az ördögöc emberi abrazatot vehetne fel magokra, es azt mondhatnac, hogy öc az halottakbol tamattac fel, es inset soc tettetes dolgokat, es hamis tudomanyokat hinthetne szellel azoc felöl, az mellyec ot leszne, es azt az mi meg czalasunkra, es veszedelmunkre.”

Meg tettzie ezekböl, hogy sem meg nem ielenne az meg holtaknac lelkec, sem nekiec hinnunc nem kel, ha szinten meg ielennekis. Nem hogy meg nem ielenhetne ha Isten akarna, de hogy vgyan nem akaria, sem hogy meg ielenniec, <C3v> sem hogy töllöc tanollyunc az iduessegne vtat. Mert hogy Moses es Illies meg ielente nec Matth. 17. v. 3., ez oly magan löt dolog, melyböl közönseges törue nem szabhatunc (nec singularia facta sunt in exemplum trahenda, nec specialis visio generalem constituit regulam), egy szal fa nem erdő, szoktac mondani. Osztan ezec testestöl, lölkestöl voltanac, nem czac feiec kaponaia, mint az Pazman embere feie. Vgyan nemis montanac ezec semmitis Vysagot, az iras kiuül, hanem czac az Christus kin szenedese es halala felöl szoltanac, ingyen sem az Apostolokkal, hanem ö magual az Vrral. Semmit azert es nem segeti az papasoc ielenesit, mint ö maga Gersonis vötte eszeben, s-azert elő hoszuan de examine doctinarum, amaz glossat: „Apparuit Moses et Elias” etc. azt mondgya, hogy „ketseges minden ielenes, valamellyet az törue ny es az Prophetac nem bizonyitnac az Euangeliommal”; czalard ielenesec azert azt mondom valamellyeckel az papasoc Z. iras ellen valo dolgokat akarnac otalmazni. Es noha lattatnac lenni, de bizonyara nem azoc az meg holtac lölki, kiknek mondgyac magokat lenni, hanem valosagos ördögöc, kic a' meg holtac abrazattyiokat veszie fel magokra (mint hogy meghis lehet töllöc) czac hogy az embereket vgy hamis tudomanyra vonnyac, es Z. iras ellen valo dologra taniczac, vgy ketsegeben eyczec.

Mondanad: Lam Samuel Prophetat, az Varaslo Aszszony fel tamasztotta volt halala vtannis, [1.] Sam. 28. v. 14. Ercz megh Attyamfia. Nem az igaz Samuel Propheta volt az 1. Mert holot meg tiltua lenni tudta Samuel, hogy az halottac se meg ne ielennyene, se ne taniczac az embereket, s-Istenis el tauozot volt Saultol, es sem Prophe-

lelkeket purgatoriumban, s-azutan hamissicruc meg azt, az Isten igeie-
ből bizonyos erőségeckel.

Azt taniczac azert, mint Bellarminusbol meg tettizic lib. 2. de
purg. cap. 1. hogy az kic boczanando bünben hálnac meg, azoknac
lelkec purgatoriumban megyen az testből meg valasa vtan. Ismeg 5
azokeis, kiknec ha szinten bünöc meg boczattatottis, de eleget bünö-
kert it ez vilagon nem töttene. Mert öc azt tartyac, hogy mikor Isten
az bünt meg boczattya, az poenitentiakor az gyunasban, de azert
az büntert valo büntetést meg nem engedi, hanem azert az io czeleke-
detekel, vagy az indulgentiackal kellesec eleget tenni. Es igy ha it ez 10
vilagon az eleg tetel meg nem leszen, tehát az mas vilagon kel az Pur-
gatorium tüzeben, bizonyos ideig, vagy esz-<D1v>tendönként eget-
tetni, főzetetni, mig meg tisztitatic. Mely dologgal vgy el hitettec az
embereket, hogy miért hogy kiki mind hamar szabados akar attol az
tűztol lenni (noha soha sem volt, s nemis leszen olyan tűz) min- 15
deneketis keszec voltac, Attyokert, eleyikert gyermekekert, es ma-
gokert, az papokra, barátokra, költeni, czac változhatanac ki onnet.
De ezec nem czac nem eggyeznec, hanem vgyan ellenkeznekis az Is-
tennec igeieuel. Mert noha igaz az, hogy Isten az bünneceket két féle bü-
ntetést rendelte, ideig valot egyet, mast öröcke valot: mind az által 20
hamis az, hogy az halál vtan valami effele ideig valo büntetése volna az
bünöknece. Ez világi életben, az büntert ideig valo büntetéssel meg
szokta vgyan neha neha az embereket Isten suitogatni, mint kegyes
Attya: amot penig az mas vilagon, senkit ideig az büntert nem büntet,
hanem az kit büntet, azt minden irgalmassag nélkül, mind öröcken 25
öröcke bünteti. Meg ercz azert hogy noha Isten az vilagon ideig valo
büntetéssel, neha az ő hiueinekis, meg szokta büntetni vetkeket, nem
az vegre hogy el veszesse, sem azert, hogy azzal tegyenec bünökert ele-
get, hanem czac szoktatásert, es hozza teresert; de mikor az hiuec meg
hálnac, semmi affele büntetes nem marad hatra, mellyert Purgatorium- 30
ban kellene koholtatnyoc, hanem minden büntetéseket el fedezi az
Istennec irgalmassaga, az Iesus Christus érdeme által. Hogy penig
niluabban legyenec ezec, mind az, hogy meg boczatuan Isten az bünt,
büntetésestis meg engedi, s-mind az, hogy az Vr Christus vgy töt eleget
az mi büneinkert, hogy semmi effele holtunc vtan tüzben valo eghes 35
nem tartatic meg purgatoriumra, erről rend szerent mi zent irasbeli
bizonsagokat hozoc elő.

Első rendbeli bizonsagimat veszem az Istennec nagy irgalmassaga-
bol, azoc ötán lesz nec. Első imez. Az meg igazulaskor mint bocziassa
meg Isten ember nec bünet, es annac büntetésest, egy pelda beszédben 40
Matth. 18. v. 27. Vruncc <D2r> szépen meg tanit reya. Tiz ezer talen-

tommal ados az kiralynac egy szolgál, kit midön meg nem fizethetne,
könyörüle raita az VR, es az egész meg fizethetetlen summat meg
engede neki. It az adossagon az bünöc értetnec, kikert ember soha
eleget nem tehet Istennec. De irgalmassagabol ő meg boczattya azokat.
Nem czac az bünt penig, hanem az bünnece büntetésestis. Mert nem 5
czac az adossagot el engede, hanem az tömlöczben sem vettete, söt az
adossagot is el engede, s ömagatis el boczattata, es nem adata el felese-
get, gyermekeket, es mindenet az miie vala. Mikeppen azert, hogy az
kiraly igy czelekedec ez szolgál: azonkeppen az Istennis mikor az
meg igazulaskor az bünöket meg boczattya, azzal egyetemben az bün- 10
tetésestis el engedi. Innet azt hozam ki, hogy ha az Istennec irgalmassa-
ga, mind az bünnece, s mind annac ideig es öröcke valo büntetésestis
egész adossagot meg boczattya, es el engedi az meg igazulaskor: tehát
hamis az, hogy az bünnece meg boczatasa vtan, meg valami büntetést
kiuanna Isten, mely az ő igazsaganac az bünökert eleget tenne. De az 15
iras arra tanit, hogy az Istennec irgalmassaga, egytzer s mind, minden
mi eleg tetelünk nélkül meg boczattya egészen adossagunkat, es min-
den büntetésestis el enged, mellyeket az Istennec igazsaga, eleg tetel
gyanant meg kiuann vala, mint ezt meg hamissithatatlan keppen bizo-
nyitya az tiz ezer talentomnac el engedese, es az adossagert az szol- 20
ganac minden marhaiaual az fogsagbol, es az el adattatasabol valo fel-
szabadulasa. Hamis tehát, hogy az bün meg boczattatuan, meg valami
büntetésestis maradnanac hatra, kikkel az Istennec igazsagot engeztelni, s
az büntert eleget kellene tenni.

Masodic erősség: Ha az Istennec kegyelme, es irgalmassaga oly 25
nagy es bö, hogy az hol az bün beuelkedic, ot az kegyelem inkab
böüölködic, s-ugy boczattya meg az bünöket, hogy az tenger nec
melysegeben vetessenec be hogy soha többé mar azokrol meg nem
emlekezic, söt oly meszsze veti töl-<D2v>lunc azokat, mely tauol nap
kellat az nap nyugottol, mondom ha illyen nagy, es bö az Istennec 30
irgalmassaga, tehát hamis az, hogy purgatoriumban meg számot tarta-
na Isten reaioc, es azokert ot koholna, es főzne az szegeny lelkeket. De
igaz amaz hogy ollyan nagy az Istennec kegyelme, es irgalmassaga. Ha-
mis tehát imez vtolso. Az minort ezec bizonyityyac. Z. Pal Rom. 5. v.
20.: „Az hol (vgymond) böüölködöt az bün, ot inkab böüölködöt az 35
kegyelem”. Michaeasis cap. 7. v. 19. mond: „meg tér (az Isten) es kö-
nyörül mi raitunc, meg tisztitya az mi alnoksaginkat, es a' tenger nec
melysegeben veti minden mi büneinket”: vgy veti penig oda, mikor az
meg terő bünösöknece meg kegyelmez, hogy „meg sem emlekezic az ő
alnoksagirol, mellyeket czelekedet”, mint Ezechiel cap. 18. v. 22. 40
bizonyityya, es Ieremias cap. 31. v. 34. ki igy szol: „meg kegyelmezec az

ő alnoksagoknac, es az ő bünekről többbe meg nem emlekezem". Z. Daudis mond Psal. 103. v. 12.: „Mely tauol nap nyugottol az nap kelet, olyan meszsze vetette mi töllünc az mi büneinket". Eze, es ezekhez hasonlo helyei az irasnac, ha igazac, tehat hamisnac kel az papistac purgatoriumbeli kinnyanac lenni. Ha pedig vgyan igaz volna 5 az papistac velekedese, hamissac lennenc az irasnac ilyen helyei, ki tauol legyen. Mert ha purgatoriumban azert egettetnec az lelkec, hogy azzal eleget tegyenec bünökert, es meg tisztittassanac, az köuetkezne, hogy az minket meg igazeto Istennece kegyelme nem böuölködnecc fellyeb az bünöknel. Vgy tehat sem az mi büneinket nem vetette volna 10 töllünc olyan meszsze, „mely meszsze az nap nyugot nap kelettől", mint Z. Daudis mondgya, sem „az tenger melysegeben" nem vettete, es öröcke el nem feleitette volna mint az Prophetac iriac. Mert ha az mint az papistac mondgyac, meg holtoc vtannis purgatoriumban neha tiz, huz vagy 30. esztendeigis olyan nagy kinockal gyöttri, egetteti, főzeti, 15 es koholtattya lelkeket azoknac, kiknec it ez vilagon meg bocza-<D3r>totta volt bünökert, tehat meg az ő bünökert el nem feleitette volt, es tenger melysegeben be nem vetette volt. Ezt pedig hamisnac bizonyittyc az felső mondasoc, es azert merő hamissag, hogy vgy gyötrenenec az ioc lelkec holtoc vtan. 20

Harmadic. Az Vr Istennece irgalmassaga oly igen böseges, hogy meg az olyan büntetesekeitis az ő hozza meg teröknecc, auagy vgyan tellyesseggel el engedi, auagy ha szinten el nem engediis mindenestől, de megis meg könnyebeti, enyhiti, es röuideti, mellyeckel ez vilagi 25 eletben, az bünöknecc bennünc valo meg öldökleseiert, az öueit meg szokta sanyargatni. Erről mondgya Ieremias az ő siralmaban cap. 3. v. 22.: „Az Vrnac irgalmassaga, hogy el nem fogitunc, mert nem fogytanac el az ő könyörületessege". It im hallod, hogy az Isten nem az mi büneinc nagysaga szerent sanyargat, még az büntetesebenis, mert vgy 30 tellyesseggel el kellett volna fogynoc. Iol mondgya Z. Daudis Psal. 103. v. 10. hogy „nem a' mi büneinc szerent czelekedet mi velünc, sem az mi alnoksaginc szerent nem fizetet meg minekünc". Vgyanis „hü az Isten, ki nem hagy minket annal, a' mint el szenedhettyücc, fellyeb keresztenteni", arra tanit Z. Pal 1. Cor. 10. v. 13. Az bölczis ide hatrab Sap. 12. v. 2. et 21. szepen meg mutattya, hogy az meg terökert Isten nem 35 haragyanac nagysaga szerent, hanem czac Attyai kezzel engedelmissen sanyargatna meg. Holot azert az Vr Isten még az ideig valo büntetesekeitis vagy el engedi, vagy meg kissebeti ez vilagonnis, czac bolondsag azt mondani, hogy az mas vilagon purgatorium tüzeben Isten az ő hiueinecc lelkeket, minden irgalmassag nélkül tellyesseggel az ő igassaganac kemensege szerent, főszne es koholtatna. Auagy talam azert 40

könnyebeti meg it ez vilagon valo bünteteste, hogy az mas vilagon annyeual nagyob kinockal gyötrene? De az annyat tenne, mint ha valamely Attya az ő ellene vétet fianac ezt mondanna, no im mert hogy atyai szüel vagyoc hozza, meg szanlac tegedet, es most meg 5 könnyebetem sanyarusagodat, <D3v> veszsözöuel mi nem büntetlecc meg, mind az által az hohar kezeben adlac ez vtan mar, hogy ő vas fogockal fogdozzon, es kinozzon tegedet. Inkab hol lenne it helye az irasban, soc helen aianlattatot, Isteni kegyelemnec es irgalmassagnac, ha keusebbel azert nem büntetné meg, hogy nagyobb büntesse az hiueket. 10

Negyedic erősség: Az Vr Istennece az meg terő bünösökhöz valo irgalmassagat, hasomlitya az iras, az szüleknecc, az ő gyermekekhez valo könyörületessegehez, mint Z. Daudis szol Psal. 103. v. 13.: „Miképpen könyörül az Attya az ő fian, acképpen könyörül az Vr az ötet 15 felökön". Söt az Istennece irgalmassaga fellyül halladgya minden Attyaknac, es aniaknac magzattyokhoz valo szerelmet, mint am Esaiasnal cap. 49. v. 15. mondgya: „vallyon s el feletkezetike az Aszszonyallat az ő kis gyermekekről, hogy ne könyörüllyön az ő mehenec fian? De ha szinte ő el feletkeznekis, mind az által en el nem feletkezem te rollad." No azert holot az Istennece, az meg terökhöz valo könyörüle- 20 tessége hasomlitassec az szüleknecc magzattyokhoz valo szeretethez, söt sockal fellyeb valo legyen annal, hogy lehetteseg, hogy lelkeket ez elet vtan, vgy gyötörice azoknac kiket szeret. Vagyone inkab oly kemény szüü Attya es annya, ki az ő kis gyermekec, nem hogy tiz, huz esztendeig, de czac egy oraigis szemeuel latuan az tüzben egeset, 25 futuais nem segetene meg? Ha attya es anya vagy, inset tanold meg, az te edes gyermekecdecc valo szeretetből az Istennece, fiaihöz valo nagy szerelmet. Ha te el nem szenedheted es örömmel nem nezheted, hogy az te edes gyermekec, szemed lattara eghien, siyon, riyon az tüzben czac fel oraigis: az Isten, kinecc szeretete fellyül mullya az atyaknac 30 szerelmet, hogy szenedne el az ő hiueinecc lelkeknec az iszonyu tüznec kinnyaban valo iaigatasokat es gyötrelmeket? Vagy az azert, hogy hamissan iyezgetic az papoc es baratoc az Purgatorium tüzeuel az embereket, es igy ki aluszic az purgatorium tüze; <D4r> Vagy az, hogy ha igaz a' mit öc purgatorium felől tanitnac, tehat keketelen az köuet- 35 kezic, hogy az Vr Istennece irgalmassaga igen irgalmatlan, es az szüleknecc magzattyokhoz valo szereteteknel sockal kisseb es alab valo, es igy meg hamissittatic az iras, kinecc czac meg gondolasais tauol legyen, minden keresztyen embertől. De mint hogy az papoc, Baratoc, hazasag nélkül eluen, nem tudgyac, minemü nagy legyen az edes atyanac, 40 anianac gyermekekhez valo szerelme, azert szolnac ilyen niluan ellene

az Z. irasnac: mert ha tudnac, nem hogy vgy kabalkodnanac, hanem söt erezuen magokban, mely keserü legyen az edes anianac szieuben az ö gyermekenece nyaualiaia, vgy annyera, hogiha lehetséges volna magariis venne, nem hogy megh ö maga tüszbe taszitana, könnyen meg itelhetnec belölle, hogiha illyenec a' gyarlo emberec, könyörülöb az Isten fiaihoz. 5

Oetödic. Iduözitönc az ö mennyei Z. attyanac irgalmassaganac köuetesere intuen bennünket Luc. 6. v. 36. azt akaria, hogy felebaratinknac valo meg boczatasban, peldauul tarciuc elöttönc az ö Z. Attyanac irgalmassagat, hagyuan, hogy meg boczassunc, s nekünkis meg boczattatic. Ez az tiz ezer talentomrol valo pelda beszede Matth. 18. v. 24. erre magyarazza, hogy mikeppen az a' kiraly (az Isten) minden adossaginkat, vagy büneinket irgalmasson meg boczattya es elengedi, azonkeppen mijs tartozzunc felebaratinknac ellenunc valo vetkeket meg boczatan. Immar penig ha Isten vgy boczattya meg az bünöket, hogy mind az által holtunc vtan purgatoriumban boszszut akar erettec allani, köuetkezic belölle, hogy mijs boszszut alhatunc felebaratinkon, az egytzer nekic mi ellenunc valo meg engedet bünertis. Es illyen dolognac kel ki önij abbol az pelda beszedböl, ha valami helye leszen az purgatorium tüze felöl valo papista mesenec. Ez penig ellene leszen az Vr tanetasanac, ki ot nem arra int, hogiha meg engedünkis felebaratinknac, de mas felöl valaha <D4v> boszszut allyunc raitoc, hanem arra tanit, hogy minden boszszu allasra valo igyekezetet le tegyünc, ha vgy nem akarunc iarni mint az a' szolga, ki szaz penz adossagat szolga tarsanac meg nem engede, s-az hoharoc kezeben adatec. „Ez keppen czelekedic (mond Vrunc) az en mennyei Attyamis ti veletec ha megh nem bocziatandgyatoc, kiki mind az ö attyafianac vetkeket, az ti szieuitekböl.” Annac okaert ha az meg holt hü embereknec lelkeken szinten purgatoriumbanis boszszut akar allani Isten, es ot czoda nagy kinockal akaria soc ideig eghetni, ketseg nélkül, es tagadhatatlan keppen az köuetkezic, hogy nem szieue szerent boczatotta volt meg bünöket, es igy tehat, azzal az hasonlatossaggal nem elhet Vrunc annac meg bizonyitasara, hogy mi boszszu allasra valo igyekezet nélkül meg engedgyünc felebaratinknac. Lehetetlen hogy Isten megis baczassa az bünt szieue szerent, s-mas felöl az mas vilagon boszszutis allyon erette. Mert ez szinte anniit tenne, mint ha vala mely biro az loponac, vagy az gyilkosnac ezt mondana, no im en irgalmassagombol, meg boczatom bünödet, am bar ne tartassal loponac, gyilkosnac, hanem iambornac. Az te vetkedert valo büntetetest pedig el nem engedem, hanem vetkedet meg engettem, de azert fel akaztnac, feiedet veszic; ilyen dolog ninczen Istenben. Ha azert semmi boszszu allasnac meg 40

tartasara nem akart ot Vrunc tanitani, mint hogy nemis tanetet, söt az **boszszu** allast tiltotta, s-annac nagyob bizonsagara, az ö Z. Attyanac irgalmassagat hozta peldauul elő, hogy mint az ö Z. Attya meg boczatuon bünöket az meg teröknec szieue szerent, soha sem akar mar azokert boszszut allani, vgy mijs minden boszszu allasra valo szandek nélkül szieünc szerent, meg boczassunc attiank fiainac: tehat bizonyoson köuetkezic, hogy valamit az papoc purgatorium tüze felöl mondnac, czupa mind azon heusagoc azoc. Első rendbeli bizonsagokrol eddig eleg. 5

Masic rendbeli bizonsagimat veszem az Istenec igassaga-<Elr> bol. Tudnunc kel penig, hogy noha az Isten irgalmas, mind az által vgy irgalmas, hogy azonban azert meg kiuannya, hogy az ö igassaganakis eleg legyen az bünert. Bizonyos dolog azert, hogy az Vr Isten senkit kegyelmeben be nem veszen, es senkinec büneit megh nem boczattya mind addigis, valamig az ö igassaganac, büneiert ember eleget nem teszen. Immar penig soha czac egytetlen egy ember sem talaltatic, ki büneiert az Istenec igassaganac eleget tehessen, hanem czac az egy közben iaro, es meg valto Christus Iesus az, ki tökelletesen eleget töt az mi büneinkert, es az mi adossaginkat mi erettünc meg fizette. „Ackor (mond Z. Daud Psal. 69. v. 5.) azt fizetem vala meg, az mit el nem ragattam vala.” Ninczis ez a' Christus eleg tetele, az Istenec igassaganac ellene. Mert mint az kölczön ado ember, meg elegszic velle, ha az ö adossagat eppen meg fizetic neki: azt akar az ados fizesse, s-akar mastol kerie kölczön, vagy mas adgya meg erette: azonkeppen Istenis meg elegszic ezzel, az ö zent fianac eleg teteleuel. No azert ezböl az Istenec igassagabol, rend szerent illyen bizonsagokat hozoc ki. 10 15 20 25

Elöször: ha az igaz, hat nem illic az ö igassagahoz, hogy az Christusban egytzer meg fizetet adossagunkat, kettzer fizettese meg velünc. De „az Isten igaz” 2. Par. 12. v. 6. Psal. 7. v. 12. Iob 8. v. 3. Nem illic tehat az ö igassagahoz, hogy az mely adossagokat az Christusban egytzer meg fizettunc, kettzer fizettese meg velünc. Miert hogy az Christus eppen es tellyesen eleget töt, az ö kin szenuedeseuel, es engedelmessegenec erdemeuel, az Istenec veghetetlen igassaganac, es abban megis nyugot az Istenec igassaga, Matth. 3. v. 17. et cap. 17. v. 5. 2. Pet. 1. v. 17. Ephes. 1. v. 7., azt mondom, hogiha az Christus tökelletes eleg tetele kiuül, meg mas fizettestis kiuanc, holtoc vtannis Isten az hiuektöl, az purgatorium tüzeben, tehat igaz sem leszen, ki tauol legyen. Mert az Istenec igassagahoz az nem illic, hogy egy adossagot kettzer fize-<Elv>tessen meg. Mint szinten vilagy mod szerentis, hamis ember volna az, az ki az egytzer meg fizettetet, es ö 30 35 40

magatolis ioua hagyatot adossagot, maszszoris meg akarna venni az adosson; es ismeg Istentelen biro volna, ha ki meg mas buntetestis kiuanna azert az vetekert, mellyert elegendendo keppen meg buntette volna mar egytzer az bunost. Hogy penig az Christus eleget tot legyen az bunokert, affele bizonsaggal rakua az iras, ide hatrab hozokis elo benne, es szinte o magokis az mastani papistac meg engedic azt, mint Bellarminusbol meg tettzic lib. 4. de Christi anima cap. 8. et lib. 1. de purgator. cap. 10. et de indulgentijs lib. 2. cap. 10. Annakokaert holot az iras arra tanit, hogy az Christus az mi buineinkert, sot ez egez vilag buineierts eleget tot, es az Istenec igassagat meg engeztelte legyen, niluan vagyon, hogy Isten az o kegyelmeben be vot, es az Vr Iesus erdemehez ragazkodot embertol, valami mas eleg tetelt, vagy it, vagy az mas vilagon a purgatorium tuzeben nem kiuan. Es az ki ezt fogya Istenre, hogy az tuzben valo kinnal tetetne eleget ot az lelecek az bunert, az hamissaggal vadollya az Istent, vgy mint ki kettzer fizettetne meg az egytzer meg let adossagot, es ketzer buntetne meg az egytzer meg buntetet vetket.

Masodszor az Istenec igassaga orocke valo, es veghetetlen, sazert ha ki az o tellyes igassaganac, vagy it ez vilagon czelekedetuel, vagy purgatoriumban az kinnal eleget akar tenni, szukseg, hogy ha fonttban vettetikus, meg usse az Istenec igassaganac merteket, mert ha ahoz egyenlo, vagy hasonlo nem leend, soha semminemu kin annac eleget nem tehet, es ez az oka, hogy az karhoztac mind orocken orocke kinlodnac pokolban, es mind az altal soha ki nem szabadulhatnac, mert mind orocke fizetic az Istenec oroc igassaga szerent valo buntetest, de soha veghez nem vihetic fizeteset. Az Iesus Christus aldozattyanal tob eleg tetel az Isten igassaganac soha sem volt s nemis leszen, ha nem tudom minemu <E2r> nagy kint szenuedneis az lelec purgatoriumban. Mert az Istenec orocke valo es tokelletes igassaganac az ideig valo, es nem tellyes kin eleget nem tehet. Iarul azis ide: miért hogy az Istenec igassaga, ezt kiuannya Ezech. 18 [4]., hogy „az mely lelec vetkezic, az hallyon meg”: es azert az o Z. fianac eleg tetele kiuul, semmi kint nem akaria, hogy az bunert eleget tehessen. Az ki tehat az Christus egy aldozattyanc erdemeuel meg nem elegszic, az ha mind orocke eghis, de soha buineierts eleget nem tehet, mert az igassag az vetkesnec kiuannya halalat.

Harmad rendbeli bizonsagimat veszem az Christus tiztibol, eleg tetelebol, es aldozattyabol. Eloszor azert tudnunc kel hogy czac az Iesus Christus egyedul meg valto, iduozeto, es kozben iaronc az irasnac imez bizonsagy szerent, Esa. 43. v. 11.: „En vagyoc en vagyoc (vgy mond az Vr Christus) az Iehoua, es en kiuulem ninczen mas

iduozeto”. Ismeg cap. 63. v. 3.: „Az pröst czac egyedul niomtam, es az nepec kozzul ninczen en velem ferfi”. Mi legyen penig az pröst niomni. Z. Ianos Apoc. 19. v. 15. meg magiarazza, es az „mindenható Isten haragyanac pröse” niomasanc mondgya lenni. Vgy hogy egyedul niomni az pröst, annijt tegyen, mint ha azt mondanna, hogy az embereknec bunockel meg bantatot, es fel geriesztetet Istenec oroc igassaganac en tottem egyedul eleget az bunokert, sazert mondgya Z. Peter Act. 4. v. 12., hogy „az Christus kiuul nincz masba senkibeis az idueseg”. Azerttis mondati egyedul lenni kozben iaronac 1. Tim. 2. v. 5. Ezekbol azt hozom ki, hogiha embert az purgatorium tuze tiztitya meg, s az altal menne Istenhez az lelkec, tehat az purgatorium tuzeis valami kozben iaro, es szabadito tuz leszen. De Istentelenseg ezt czac megis gondolni, holot egyedul czac az Christus meg valto, iduezeto, es kozben iaronc. Istentelenseg tehat effele purgalo tuzet adni tarsul az Christus erdemehez. <E2v>

Masodszor illyen erossegis lehet it. Ha az Christus egy aldozattyanc eleg teteleben tellyes valtsagunc vagyon minden buineinkbol, es azoknac orocke es ideig valo buntetesibol, tehat czac haszontalan az purgatorium tuze, mert immar az hiuec az Euangeliumban hit altal, az meg igazulaskor, meg nyertec annac boczanattyat, az miért ot kellene fozetetnyec. De az Christus egy aldozattyanc eleg teteleben, tellyes valtsagunc vagyon minden buineinkbol, es buineinknec orocke es ideig valo buntetesibol. Haszontalan tehat az purgatorium tuze, es azert czac ingyen sem kellene, ha konyhaioknac karos nem lenne, az Baratoknac a purgatorium tuzeuel (mely ingyen sinczen) iyezgetnyec, es gyotrenyec az szegeny emberec lelket. Hogy penig az Christusban mind meg nyeriuc, es el vegyoc azokat, mellyekert amot kellene kinlodnunc, es hogy tellyes valtsagunc legyen o benne, affele bizonsaggal teli az iras. Minec vtanna az Istenec fia, az emberi eleg teteleket, erdemtol meg foztotta volna, es ezt az eleg tetelnecc diceretit czac maganac tulaidonittya monduan, Esa. 43. v. 24. et 25.: „szolgaltattal engemet, az te buineidben, az te alnoksagidban faradozattal engemet: En vagyoc en vagyoc az, ki el torlom a te alnoksagidat, en erettem, es az te buineidrol meg nem emlekezem.” Ismeg cap. 53. v. 5[-6].: „o sebesittet meg az mi alnoksaginkert, az mi buineinkert o sanyargattatot meg, az mi bekessegunknec buntetese o raita, es az o sebeiuel gyogyultunc meg. Mi mindniaian mint az iuhoc teueligetunc, ki ki mind az o vtara tert, es az Vr o reiaia totte minekunc minniaian az mi alnoksaginkat.” Dan. cap. 9. v. 24. Az Christus el iouetelyrol iouendolte volt, hogy ackor „veget venne az bun, el toreltetnec az alnoksag, es meg hozattatnec az orocke valo igassag”.

Erről mondgya Zachariasis cap. 9. v. 11., hogy „az ő Testamento-
manac vere altal hozna ki az foglyokat az víz nekül valo tobol.”

Igy az Vj Testamentomis erről niluan valo bizonsagot <E3r> te-
szén. Matth. 1. v. 21.: „Hiuod az ő Neuet Iesusnac, mert ő szabaditya
meg az ő nepet az ő büneiböl.” Ioan. 1. v. 29.: „Ime az Istenec ba- 5
ranya, ime ki el veszi ez vilagnac büneit.” Mond Z. Peteris Act. 10. v.
43.: „Ennec az Iesusnac, az Prophetac minniaian bizonsagot teszne-
c, hogy bünöc boczanattyat veszi minniaian, az ő neue altal, valakic
hiszne- c ő benne.” Act. 20. v. 28.: „Isten az ő Anya Z. egyházat
tulaidon vereuel váltotta meg.” 2. Cor. 5. v. 21.: „Azt a' ki bün nem 10
töt vala, mi erettünc bün el ueuö aldozatta teue, hogy mi Istenec
igassaga lennec ő benne.” Gal. 3. v. 13. ismeg mond: „Az Christus
valtót meg minket az törüennec atkabol, atocka leuen mi erettünc.”
Colos. 1. v. 14.: „Az Istenec fiaban vagyón valtsagunc, az ő vere altal,
es büneinknec boczanattya”, azert mondgya hatrab cap. 2. v. 13[-14]. 15
et Ephes. 2. v. 1.: „mikoron ti meg holtatoc volna az bünökben, es
a' ti testeteknec környümeteletlensegeben, egyytemben ő velle (az
Iesus Christussal) meg eleuenitet, meg engeduen minekunc minden
büneinket, el törölüen az mi ellenünc valo kez irast, es azt fel fezetuen
az kereztfara” etc. Heb. 7. v. 25. meg magiarazuan az Christus öröc 20
Papsaganac hasznat, mond: „honnán tellyesen, auagy öröcke iduezet-
hetiis azokat, kic ő altala Istenhez iarulnac, mindenkoron eluen az ő
erettec valo könyörgesre.” Cap. 9. v. 12.: „Az Christus az ő tulaidon
vere altal ment egitzer be az zent helyre, öröc valtsagot talaluan.”
Ismeg v. 14.: „Az Christus vere meg tisztitya az mi lelki ismeretinket 25
az halalos czelekedetinkböl, az elő Istenec valo szolgallasra.” Cap. 10.
v. 12.: „Az Christus a' bünökert egy aldozatot aldozuan, mind öröc-
ken az Istenec iobian ül.” V. 14.: „Mert egy aldozattal, mind öröcke
tökeletesseke tötte azokat, kic meg szentelitetnec.” Azert mondgya
Z. Peteris 1. Epist. 1. v. 19., hogy „az artatlan es fertelem nélkü-
l valo barany Christusnac dragalatos zent vereuel váltattünc meg.” Mond Z.
Ianosis 1. Epist. 1. v. 7.: „Az Iesus Christusnac, az Istenec fianac
vere, meg tisztet minket <E3v> minden bünböl.” Ismeg, Apoc. 1. v.
5.: „Az Christus szeretet, es meg mosogatot minket az mi büneinkböl,
az ő vere altal.” Cap. 7. v. 14. Apoc.: „Ezec azoc kic az nagy nyomor- 35
rusagból iöttene- c ide, es meg feierittettec az ő stolaiokat az barannac
vereuel.” Ezekben es az irasnac töb helyeibennis, büneinkböl valo
tellyes meg valtsag igertetic, arrol penig czac egy bötü, egy gry, egy ige
ninczen, hogy meg valami resze az mi valtsagunknac hatra maradna,
kiert az purgatorium tüzeben kellene gyötretni. Holot azert öröc es 40

tellyes valtsag az Christus egy aldozattyanac eleg tetele, ki aloszic es
füstben megyen az purgatorium tüze.

Harmadszor hogy abbanis bizonyos legy, hogy az Vr Christus
egy aldozattyanac oly eleg tetele vagyón, mely nem czac az bünnec
vetkeiert, hanem az veteknec bünteteseiertis eleg legyen, im aztis 5
meg bizonyitom mar. Az Papistac czoda zurzauar ertelemben vadnac,
az Christus kin szenuedesenec erdeme felöl. Nemely azt alytya, hogy
az eredendö bünert valo volt, de a' czelekedet büneiért az Mise va-
gyón. Illyen szabasu Aquinas Thomas in opus: de sacram. altaris cap.
1. Nemellyec aztis tartottac, hogy eleget töt vgyan Christus az czele- 10
kedetnec büneiértis, az vetekre nezue, de az büntetesre nezue nem töt:
es azert ha szinte Isten az bünt meg boczattyais, de az büntetést meg
kiuannya erte. De mind ezec ellen, tudgyad keresztyen Ember, hogy
az irasnac ollyan helyei, kic az Christust az mi büneinkert, kint halalt
szenuedetnec, fel feszittetnec, es veret ki öntötne- c mondgyac lenni, 15
azt bizonyityac, hogy Christus Vruc az bünnel edgyut, az bünnec
bünteteseit is fel vötte magara, es valosagoson el szenuette, midön nem
czac az ő Z. testenec, es tagainac szörnyü szaggattatasat, hanem az
halalnac faldalmit, az pokolnac gyötrelmit, es röttegesitis erzette az
kerben, mely miat verrel veritekezet, es az kereztfannis mikor kial- 20
totta, „En Istenem, En Istenem, miért hagyal el engemet?” Mind
<E4r> kettöiert eleget töt azert, az bünert es annac meg erdemlet
bünteteseiert. Noha penig az ő kin szenuedese ideig valo volt, mind
az altal miért hogy veghetetlen, es öröcke valo szemel szenuede, ez
okaert veghetetlen erdemeis vagyón az ő szenuedesenec, eleget töt az 25
Istenec öröc igassaganac, es nem czac az bünböl, hanem annac meg
erdemlet bünteteseiertis eleg. Vgy hogy az kiknec Isten az ő Z. fianac
halalaert bünökert meg boczattya („megh boczattya penig minden ő
benne hiuönc,” Act 10. v. 43.), azzal az bünnec meg boczatasaul
egytemben bünteteseit is el engedgye. 30

Ennec bizonyitasara valo erőssegec imezec. Esa. 53. v. 5.: „az
mi bekessegünknek büntetese ő raita.” Ez ige- cken az Propheta im
niluan ielenti, hogy Isten az ő Z. fiat az mi büneinkert meg sanyargat-
ta, hogy az altal nekünc bekesegünc lenne, s-az ő sebeiuel mondgya, 35
hogy meg gyógyultünc. Hat nem sanyargat purgatoriumban. Oscas
cap. 13. v. 14. az Messias kepeben igy szol: „az pokolnac kezéböl meg
valtóm öket, meg szabaditom öket az halalbol, te halalod leszec ó
halal, te dögöd leszec ó pokol.” Ez ige- cken ielentetic, hogy az Christus
halalual szabaditot legyen meg minket az halaltól, es pokoltól, es
hogy az halal es pokol ellen „gyözödelmesec vagyünc az mi Vruc 40
Iesus Christus altal”, mint Z. Pal 1. Cor. 15. v. 57. magyarazza. Hat az

büntetetestis el vötte, nem czac az bünt. „Fogva vitte” mar az mi fog-
sagunkat, Psal. 68. v. 19. Ephes. 4. v. 8., es „megh foztuan az feiede-
lemsegeket, es hatalmassagokat, Coloss. 2. v. 15. niluan mutogatta,
gyözodelmes leuen azokon önnön maga által.” Erről mondgya az
Apostol Heb. 2. v. 14 [-15]. az Christus meg testesülesenec illyen hasznat: 5
hogy „az ő halala által rontanaia meg azt, az kinec az halalon
birodalma vala, az ördögöt, es meg szabaditana azokat, kic az ha-
lalnac” (ideig es öröcke valonac) „felelme miat, egész eletekben szol-
galat alat valanac.” Mond Z. Palis Gal. 3. v. 13.: „Az Christus váltot
meg minket az törüenec atkatol.” Hat <E4v> nem czac az büntől, 10
hanem az atoktolis, kire büntetesül meltoc valanc, ő szabadetot meg
minket. Mely mondassal agyon veri Z. Pal az purgatoriumotis. Mert ha
meg szabaditot Vruc minket, az Z. Pal mondasa szerent, az törüenec
atkatol, hat meg szabaditot effele purgatoriumi tüztölis. Mert auagy az
törüenec atka alat foglaltatic be purgatoriumis, auagy nem. Ha ot 15
nem ertetic, czac kesz czigansag lenni tanítani. Mert valaminemü bün-
teteseckel, ideig es öröcke valokkal, szokta Isten az törüenec által
hagoit meg ostorozni, mind törüeny atkanac mondatnac azoc. Ha
azert az törüeny ellen valo bünert kinlodnac az lelkec purgatorium-
ban, hat az törüeny atka neue alat, az purgatorium kinnyatis ot kel 20
erteni, mert ha ot nem ertic, czac semmi leszen azzal valo fenegetesec,
miert hogy ollyal feniegetic az embereket, mellyert Isten atkot nem
boczatot reaioc. Ha penig az törüeny atkanac neueziti alat ertetic az
purgatoriumban valo kinis, tehat vgyis füstben megyen, es el aloszic
az a' tiztito tüz. Mert ha Christus Vruc meg szabadetot minket az 25
törüenec atkatol (s-az purgatorium törüenec atka), tehat meg sza-
baditot az törüenec attol az atkatolis, mely az purgatorium tüzenel
feniegetic, ha szinte valami ollyan tüz volnais, maga nincz. Mit fenie-
getic tehat, az Christus Iesus tökelletes meg valtsaganac nagy gyal-
zattyauaal, az purgatorium tüzeuel a' Papistac az embereket, ily niluan 30
valo bizonsag ellen?

Masuttis Rom. 5. v. 9. azt iria Z. Pal, hogy mi „meg igazettatuan
az Christus vere által, meg szabadulunc az haragtól ő általa.” Ismeg 1.
Thess. 1. v. 10., hogy „az Vr Iesus ki ragadot minket az iöuendö ha-
ragból”; kerdem azert ha Isten haragyabol szenuedneke ot az lelkec, 35
vagy nem? Ha Isten haragyabol, tehat immar affele haragtolis meg
váltot minket az Christus. Ha penig nem Isten haragyabol, tehat czac
alom az mondgyuc, valamit hiueliezne az purgatorium felöl, mert
Isten az Mas vilagon, az kit meg büntet, azt haragyabol bün-<F1r>te-
ti. Szent Ianosis azt monda, első leueleben, hogy „az Christus vere 40
minket minden bünből meg tisztit.” Ha penig meg az bünert purga-

toriumbanis tiztittatic, tehat az ő Z. vere meg azt nem tiztittota volt
meg minden büneből, es így meg hamissul az Z. Ianos bizonsag tetele,
ki hamis nem lehet. Ezekből (mert hosszu volna erről az irasnac
bizonsagit mind fel forgatni) akar kiji meg ertheti, hogy az Christus
egy aldozattyanc oly nagy erdeme vagyon Istenec előttö, hogy az 5
kic ahoz igaz hittel ragaszkodnac, azoknac mind bünökne, s-mind an-
nac büntetesenec kinnyat el engedi Isten, az ő Z. fianac (ki azokert
eleget töt) halalanac, es tökelletes engedelmessegenec erdemeiert. Te
azert szegeny bünös ember alazd meg magadat, es az Publicanussal
keried az Istent, hogy ez az ő Z. fianac keserues kinnyert legyen ke- 10
gyelmes te hozzád büneidről. Ezt ha czelekeded, soha meg nem
czalatal.

Negyed rendbeli bizonsagimat veszem az Vr Christus igeretiböl,
mellyeket az hiueknec töt. Mert az mint előbbis mondam: az iras az
embereket ket rendben adgya előnkben: auagy hiuec auagy hitötlenec 15
az emberec. „Az hitötlenec” felöl niluan mondgya hogy „el karhoz-
nac” Mar. 16. v. 16., söt hogy mihelt ki megyen lelkec, azonnal po-
kolra vitessenec, az kazdag peldaiual megis bizonyította Luc. 16.
v. 22. Az hiuec felöl penig azt mondgya hogy iduezulnec, es niluan
mutattya az Lazar peldaiual es toluaieual, hogy mihelt meg halnac, 20
leg ottan az öröc eletre megyen lelkec. Ezt hogy így legyen nem czac
igeri, hanem vgyan esküuesselis fogadgya Christus vrunc Ioan. 5. v. 24.
monduan: „bizony bizony mondom tinektec, hogy az ki az en besze-
demet hallya, es hiszen annac, az ki engemet el küldöt, öröc elete va-
gyon, es ITELETRE NEM MEGYEN, hanem az halalbol eletre ment 25
által.” Immar penig minden hiuöc hallyac az Christusnac igeiet, es
hisznc annac, ki ötet el boczatta, Ioan. 10. v. 16. Annac okaert
<F1v> minden hiuöc az halalbol igyenesen be mennec az öröc eletben
az purgatoriumbeli itilet, es kin nelkül.

Im halod it, hogy Christus vrunc az meg holt hiueket fel szaba- 30
ditia az itelettöl, nem mennec tehat purgatoriumban, mert lam purga-
toriumotis büntetesnec itelő helyenec tartyac az Papistac, olynac az
hol nem az Istenec irgalmassaganac, hanem az ő igassaganac volna he-
lye, mint Bellarminus iria lib. 1. de indulg. cap. 9. Attolis tehat szaba-
dosoc az hiuec, es mikor meg halnac, igyenesen effele kinlodos miat 35
valo kesedelem nekül, az öröc eletbe mennec be. „Altal ment (vgy
mond) az halalbol az eletre.” Nem azt mondgya, hogy iöuendöben
megyen által, mikor tiz, 20. 60. 70. etc. esztendeig meg kohollyac
purgatoriumban, hanem „altal ment” azt mondgya, hogy meg mutassa
velle, hogy semmi effele ideig, vagy öröcke valo kint, nem szenued- 40
nec az hiuec holtoc vtan, hanem mihelt meg halnac, azzonnal az halal-

bol igyenessen eletre mennec által. Ezt bizonyítva masuttis Vranc, Ioan. 6. v. 47.: „Bizony bizony mondom tinektec, az ki hizen en bennem öröc elete vagyon.” Arrais meg tanit az iras, hogy „az ő benne valo hit által lehessunc Istenec fia”, mint Z. Ianos cap. 1. v. 12. mondgya, s-ö általa vgy vehettyuc el az öröc eletet. Immar miért hogy meg most Istenec fia vagyunc 1. Ioan. 3. v. 2., ebből Z. Pallal azt hozom ki, Rom. 8. v. 17., hogy „ha immar meg most Isten fia vagyunc, tehat vgyan most örökösiai vagyunc az Istenec, es az Christusnac örökös tarsai.” Semmi nem keslel tehat meg, hanem holtunc vtan, mingyarast el veszszük az mi örökseguñket, az öröc eletet, mellyet Vranc esküuessel igert az ő benne hiuöknec. Iarul ehez azis, hogy Vranc minden ő benne hiuökröl közönsegesen, senkit ki nem rekeztuen igy szol, Ioan. 4. v. 14.: „valaki iuandic az vizben, mellyet en adoc neki, soha öröcke nem szomiuhozic.” Ismeg cap. 6. v. 35.: „en vagyoc az eletnec keniere, az ki en hozzam iö, nem ehezic, es az ki en bennem hiszen, soha nem szomiu-<F2r>hozic.” Vesd özue ezzel az mit az Papistac purgatorium felöl tanitnac, s tellyesseggel ellenközni talalod. Mert öc azt mondgyac, mint Aquinasbol lib. 4. dist. 20. q. 1. (ahol az purgatoriumbeli kinoc ez vilagi minden kinoknac felyül haladasat az igen ehezö es szomiuhozo ember peldaiuual akaria bizontani) es töb Papistac irasabol meg tetzic, hogy az purgatorium tüzeben az lelkec, soc esztendökigis, söt neha ezer vagy ket ezer esztendeigis (mint discip. de sanct. sermone 46. iria) nagy szomiusagot es kint szenuednec. Ki ha vgy vagyon, mint lehet igaz az Christus igereti? Ha penig igaz, mint hogy igazis az mit ő Z. felsege mondot, latni valo, hogy hamis az mit az purgatoriumbeli kinokrul beszelgetnec.

V. Rendbeli bizonsagomot veszem az toluainac peldaiabul Luc. 23. v. 42. 43., kiröl azt oluassuc, hogy eleteben gonosz leuen, halalakor az kinban az keresztfan tere meg, s megis paradiczomban mene, maga ha valakinec purgatoriumba kellet volna menni holtva vtan, ez miért hogy elteben gonosz volt, ha valami ollyan tüz volna az mas vilagon, meg erdemlette volna. Aranzomis hogy ha ez toluai valamely Papistához ment volna, tanacz kerdeni, bar meg terese vtannis, purgatorium tüzere igazitottac volna tisztulni, mert ha a toluai most, halala oraian meg kerdene öket, bar meg terneis, oda affele küldenec. De im meg tanit Z. Lukacz, hogy mikor az Vrat kerne, emlekezne meg rolla, mikor orszagaban be menne, leg ottan ezt feleli az Vr ü neki, „bizony mondom teneked, ma en velem leszesz paradiczomban.” Ez peldabul igen szep köuetközessel az iö ki, hogy mikeppen az toluai, poenentiara teruen, es az Christusnac könyöröguen, semmi tüzre nem ment holtva vtan: azonkeppen az töb meg terö, es az Chris-

tushoz igazan folyamo emberec sem mennec purgatoriumra holtoc vtan, hanem igyenessen menyorszagban.

Hatodic rendbeli bizonsag vetetic az meg igazulasnac czendes allapattyabol. Az Isten elöt valo meg igazulasunc <F2v> vgy irattatic meg, hogy az meg igazultaknal bekeseget, es örömet, fiui bizodalmat szerez es öket minden szolgay felelemtöl meg menti. Mint imez helyekből meg tettzic. Rom. 5. v. 1.: „Meg igazittatuan hitből bekeseguñc vagyon az mi Vranc Iesus Christus által.” Az Istenec orszagatis cap. 14. v. 17. azon leueleben „igassagnac bekeseget es Z. Lelekben valo örömnec” iria Z. Pal. Zachariasis a' Z. Lelec által igy enekel Luc. 1. v. 74[-75]. felöllöc, hogy „megh menekeduen minden mi ellenseginknec kezéböl, felelem nekül szolgallyunc ő neki szentsegben es igassagban.” Mond ismeg Z. Pal Rom. 8. v. 15. 2. Tim. 1. v. 7. Gal. 4. v. 5.: „Nem vöttetec a' szolgaltnac lelket, ismeg az felelemlere, hanem az Isten fiainac fogadotsaganac lelket, ki által ezt kialtiuc, Abba, mi szerelmes Atyanc”, es vgyanott Rom. 8. v. 23. ezt mondgya rolloc, hogy „kiuansagal varnac az ü testeknec meg szabadulasat”, az az, testi halalokat. Mind ezekből es a' Z. irasnac hasonlo helieiböl, hol az Isten fiainac meg igazulasoknac haszna irattatic meg, ez iö ki, hogy auagy nem kel az meg igazult embereket, az purgalo tüzzel holtoc vtan fenegetni, hogy szabadosoc lehessenec az felelemtöl, bekeseget es örömmel varhassac halalokat, es bizodalommal felelem nekül szolgálhassanac az Vrnac (mert az fiui felelem meg kiuantatic); auagy ha meg nemely hiueknec holtoc vtan, oly röttenetes nagy kinokat kel feiökre varnyoc, mely minden ez vilagy kinokat fölyül halad, es a' mint Thomas alitya loc. supr. citato, melynec az leg kissebic kinnyais nagyub minden ez vilagy kinnal, tehat lehetetlen dolog, hogy az Istenec felelem nekül szolgallyanac, mint Zacharias enekli, hogy örülhessenec, es bekeseget lehessen (hanem ha te ot bekeseget alitasz lenni ahol soc kinoc vannac) es kiuanua keuanhassac halalokat, ertuen ki nagy kinokra menendöc.

Hetedic erősség vetetic az meg holtac felöl valo irasokbol. Z. Pal 1. Thess. 4. v. 13. es Z. Ianos Apoc. 7. v. 16. cap. 14. v. 13. irnac az meg holt hiuec felöl, de czac egy iget sem mond-<F3r>nac purgatoriumrul. Es Z. Pal vgyan azt iria, hogy „nem akaria, az halottac felöl, tudatlansagban lenni” az Thessalonikabelieket. Azonban ha el oluasod, az purgatorium tüzenec czoda nagy szerenczetlensegere, nagy halgatasban vagyon az meg holtaknac tüzben tisztulasoc felöl. Ha edgyüt kellet volna penig az purgatoriumrul szolni, it szükseg löt volna. Mert vigasztalni akaria öket, az ő nyugouasokbol es föl tamadasokbul vott erőssegetkel. It ha tutta volna hogy nemelyleknec nincz nyugouasoc,

tehat meg irta volna nekic, hogy az kiknec lölköc purgatoriumban
ollyan iszonyu kinokat szenuednec, azokra visellyenec gondot, mon-
dassanac Miset erettec, vagy mas alamisnauual segeczec őket. De semmit
erről nem szol. Z. Ianosis, az meg neuezet helyeken, semmi kint nem
mondgya hogy szenuednenec, söt azt mondgya hogy „sem ehez nec
sem szomiuhoznac, es sem nap, sem semmi HEVSEG nem süti meg
5 őket.” Holot az Purgatorium tüze rettenetessen egheti (ha igaz az mit
irnac felölle) es gyötri az lelkeket. Hatrabbis azt mondgya, hogy „mos-
tantul fogua bodogoc legyenec az Vrban meg holtac, es hogy nyu-
godnanac az ő munkaioktul.” Immar minden hiuec az Vr Christusba
10 halnac meg. 1. Thess. 4. v. 14. 1. Cor. 15. v. 18. Azert minden hiuec
bodogoc mastantul fogua, mihelen az Vrba ki mulnac ez vilagbul. Ez
hely menykö gyanant vagon az purgatorium tüzenec. Mert it az Z.
Lelec, az Vrban meg halo hiueknec, bodogsagot, es minden munka-
ioktul valo meg szabadulast, es niugouast iger (holot purgatoriumba
15 nincz nyugodalmoc) azon oratul fogua, melyben az Vrban el alusznac.
Czoda dolog azert, hogy az iras ellen, illyen tüzet talaltac, mely gya-
lazattyara vagon az VR Christus erdemene. Mert azt tartyac, hogy
az ki szert teszen az Indulgentiakra, az ha meg halis el kerüly azt a
tüzet, es hogy az ki ot vagonis, Mise mondassal, es egyeb ez vilagy
20 emberektul ertöc löt segetseggel hamarab meg szabadulhat onnat,
vallyon s az mindenható Christus<F3v>nac miert nem czelekedheti
azt kin szenuedesenec erdeme azockal, kic ahoz igaz es eleuen hittel
ragazkodnac? De az dologra terec.

Annakokaert miert hogy Z. Pal ahol az halottakrol szollis, sem-
25 mit az purgatorium felöl nem emlekezc, söt azt mondgya Rom. 6. v.
7., hogy „az ki meg holt az meg igazittatot az büntül:” Miert hogy Z.
Pallal Esaiasis cap. 57. v. 2. azt bizonitya, hogy „az igaz mikor meg
hal, bekesegre megyen:” miert hogy az bölczis „Isten kezeben, beke-
segben” monda őket lenni, es „az halalnac gyötrelme nélkül:” Annac
30 fölötte miert hogy az Z. Lelöc, Z. Ianos altal, „bodogoknac” monda
az Vrban meg holtakat „mastantul fogua,” es hogy „nyugodnanac az
ü faratsagokbol:” miert hogy „semmi heuseg nem süti meg őket,”
mind ezökbülis vilagossan meg tettzc, hogy az Z. Lelök nec ily soc
bizonsagy ellen, semmi helye nincz az purgatoriomnac.
35

Nyoltzadic bizonsag vetetic az vtolso iteletnec megh irasabol. Az
kic az vtolso iteletkor eleuenön talaltatnac, Az hiuec minden purga-
toriomban valo menes nélkül, eggül edgig mindniaian az öröc eletben
boczzatnac be. Az hitötlenöc az öröc tüzre küldetnec. It semmi kö-
40 zep, vagy az öröc elet es az Gehenna közöt valo, harmadic helyrül,
purgatoriomrol ninczen emlekozec. Lesznec ackoris az hiuec közül, kic

boczzanando bünben talaltatnac. Vallyon azoc mikor menne tisztulni
Purgatoriomban? Tudom Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 9. azt
tartya vgyan, hogy czac iteletig leszen az purgatorium, az vtan nem.
De ezzel meg ennekem eleget nem teszen. Mert holot az Christus er-
deme, minden ő benne igazan hiuö minden időbeli hiuekre egyarant
5 ki teriedgyön, eggyknec sem mert többet mint masiknac, s az Isten
szömely valogato ne legyen, azt mondom, hogy ha az itelet korbeli
hiuec meg menekedhetnec az purgatorium tüzetöl, tehát az itelet elöt
valokis meg meneked<F4r>gyenec szükseg. Mert az Christus erdeme
egyarant erdemes minden időbeli hiueknec. De az iteletkorbeli hiuec
10 meg meneköd nec az purgatorium tüzetöl. Szükseg tehát az itelet elöt
valo hiueknekis meg menekedni. Annakokaert mikeppen az vtolso
itelet napian eleuenyen leuö hiuec, az Iesus Christus kenszenuedesenec
erdeme altal, felszabaduluan mind az büntöl, s mind az bün nec ideig es
15 öröcke valo büntetesetöl, igyenesen mingyarast purgatorium nélkül
be menne az öröc eletben: azon keppen vgyan azon Iesus Christusnac
kinszenuedesenec erdeme altal, az vtolso itelet elöt elő, minden időbeli
hiuekis, halalockor föl szabadulnac mind az büntöl s mind az bün nec
ideig es öröcke valo büntetesetöl, es leg ottan mindgyarast Purga-
20 toriom nélkül igyenessen be menne az öröc eletben. Nemis illic az Is-
ten nec igassagahoz, hogy az itelet elöt valo hiueket holtoc vtannis meg
büntesse vetkökert, es meg ne boczassa az ü Z. fiaert nekic, az itelet-
korbeli nek nec penig vgyan azon Z. fiaert el engedgye s az bünert meg
ne büntesse, mellyert az elöt valokat meg büntete volt.

Kilenczedic es vtolso erőseggel vetettetic az Isten nec oly fenyege-
25 tesiböl, kikkel az bünesöket feddi, hogy az bünert miuel volna őket
meg verendö. Az Isten nagy büntetesöckel fenyegeti, hogy mind test-
ben lelekben, it s az mas vilagon meg veri az ötet nem tisztölöket, en-
gedetlensegökert es bünökert, mint latni valo Leuit. 26. v. 14. Deut.
28. v. 15. Terem. 2. v. 17. Baruch 1. v. 20. Mal. 2. v. 2. Deut. 27. v.
30 15. 27. Gal. 3. v. 10. Ezech. 18. v. 20. etc., de sohol azzal czac egy
szoual sem fenyegeti, hogy holtoc vtan ha megh boczzatanais it bünö-
ket, vgyan meg kinozzatna purgatoriomba lelköket. Maga bizony ha
ollyan röttenetes tüz vagon ot, az mint iriac, az attol valo felelem,
sockal inkab meg tartoztathatta volna az emberöket az büntöl, hogy
35 sem az töb testi büntetesöc, betegség, ehseg, dög halal, pusztasag, rab-
sag etc. <F4v>

Miert hogy azert az Isten nec lölke, sem ot az hol az ideig valo
büntetesöckel fenyegeti az embereket a bünert, sem ot az hol az
öröcke valockal, nem töt semmi emlekezetötis arrul, hogy nemelleyeket
40 meg holtoc vtan purgatoriombanis, az maradec bünert meg volna

saniargatando (maga eleg bö szoual elő szamlallya az büntetéseket), az nap fenyenelis vilagosban köuetközic, hogy czac emböri talalmani, az Baratoc konyhaianac hasznara gondoltatot dolog legyen az purgatoriom, mely soha sem volt s-nemis leszen, czac az emböröket czialogattac vele.

Ezekből mar elege meg tettzic (az első részben töb bizonsagokis vannac) az purgatoriomnac semmisege. Hogy penig nemelleyec így gondolkodnac hogy menyországban semmi tisztatalan es maculas nem mehet be. Sokan penig nem szinten oly tisztac mikor kimulnac ez vilagbul, hogy menyországban mehetnenec, sem szinten oly igen fertelmessec, hogy pokolba valoc volnanac. Azert ez illyen lelkeknecc purgatoriomban kely mennyöc meg tisztulasert, s-ugy mehetnecc be menyországba. Az kic ezt gondollyac, czac tudatlansagba vannac az Christusban valo meg igazulasunc felöl, ez magoc igassagat akariac allatni, s azert nem elegendnecc meg az hütnecc igassagaual, kic ellen ir Z. Pal Rom. 9. v. 29. 30. Rom. 10. v. 3. 4. 6. 11. 13. etc. „Az iras azert mindeneket az bün ala rekeszt,” es senki nincz, ki magat büntelennecc, tisztanac mondhatna Isten elot Gal. 3. v. 22. Rom. 3. v. 9. Prou. 20. v. 9. 1. Iohan. 1. v. 8. Eccles. 7. v. 21. 1. Reg. 8. v. 46. 2. Par. 6. v. 36. Nemis hal az ember oly artatlansagban meg, hogy valami bünt ne talalyon Isten benne, ha irgalmassagat meg vonsza: es azert ü Z. fölsege oly fő Papot adot minekünc, „ki szent, artatlan, tiszta, es bün nélkül volna” Heb. 7. v. 26. es „kinecc papsaga öröcke valo volna” v. 24. es „mind öröcke iduözithetne azokat, kic ü altala az Vr Istenhöz iarulnac” [v.25.], ez „ü maga által mosta el az mi büneinket” Heb. 1. v. 3., mert „az ü vere <G1r> tisztittyta meg az mi lelki ismeretünket” cap. 9. v. 14. „az halalos czieleködötökbül,” es „az ü vere tisztet meg minket MINDEN BÜNBÖL”, mint Z. Ianos mongya 1. Ioan. 1. v. 7. Apoc. 1. v. 5. Mert „ü magat atta mi erötünc, hogy meg valtana minket minden bünből es meg tisztitana maganac tulaidon sayat neppe” Tit. 2. v. 14. „meg tiztituan hitből az mi szüeinket” Act. 15. v. 9. Miert hogy annac okaert „az Christusban hiuöc mindniaian bünöc boczanattyat veszic”, mint Z. Peter Act. 10. v. 43. bizonnittyta: Az kic penig bünöc boczianattyat nyeric, azokat az iras bodogoknac mondgya Psal. 32. v. 1. Rom. 4. v. 7., ez elő szamlalt bizonsagokbol az iü ki, hogy ha az Christus vere tisztittyta, es mossa meg az hiueket bünből mint az iras bizonittyta, tehát az Christusban hiuöknec leszen halalockor annyi tisztasagoc Isten elöt, mellyel be mehetnecc Paradiczomban, vgy hogy ne kelliessecc purgatoriumban tisztulasert mennyöc, mert vgy hat nem tisztitotta volna meg öket az Christus vere. De ez az tisztasag nem az ü tulaidon artatlansagokbul

vagyon, hanem az Christus erdeméből, kihöz hittel ragaszzkoduan, meg tisztulnac bünből az ü vere által. Ez vilagon kezdetic vgyan az a tisztasag az Z. Lelöc által 1. Cor. 5. v. 7. 2. Cor. 7. v. 1. 2. Tim. 2. v. 4. et 21., de ninczen minden fogyatkozás nélkül, mert mig elünc, soha büntelennecc magunkat nem mondhattyc, de ha meg vallyuc büneinket Istennecc, igaz es hyu ö, s meg tisztet minket, az Christusert minden bünből, es így noha magokra nezue tisztatalanoc volnanac s-nem mehetnenec vgy be menyországba, de az öket bünből meg mosogato Christusban tisztac mar, s-be mehetnecc az eletre, mert „az ü palastyoc az barannac vereuel meg mosattatot, es fenyesecc,” mint Z. Ianos bizonnittyta Apoc. 7. v. 14.

Annac okaert ninczen semmi olyan Purgatoriomoc holtoc vtan az hiueknec, el hidgyed kereztyen ember. Hogy penig nemelleyec purgatoriomot amaz helyből 1. Cor. 3. v. 15. <G1v> („ü penig iduözöl de vgy mint ha az tűz által”) akariac allatni, czac semmi. Mert az a' hel nem szol semmitis arrol, hogy az hiueknec lelkecc, az mas vilagon tűzben egettetnecc, s-ugy iduözölnecc, hanem szol valami egy olyanrol, mely neminemö keppen az tűzhöz hasonlitatnecc. Vgy hogy az tűznecc igeie nem tulaidon iegyzeseben, de mint az arany ezüst, draga kü, fa, szena, pozdoria, mas ertelembecc vetetnecc, vgy azis metaphoricc vetetic. Z. Agoston azon az tűzön, in enchir. cap. 68. De fide et operibus c. 15. De ciuit. lib. 21. c. 26. De 8. quest. ad Dulci. q. 1. in Psal. 80. azokat az nyomorusagokat es keserteteket magyarazza, mellyeket ember, it ez vilagon elteben szenued, es erre hozza elő amaz mondast, az fazekiarthonac edennyet az tűz proballya meg, az igaz embereketis az nyomorusagnac kisertete. Nem vihetni azert ezt az purgatoriom tűzere. Mert először it czac az tanetokrol szol az Apostal, kiből köuetkeznec, hogy tehát czac az tanetoc mennenecc purgatoriom tűzere, kit az Papistac sem engednecc meg. Masodsor mert nem czac azokat mondgya mint ha tűz által iduözülnecc, kic az fundamentomra fat, szenat, czöpöt eppittöttecc, hanem azokatis kic aranyat, ezüstöt es draga köueket, mint Z. Agostonis el ez erőssecc. Es így ezbülis az köuetköznec, hogy meg az Z. Apostoloknac, es töb szent tanitoknakis holtoc vtan az Purgatoriom tüzen kellyene által mennyöc. De ezt sem alitom hogy meg engedgyec az Papistac, mert vgy az magoc vallasat rontanac vele, az super erogationac czeleködeti felöl. Harmadzor mert nem azt mondgya, hogy purgatoriom tüze által iduözölnecc, hanem („quasi per ignem”) „mint ha tűz által” neuezi, ielőntuen az tűznecc igeiet mas ertelembecc veendönecc. De az Papistac nem mint ha tűznecc, söt vgyan valoban tűznecc mondgyac az purgatoriumit. Vtolszor azert nem illic az ü purgatoriomoc tűzehöz, mert az Apostol oly tűzről szol,

mely mindeneknek meg proballya czeleködetöket, es kit senki sem kerülhet el. De lam az Papistac azt tartyac, hogy el <G2r> kerülhetic nemelylec purgatoriom tüzet, az Papatul vet indulgentiac által. Annac okaert nem illic az purgatoriom tüzehöz, hanem az vilagy életben az test es az lelec az minemő nyomorusagoc es kesertetec által, az szent lelöktül meg szokot engettetni, es probaltatni, azokra kel azt erteni es magyarazni. Igy vetetic az tüz nec neuzeti Esa. 50. v. 11. Psal. 17. v. 3. 66. v. 10. 12.

AZ HARMADIKRVL.

Immar hogy az vtolso tanusagra teriec, ezekből meg tanulhattatok, hogy semmi affele hely nem leuen, hol az hiueknec lellec az testből valo ki menesek vtan gyöter nec, nem szükölködnec az mi segetsegünc nélkül, nemis kel erettec hogy az kinbul ki szabadullynac imatkoznunc. Mert meg mutattoc mar, hogy czac ket hely vgyon az houa mennec az lellec: Az Abraham kebeleben az edgye, oda mennec az hiuec lelke, es ot nem szükölködnec az it elöc segetsege nélkül. Masic az pokol, az houa mennec az hitötlenec, azoknac sem niuithatnac az it elöc segetseget, mert pokolbul semmi meg szabadulas nincz. Nincz azert sohol az egesz Z. irasban, az Canonicus könyüekben, az O es Vij Testamentomban, czac egy bötü, egy ige, egy szo, egy igeret, egy paranczolat, vagy egy pelda rulla, hogy az megh holtakert imatkozni tartozzunc, vagy nekic hasznallyon. Vadnac vgyan mind az ket Testamentomban soc szep emleközetec es peldac arrul, mint temettec el regenten az Patriarchac, Prophetac, Kiralyoc, es az vtan valoc, az ü halottokat, de nem tudom miczoda gonosz szerönczeiökel eset az Papistaknac, sohol czac latattya sincz, hogy az meg holtakert ök imatkoztanac volna, maga ha ackoris igy imatkozta eröttöc, mint mast, ily nagy halgatasban erröl az iras nem lehetöt volna. Tudgyoc asztis touaba, ki soc szep intesec es peldac vadnac az Prophetaknal es Apostolok-<G2v>nal, mellyekben vagy az egy masert valo könyörgesre intic az embereket, vagy az egyebekert valo imatsagrol peldakat hoznac elö. Ha az Isten igeiebol vgyon fundamentoma, hogy az lelkek nec purgatoriombol valo ki szabadulasokert imatkozni tartozunc, vallyon mi lehet az oka, hogy az egy masert könyörgesre valo intesek nec, es meg let peldaknac ily szamos sokasagaban, az Canonicus könyuekben, czac egy pelda sem talaltatic az halottakert valo könyörgesről? Tudni illic, mert nem eltec vele.

Annac fölötte O Testamentomban Isten soc külömb külömb fele

aldozatokat hagiolt volt szolgaltatni az bünert, az vetökert az Papert az Kiraliert az nepert bizonios egy egy szömeliökert, az büntetesök nec el tauoztatasaert, az mint hogy oluassokis mikeppen aldozatokat tettec Isten nec az dög halalnak, ehseg nec, hadaknac le czendesetese yert, mely heleket soc volna mind elö hozni. Mi dolog tehat, hogy el feletkezet Isten az purgatoriombeli lelkökert bizonios aldozatot rendelni, ha olly nagy hire volt ackoris az halottakert valo köniörges nec, mint mast vagon az Papistaknal? Bizoni azt hiszem latattia volna az Canonicus köniuekbe, ha akoris Papista modon imatkozta volna az halottakert. Vegezetre holot czac ez vilagon legyen az meg teres nec, büntöl es annac büntetesetöl valo meg szabadulasnac ideie, mint az iras tanit 2. Cor. 6. v. 2. Gal. 6. v. 10., holot az halalkor osztan meg szünic az kegyelömnec ideie s-az itelete iö el Heb. 9. v. 27., vgy hogy „valamely fele esendic ackor az fa, ot marad meg” Eccless. 11. v. 3., holot „az Vrban meg holtakat az ü eltekbe löt czeleködetec köuetic” Apoc. 14. v. 13., nem azoc, mellyeket holtoc vtan, mas czeleködic erettec, holot „az Christus itelő szeki elöt, kiki mind azt veszi el, az mit az ü teste által czeleködöt, vagy iot vagy gonoszt”, es nem az szerent a mit az lölke purgatoriomban szenuedöt vagy mas czelekedöt az kinban valo lelekert 2. Cor. 5. v. 10., holot az itelet napian nem <G3r> azokat az czeleködetöket szamlallya elö vrunc Matth. 25. v. 35., mellyeket az purgatoriomban leuö lelkökert masoc vittec veghez, hanem az mellyeket, mikor eltec ü magoc czelekettec, holot az bölcz szüzec olait az bolondoknac nem adanac v. 9., holot Z. Pal az egy masert valo könyörgest aianluan, 1. Timot. 2. v. 1. semmit nem szol az meg holtac lelkekert valo könyörgesről: vilagossan ertheted belöle, hogy nem szükseges az halottac lelkeiert, az vegre, hogy purgatoriombol meg szabadullynac, imatkozni.

Noha penig errül az irasban semmi paranczolatunc nincz, mind az által az emberec neminemö egymashoz emberi io akarat szerint valo indulatbol, arra leptenec, hogy természet szerint, szeretuen azokat, kiktöl tauol estenec, felölöc valo szorgalmatossagbul, az meg holtakertis imatsagot kezdenec tenni. Ez leg elöszöris az poganoc között kezdöt lenni, kic az meg holtakhoz valo szeretetből, az ü aldozatyokban, imatkozta az halottac lelkekert, hogy az Stygia tobol az Elysus mezöre nyugodalomra mehessenec, mert azt veltec, hogy az kikert nem imatkoznanac, nagy nyuailyaban volnanac. Homer. Odiss. 11. 12. Virg. Aeneid. 5. 6. Te penig meg erced, hogy noha az O es Vij Testamentombeli szentekis erzetec az ö halottakhoz valo io akaratot, s-iotis kiuantac nekic, de azert nem mertenec az halottakert valo aldozatot szerzeni, az Isten igeie es paranczolatya nélkül. Iudas

Machabaeus meg czeleköde vgyan, mikor mar az Sidoc igaz vallasa nagy változást vót vala, de mint hogy az O Testamentomban, az előtte való szentec közöl, senki sem czelekötte vala az előt azt, azonkeppen vtannais az Vij Testamentombeli Apostoloc, es az ü ideiókbeli közöl nem czelekötte senkijs, nem köuetendő. Az vtan mikor az Apostoloc 5 ideietöl tauolban lettec volna az emberec, lassan lassan, egyszeris maszoris be cziusza masza, az körösztienec közibennis az halottakert való könyörges. Iollehet egy először az sem gonosz vegre, mint <G3v> ha purgatoriombol való szabadulasaert lenne, de vegre addig neuেকে dec nagjobra, mind az mi időnkig, hogy ez szokas iöue ki belölle, kiuel 10 mast az Papistac elnec. De mind ezek az Isten igeie nélkül lettec, mint mar az felső tanusagokbol meg teczic, az hol meg mutatom, hogy sem purgatoriom nincz, sem az meg holtakert való imatsagot nem paranczolta Isten. Miert hogy penig nemely heleit az szent irasnac erre vonzsa a Papistac, im azokba röüidedön elő hozoc, hogy meg tudgyad, az vesztő pereket azockal nem segittetni. 15

Az Iudas Machabaeus czeleködetit 2. Mach. 12. v. 43., az hol Macchabaeus az meg holtac büneyert aldozatot tetetet, nagyon hanyac, es mutogattiac. De az kinec vesztő peri vagyon, az ilyen nagy dolognac meg bizonyitasara, vgyan czac effele elegtelen bizonsagot allason elő, s-hamareb el veszti: Mert tagadhatatlan dolog az, hogy nem 20 Canonicus könyü az. Immar penig czac ez vilagy törüenbenis, ha valacki oly személyeket allat elő, kic ketseges személyec, meg vetic bizonsagokat. Ittis tehát, miert hogy ketseges könyüböl akariac azt meg bizonyítani, hogy az meg holtakert imatkozni kel, semmi hitel nem lehet. Bellarminus igen vagyon vgyan erre, hogy ki menze az ketsegből, de czac heaban, mert nagyob meltosagu emberec irtac azt ü nallanal, mi ellöttünkis Apochryphusnac, az az oly könyunec lenni, kiből az hit dolganac erőssitesere, semmi bizonsagot nem vehetnenc. Az Sardicensis Meliton Pispöc, Eusebiusnal elő szamlaluan az O Testamentombeli könyueket, Histor. Eccl. lib. 4. c. 26. ez könyueket czac 30 elő sem hozza, nem hogy az Canonicus könyuec közze szamlalna. Cyprianus in symboli Apost. expositione (kit nemelliec Ruffinusnac tulaidonitnac) elő szamlaluan az O es Vy Testamentombeli, hitelre meltosagos könyueket, kiket az Z. lelec által meg irattatottaknac tartottac, azoc köze nem szamlallya ez Machabaeus könyueit, söt igr ir neuzet szerint felöllöc, az Apocriphusoc köze szamlaluan: „Quae omnia legi qui-<G4r>dem in Ecclesijs voluerunt, non tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei confirmandam.” Hieronymus in Prologo in Prou. hasonloul szol felöle, mint Hilarius in praefat. in Psal. 40 Athanasius in synopsi. Epiphanius Heres. 8. et 76. et duobus locis de mensur. et ponderib.: eze mind ki hadgiac azoc közöl az könyuec

közöl, melliec meltosagosoc bizonsagi, es az ketseges könyuec közze szamlallyac.

Origenes Eusebiusnal Hist. Eccles. lib. 6. c. 25. az Canonicus könyuec Catalogusabol ki haddia, s-mast mond az Machabaeus könyuei felöl. Az Sidoknal sem tartatot tellies bizonsagu könyuec, mint 5 Eusebius bizonittia Iosephusbol lib. 3. Hist. cap. 10., szinte az I. Gergeli Papais, moral. lib. 18. meg vallia ezt. Ninczenec az Canonban, Lyranus in praefat. in Tobiam, noha Papista volt, de tagadhatatlan keppen megh vallya. Annac okaert holot oly bizonsag legyen az a 10 könyü, melyec el hitelre való meltosaga ninczen, soha abbul az halottakert való imatkozás nem bizonittathatic.

Touaba, ha mind be kel azt venni az mit az a' könyü meg ir, es iaual, tehát az Isten törüenie ellen való dolgoc szarmaznac ki belölle, mert minemü allapatia let legyen akkor az Sido körösztienesnegec, 15 elegge meg teczic azbul, hogy az soc hadac miat, az poganocek öszue elegyeduen, sokat az poganoc törüenyeben az sido Papoc szinten az sidoc közeis be vettenec. Am Iason az fő papsagert, hogy Antiochusnac kedueben lehetne, pogan Gymnasiumot rakata Ierusalembe, es Herculesnac (kit az poganoc Istenec tartottac) tisztesseregére való aldozatert, három szaz didrachma ezüstöt küldte Antiochusnac 2. 20 Macha. 4. v. 9. 18. 19. Igy Onias az kiralytul való felteben aldozatot teszen az templomot meg pusztito Helyodorusert 2. Macha. 3. v. 33. Antiochus Eupatornakis ki pogan vala, meg engedec, hogy aldozatot tegyen az Ierusalemi templomban, 2. Mach. 13. v. 23. Rasiasis cap. 25 14. v. 41. pogan modra maga meg öle magat, hogy pogan kezre ne iutna. <G4v> Miert hogy azert, oly időben elt Machabaeus, melyben immar az poganyoktól nememü dolgokat az Sidokis föl vöttenec vala, az poganyoc penig imatkoztac az halottakert, nem nagy czoda, ha az többi közöt valami illyent czeleködöt, aldozatot tetetuen az halottakert, meg ha czeleködöt am, mert ketsegesis az, holot Iosephusis szorgalmatossan meg irta az Machabaeusoc Historiaiat, de ez halottakert való aldozatrol semmit nem emleközic. Osztan vgyan azon historia irattatic 2. Mach. 12. v. 34., mely 1. Mach. 5. v. 59., de semmit az halottakert való aldozatrol nem ir amot.

Annac felette ha szinte meg czeleketteis azt Iudas, de holot czac 35 magatol gondolta, s ö előtte senki sem az Patriarchac, sem az Prophe-tac közöl, az holtakert aldozatot nem töt, hanem czac most ö gondolta ionnac lenni, mikor igen sokban meg vesztögettec volt mar az Sidoknac igaz hitit, es Prophetaioc sem volt, nem kel köuetni, főkeppen miert hogy ö magais annac az könynecc meg iroia, boczanatot ker, 40 ha mit meltan nem irt volna 2. Mach. 15. v. 38., kit az Z. Lelec által

irattatot könyueknecc meg iroi, soha nem czelekettec. De hogy ez helt senki purgatoriumra ne vonhassa, im meg mutatom, hogy Iudasnac az Isten igeie nélkül, az halottakert valo aldozattya, semmit sem hasznalt azoknac az meg holtaknac. Hogy penig nagyob ereie legyen, az Papista Bellarminusbol erössitem, ki azt iria, lib. 2. cap. 17. hogy az törüenybeli aldozatoc nem hasznaltac az bünnecc el veuesere. Mert az ki aldoztatot, vagy igaz volt, vagy hamis. Ha igaz volt, nem szükölködöt az bün boczanattya nélkül. Ha penig hamis, semmit az ö aldozattya nem hasznalt. It azt kerdecc, azoc az hadban el eset emberecc, kikert Iudas aldoztatot, igazac voltake vagy hamissac? Valamellyiket akarod valazd. Az Isten igeie nem tartya vgyan igazaknac, mert az ö ruhaiocc alat atkot talaltanac, szinte ottis, azt iria rolloc az historia 2. Mach. 12. v. 40. Immar miért hogy az Baluanyoc aiandekiban a<H1r>zoc el hoztacc volt, az Isten törüenye atoc ala vetötte öket Deut. 7. v. 25., s azertis verte vala meg Isten öket. Nem voltacc tehat igazac. Ha penig igazac nem voltacc, haszontalan volt az ö errettec valo törüenybeli aldozat, szinte ez Iesuita szerentis. De mondgyucc azt, hogy igazac voltacc, mert Bellarminus igazaknac tartya, lib. 1. de verbo Dei cap. 15. Hat ha igazac voltakis, Istenessen haluan meg, nem hasznalt nekic az Iudas aldozattya, mert nem szükölköttecc az bün boczanattya nélkül, hanem io kegyelmec volt az Iudas aldozattya elötti. Latod azert hogy sem egy sem mas keppen nem illic az meg holtakert valo imatsaghoz purgatoriumbul valo meg szabaditasert, mert ha igazac voltacc, oda sem mentec, ha hamissac, nem purgatoriumba de pokolban mentec, honnan aldozattal meg nem szabadulhattacc.

Hoznac mas bizonsagotis elö, az halottakert valo imatsagnac szükseges voltaert, Tobiasbol, cap. 4. v. 17. „Az te borodat es kenyeredet, az igaznac temetesere tegyed, es ne egiecc es igial abbol az bünösöckel.” Ez helt arra vonszacc minthta Tobias azt mondana, hogy az halottacc lelkekert lakodalmat tegienec az szegenyeknac, hogy öc az meg holtacc lelkeiert könyörögyenec. De ez hel sem illic purgatoriumhoz, mert it Tobias nem azt mondgya, hogy az olyan halotnac temetesere tegyen kenyeret es bort, ki bünben holtanac meg, hogy annac az purgatoriumban gyötrödö lelkeiert imatkozzanac az szegenyec, hanem az igaz halottacc felöl szol, hagyuan hogy az meg holt igaz embernecc temetesere tenne kenyeret es bort. Vallyon azerte hogy purgatoriumbul az által ki szabadullyon? nem, mert az igazac lelke mennyegben megyen, nem purgatoriumban, immar meg mutattucc ide föl. Szol azert it Tobias az ö ideiehez kepeöst. Mert regen szokas volt, hogy az halottacc haznal neminemü lakodalmat tettec, nem az meg holtacc lelkeiert, hanem az elöknecc es kesergöknecc vigasztalásokert.

Meg tettzic ez Ierem. 16. v. 7., ezt Hyeronimusis <H1v> bizonyitya, az Salamon irasabul, Prou. 31. v. 6. Nez azert ez szokasra Tobias. Es miért hogy az ö ideieben, az igazaknac temetesere kenyeret bort szoktanac volt tenni, az szegenyeknac taplалasokert, nem az megholt lelkeiert, czac erre inti Tobias az ö fiat, hogy öis azont czielekedgye, tuduan hogy az szegenyöc az alamisnalkodo eleuen emberekert imatkozzanac Istennecc, s-az nemis lenne haszontalan. Nincz azert it az purgatoriumbeli lölkökröl az szo. Hozza elö Bellar. lib. 1. de purg. cap. 3., hogy az Iabes Galaadbelyec 1. Sam. 31. v. 13. haluan az Saul halalat, „het napig böitöltecc.” De nagyot botlic ez nagy eszü embör. Mert azoc az ferfiacc nem azert böitöltecc, hogy az Saul lelket purgatoriumbol kialczacc azzal (holot Saul el karhozot, s nem purgatoriumba ment), hanem czac az Kiraly halala miat valo banattyokat ielentettecc azzal meg, kitöl sok iot vettecc vala, 1. Sam. 11. v. 11. mikor öket az Ammonitacc meg szállottacc vala. Semmit it arrul nem hallasz, hogy az holt lelkeiert czelekettec volna valamit azoc az ferfiacc.

Nemellyec aztis hozzacc elö 1. Cor. 15. v. 29. Z. Palbol: „Mit czelekednecc tehat az kic az halottakert meg körösztolködnecc, ha vgyan telliesseggel nem tamadnac föl az halottacc? Miert körösztolködnecc hat meg az holtakert.” De it sem szol Z. Pal arrol semmitis, hogy az purgatoriumbeli lelekekert kelliessecc imatkozzni: Elöször mert nem vgi kellet volna szolni Z. Palnac, hogy „miert körösztolködnecc meg az halottakert,” de igi kellet volna szolni, miért böitölnecc alamisnalkodnac, imatkozznac, es mondatnac miset az meg holtakert ha föl nem tamadnac. Ezt penig nem mondgya, hanem az körösztségröl szol. Masodszo, az Görög bötübe nem vgi vagion: „mit czelekednecc azoc, kic az halottakert körösztolködnecc meg?”, hanem imigy: mit czelekednecc az kic az HALOTTAKON vagy meg holtakon körösztolködnecc meg, ha az halottacc vgyan nem tamadnac föl? miért körösztolködnecc meg tehat ö rai-<H2r>toc? Honnan meg tettzic, hogy nem az meg holtacc lelkeknecc purgatoriumbol valo meg szabadulasaert körösztolköttecc azoc meg, mert vgyanis bizonios dolog az, hogy senki masert nem körösztolködhetic meg, hogi az körösztsécc nekul valois hasznat vegye. Czac arrul szol azert ot Z. Pal, hogy ha az halottacc föl nem tamadnac, miért körösztollettecc tehat nemellyec magokat meg, az iöuendö föl tamadasnac bizonsagaert az halottakon, vagy az ö temeteseken? Mert azkor nemellyec, az temetes helen az meg holtacc, szoktacc volt megh keresztölködni. Harmadszo holot it Z. Pal azoc ellen disputal, kic az föl tamadast tagattacc mint v. 12. meg tettzic, ezec ellen ha vgi disputalna Z. Pal, hogy az halottakert kic purgatoriumban vadnac, imatkozzni kellien, nem illöt volna hozza, mert ezt mondhattacc volna, az föl

tamadasrol vagion az kerdes, te pedig az purgatoriombeli lelkekert valo imatsagrol szollasz. Vegezetre hogy nem az purgatoriombeli lelkekert valo imatsagrol szol it Z. Pal, abbolis latni valo, hogy ez egesz it valo disputatiöiaban, az ollian halottakrol szol, kic tagathatatlankeppen az Vr Christusban holtac meg, lasd meg v. 18. Annac okaert miert 5 hogy telliesseggel azokrul szol, kic az Vrban aluttanac el, az kic pedig az Vrban halnac meg, azoc nem purgatoriumban hanem meniorszagban mennec, mint az Iesuitakis meg engedic Bellarm. lib. 1. de purgat. cap. 8., semmit nem szol it Z. Pal az halottakert valo imatkozásrol.

Meg tettzic azert mind ezökböl mar, hogy nem nyuthatnac az it 10 elöc az mas vilagra segetseget az meg holtaknac. Meliböl tanuld meg körösztyen ember, hogy it ez földön eltödben, engeszteld meg az Vr Istent büneidről, az Christus erdeme által, kit erős hittel kaptzoly hozzád. Mert ha meg az te maradekidra hagiod, hogy öc holtod vtan 15 köniörögtessenec te erötted, te pedig gondot nem viselsz magadra, kesö az te neköd. Ha meg halsz, be szegezic az aytot, senki nem <H2v> adhat te neked olait. Tarcz az bizoniost azert, mig elsz tery meg az Vr Istenhöz, es az ö akarattiahöz szabiad eletedet, szanszandekböl ellene ne czelekedgyel. Hol ha mint giarlo embör bünben esel, meli nélkül nem lehetz, mig it elsz, foliamial az Vr Istenec nagi 20 irgalmassagához, tegy le minden gonoszra valo igiekezetet, es az Christusban valo hitböl mond ezt az Vr Istenec: Vr Isten legi kegielmes ennekem bünösnecc, az te szent neuedert giogycz meg engemet, mert vetkeztem ellened. Nincz semmim, az miuel büneimer eleget tehessec. De te Vram az bünösökert boczatad az te sz. fiadat. Neuellied hitömet, es erössiczed remensegemet, hagi hihesselec tegedet ö erette, kegielmes Atyamnac lenni. Annac okaert legi kegielmes, legi irgalmas 25 ennekem az te szerelmes Z. fiadnac az mi Vrunc Iesus Christusnac (ki az en büneimert eleget töt) köserues kinniaert, halalaert, dragalatos Z. vere ki ontasaert, mely bizoniarra oli erdemes te elötted, hogy 30 egy czep vere minden gonosz büneimet el veheti, es meg moshatya. Ne az en büneimet nezd azert, hanem Z. fiadnac kinniat, es ö erette, boczasd meg az en büneimet, adgi ennekem Z. lelket, bodog ki mulast es öröc eletet. Ezt ha czeleködöd, Istenec kegielme feieden, ne fely holtod vtan purgatoriomtul: Ezre adgion Z. lelket az Vr Isten min- 35 niaiunknac, Amen.

<Iir>

AZ TEMETESKOR
LEVKAN LÖT VTOLSO
PRAEDICATIO.

OKat, az mellyert mostan ide gyületkeztunc ily szamoson, Te- 5 kentetes es Nagysagos vrac es Aszszonyoc, Nemzetes főfö nepec, Neuezetes vitezec, es böcziuletes egyhazi személyec, es Nemes Vraim, ferfiac es Aszszonioc, es minden rendbelyec, hogy meg magyarazzam, az szükseg nem kiuannya. Mert ah, im iol lattyuac, nagy banattal es keserüseggel, elottünc lenni, az Tekentetes, Nemzetes, Neuezetes, es 10 Nagysagos Nadasdi Ferencz nec, Magyar orszagnac eggic czillaganac, az Vitezeknec tüköre nec, hazanknac paisanac, Varmegieinknec bastiaianac, es az egesz kereztyensagnec halalig hü otalmanac ez gyazban öltözöt koporsóban feküüö holt testet, kit ide kesertünc az ö tiztesse- 15 ges el temetesenec helyere. Az hol taualy illyenkorban az ö Nagysaga szerelmes fiat, vensegenec istapiat, az Nemzetes Nagysagos Nadasdy Andrast, gienge viragaban, ideienec het esztendös koraban siralmas konyhullatással it temettunc vala, az mikor czac meg sem tuttuc vala 20 gondolny, hogy ily szüksegess allapatunkban, ez ielen valo siralommal vyitatnec fel keserüsegünc, melynel ez mi idöknec veszedelmes allapattianban keserüb dolog raitunc nem eshetet volna. De miert hogy „el vagyon rendeltetue”, mint Z. Pal mondgya ad Heb. 9. v. 27., „hogy az Embereknec egyzer meg kellessec halny”, az bölcz tanaczu 25 Istenec akarattianban ellent nem tarthatunc, hanem Z. Iobbal cap. 1. v. 21. czac azt mondhattyuac, hogy „az Vr vötte el, s-az Vr atta volt, az mint az Vrnac tettzet, vgy löt, aldöt legyen az Vrnac neue”. Noha 30 pedig az ö Nagysaga töllunc valo el valasa miat, meltan szomorkodhatnac az mi szyueinc, mind az által az idö es hely azt kiuannya töllünc, hogy egy keuisse az tanusag kedueiert, az siralomtól tartoztassuc meg magunkat, es az keresztyeni <Iiv> szokas szerent, ier, keriuunc Z. lelket az Vr Istentöl az ö Z. igeienc meg tanulasara, es igaz hitböl ahitatos sziucl leleccel mondgiuc el az Vrtol tanolt imatsagot: Mi attianc etc.

EZ tanosagra valo igeket irta meg Z. Pal Apostol 2. Timot. 4. v. 6[-8]. bötü szerent valo magiarazattya igy kouetkezic. 35

„Mert en immar meg aldoztatom, es az en halalomnac ideie közel vagyon. Io vitesseget vitezkettem, futasomat el vegeztem, hitömet meg tartottam. Ennec vtanna mar le tetetet ennekem az igassagnac

coronaia, melyet meg ad ennekem amaz napon az Vr, ki igaz biro, nem czac ennekem penig, hanem mind azoknakis, az kic az ő el iöuetelit szeretic.”

S V M M A I A

Ez igeket Z. Pal Apostol czac közel halala előtt írta vala Romabol 5 az ő tanituanyanac Timothaeusnac az tömletzből, az hol az Euangelio- mert, amaz kegietlen Nero fogsagban tartya vala ötet. It midőn az Is- 10 tenec ielenteséből bizonios löt volna benne, hogy ő neki mar, az Vr Iesusnac neueiert, veret ki kellene ontani, ezt el nem titkolya, hanem leuele 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160 165 170 175 180 185 190 195 200 205 210 215 220 225 230 235 240 245 250 255 260 265 270 275 280 285 290 295 300 305 310 315 320 325 330 335 340 345 350 355 360 365 370 375 380 385 390 395 400 405 410 415 420 425 430 435 440 445 450 455 460 465 470 475 480 485 490 495 500 505 510 515 520 525 530 535 540 545 550 555 560 565 570 575 580 585 590 595 600 605 610 615 620 625 630 635 640 645 650 655 660 665 670 675 680 685 690 695 700 705 710 715 720 725 730 735 740 745 750 755 760 765 770 775 780 785 790 795 800 805 810 815 820 825 830 835 840 845 850 855 860 865 870 875 880 885 890 895 900 905 910 915 920 925 930 935 940 945 950 955 960 965 970 975 980 985 990 995 1000 1005 1010 1015 1020 1025 1030 1035 1040 1045 1050 1055 1060 1065 1070 1075 1080 1085 1090 1095 1100 1105 1110 1115 1120 1125 1130 1135 1140 1145 1150 1155 1160 1165 1170 1175 1180 1185 1190 1195 1200 1205 1210 1215 1220 1225 1230 1235 1240 1245 1250 1255 1260 1265 1270 1275 1280 1285 1290 1295 1300 1305 1310 1315 1320 1325 1330 1335 1340 1345 1350 1355 1360 1365 1370 1375 1380 1385 1390 1395 1400 1405 1410 1415 1420 1425 1430 1435 1440 1445 1450 1455 1460 1465 1470 1475 1480 1485 1490 1495 1500 1505 1510 1515 1520 1525 1530 1535 1540 1545 1550 1555 1560 1565 1570 1575 1580 1585 1590 1595 1600 1605 1610 1615 1620 1625 1630 1635 1640 1645 1650 1655 1660 1665 1670 1675 1680 1685 1690 1695 1700 1705 1710 1715 1720 1725 1730 1735 1740 1745 1750 1755 1760 1765 1770 1775 1780 1785 1790 1795 1800 1805 1810 1815 1820 1825 1830 1835 1840 1845 1850 1855 1860 1865 1870 1875 1880 1885 1890 1895 1900 1905 1910 1915 1920 1925 1930 1935 1940 1945 1950 1955 1960 1965 1970 1975 1980 1985 1990 1995 2000 2005 2010 2015 2020 2025 2030 2035 2040 2045 2050 2055 2060 2065 2070 2075 2080 2085 2090 2095 2100 2105 2110 2115 2120 2125 2130 2135 2140 2145 2150 2155 2160 2165 2170 2175 2180 2185 2190 2195 2200 2205 2210 2215 2220 2225 2230 2235 2240 2245 2250 2255 2260 2265 2270 2275 2280 2285 2290 2295 2300 2305 2310 2315 2320 2325 2330 2335 2340 2345 2350 2355 2360 2365 2370 2375 2380 2385 2390 2395 2400 2405 2410 2415 2420 2425 2430 2435 2440 2445 2450 2455 2460 2465 2470 2475 2480 2485 2490 2495 2500 2505 2510 2515 2520 2525 2530 2535 2540 2545 2550 2555 2560 2565 2570 2575 2580 2585 2590 2595 2600 2605 2610 2615 2620 2625 2630 2635 2640 2645 2650 2655 2660 2665 2670 2675 2680 2685 2690 2695 2700 2705 2710 2715 2720 2725 2730 2735 2740 2745 2750 2755 2760 2765 2770 2775 2780 2785 2790 2795 2800 2805 2810 2815 2820 2825 2830 2835 2840 2845 2850 2855 2860 2865 2870 2875 2880 2885 2890 2895 2900 2905 2910 2915 2920 2925 2930 2935 2940 2945 2950 2955 2960 2965 2970 2975 2980 2985 2990 2995 3000 3005 3010 3015 3020 3025 3030 3035 3040 3045 3050 3055 3060 3065 3070 3075 3080 3085 3090 3095 3100 3105 3110 3115 3120 3125 3130 3135 3140 3145 3150 3155 3160 3165 3170 3175 3180 3185 3190 3195 3200 3205 3210 3215 3220 3225 3230 3235 3240 3245 3250 3255 3260 3265 3270 3275 3280 3285 3290 3295 3300 3305 3310 3315 3320 3325 3330 3335 3340 3345 3350 3355 3360 3365 3370 3375 3380 3385 3390 3395 3400 3405 3410 3415 3420 3425 3430 3435 3440 3445 3450 3455 3460 3465 3470 3475 3480 3485 3490 3495 3500 3505 3510 3515 3520 3525 3530 3535 3540 3545 3550 3555 3560 3565 3570 3575 3580 3585 3590 3595 3600 3605 3610 3615 3620 3625 3630 3635 3640 3645 3650 3655 3660 3665 3670 3675 3680 3685 3690 3695 3700 3705 3710 3715 3720 3725 3730 3735 3740 3745 3750 3755 3760 3765 3770 3775 3780 3785 3790 3795 3800 3805 3810 3815 3820 3825 3830 3835 3840 3845 3850 3855 3860 3865 3870 3875 3880 3885 3890 3895 3900 3905 3910 3915 3920 3925 3930 3935 3940 3945 3950 3955 3960 3965 3970 3975 3980 3985 3990 3995 4000 4005 4010 4015 4020 4025 4030 4035 4040 4045 4050 4055 4060 4065 4070 4075 4080 4085 4090 4095 4100 4105 4110 4115 4120 4125 4130 4135 4140 4145 4150 4155 4160 4165 4170 4175 4180 4185 4190 4195 4200 4205 4210 4215 4220 4225 4230 4235 4240 4245 4250 4255 4260 4265 4270 4275 4280 4285 4290 4295 4300 4305 4310 4315 4320 4325 4330 4335 4340 4345 4350 4355 4360 4365 4370 4375 4380 4385 4390 4395 4400 4405 4410 4415 4420 4425 4430 4435 4440 4445 4450 4455 4460 4465 4470 4475 4480 4485 4490 4495 4500 4505 4510 4515 4520 4525 4530 4535 4540 4545 4550 4555 4560 4565 4570 4575 4580 4585 4590 4595 4600 4605 4610 4615 4620 4625 4630 4635 4640 4645 4650 4655 4660 4665 4670 4675 4680 4685 4690 4695 4700 4705 4710 4715 4720 4725 4730 4735 4740 4745 4750 4755 4760 4765 4770 4775 4780 4785 4790 4795 4800 4805 4810 4815 4820 4825 4830 4835 4840 4845 4850 4855 4860 4865 4870 4875 4880 4885 4890 4895 4900 4905 4910 4915 4920 4925 4930 4935 4940 4945 4950 4955 4960 4965 4970 4975 4980 4985 4990 4995 5000 5005 5010 5015 5020 5025 5030 5035 5040 5045 5050 5055 5060 5065 5070 5075 5080 5085 5090 5095 5100 5105 5110 5115 5120 5125 5130 5135 5140 5145 5150 5155 5160 5165 5170 5175 5180 5185 5190 5195 5200 5205 5210 5215 5220 5225 5230 5235 5240 5245 5250 5255 5260 5265 5270 5275 5280 5285 5290 5295 5300 5305 5310 5315 5320 5325 5330 5335 5340 5345 5350 5355 5360 5365 5370 5375 5380 5385 5390 5395 5400 5405 5410 5415 5420 5425 5430 5435 5440 5445 5450 5455 5460 5465 5470 5475 5480 5485 5490 5495 5500 5505 5510 5515 5520 5525 5530 5535 5540 5545 5550 5555 5560 5565 5570 5575 5580 5585 5590 5595 5600 5605 5610 5615 5620 5625 5630 5635 5640 5645 5650 5655 5660 5665 5670 5675 5680 5685 5690 5695 5700 5705 5710 5715 5720 5725 5730 5735 5740 5745 5750 5755 5760 5765 5770 5775 5780 5785 5790 5795 5800 5805 5810 5815 5820 5825 5830 5835 5840 5845 5850 5855 5860 5865 5870 5875 5880 5885 5890 5895 5900 5905 5910 5915 5920 5925 5930 5935 5940 5945 5950 5955 5960 5965 5970 5975 5980 5985 5990 5995 6000 6005 6010 6015 6020 6025 6030 6035 6040 6045 6050 6055 6060 6065 6070 6075 6080 6085 6090 6095 6100 6105 6110 6115 6120 6125 6130 6135 6140 6145 6150 6155 6160 6165 6170 6175 6180 6185 6190 6195 6200 6205 6210 6215 6220 6225 6230 6235 6240 6245 6250 6255 6260 6265 6270 6275 6280 6285 6290 6295 6300 6305 6310 6315 6320 6325 6330 6335 6340 6345 6350 6355 6360 6365 6370 6375 6380 6385 6390 6395 6400 6405 6410 6415 6420 6425 6430 6435 6440 6445 6450 6455 6460 6465 6470 6475 6480 6485 6490 6495 6500 6505 6510 6515 6520 6525 6530 6535 6540 6545 6550 6555 6560 6565 6570 6575 6580 6585 6590 6595 6600 6605 6610 6615 6620 6625 6630 6635 6640 6645 6650 6655 6660 6665 6670 6675 6680 6685 6690 6695 6700 6705 6710 6715 6720 6725 6730 6735 6740 6745 6750 6755 6760 6765 6770 6775 6780 6785 6790 6795 6800 6805 6810 6815 6820 6825 6830 6835 6840 6845 6850 6855 6860 6865 6870 6875 6880 6885 6890 6895 6900 6905 6910 6915 6920 6925 6930 6935 6940 6945 6950 6955 6960 6965 6970 6975 6980 6985 6990 6995 7000 7005 7010 7015 7020 7025 7030 7035 7040 7045 7050 7055 7060 7065 7070 7075 7080 7085 7090 7095 7100 7105 7110 7115 7120 7125 7130 7135 7140 7145 7150 7155 7160 7165 7170 7175 7180 7185 7190 7195 7200 7205 7210 7215 7220 7225 7230 7235 7240 7245 7250 7255 7260 7265 7270 7275 7280 7285 7290 7295 7300 7305 7310 7315 7320 7325 7330 7335 7340 7345 7350 7355 7360 7365 7370 7375 7380 7385 7390 7395 7400 7405 7410 7415 7420 7425 7430 7435 7440 7445 7450 7455 7460 7465 7470 7475 7480 7485 7490 7495 7500 7505 7510 7515 7520 7525 7530 7535 7540 7545 7550 7555 7560 7565 7570 7575 7580 7585 7590 7595 7600 7605 7610 7615 7620 7625 7630 7635 7640 7645 7650 7655 7660 7665 7670 7675 7680 7685 7690 7695 7700 7705 7710 7715 7720 7725 7730 7735 7740 7745 7750 7755 7760 7765 7770 7775 7780 7785 7790 7795 7800 7805 7810 7815 7820 7825 7830 7835 7840 7845 7850 7855 7860 7865 7870 7875 7880 7885 7890 7895 7900 7905 7910 7915 7920 7925 7930 7935 7940 7945 7950 7955 7960 7965 7970 7975 7980 7985 7990 7995 8000 8005 8010 8015 8020 8025 8030 8035 8040 8045 8050 8055 8060 8065 8070 8075 8080 8085 8090 8095 8100 8105 8110 8115 8120 8125 8130 8135 8140 8145 8150 8155 8160 8165 8170 8175 8180 8185 8190 8195 8200 8205 8210 8215 8220 8225 8230 8235 8240 8245 8250 8255 8260 8265 8270 8275 8280 8285 8290 8295 8300 8305 8310 8315 8320 8325 8330 8335 8340 8345 8350 8355 8360 8365 8370 8375 8380 8385 8390 8395 8400 8405 8410 8415 8420 8425 8430 8435 8440 8445 8450 8455 8460 8465 8470 8475 8480 8485 8490 8495 8500 8505 8510 8515 8520 8525 8530 8535 8540 8545 8550 8555 8560 8565 8570 8575 8580 8585 8590 8595 8600 8605 8610 8615 8620 8625 8630 8635 8640 8645 8650 8655 8660 8665 8670 8675 8680 8685 8690 8695 8700 8705 8710 8715 8720 8725 8730 8735 8740 8745 8750 8755 8760 8765 8770 8775 8780 8785 8790 8795 8800 8805 8810 8815 8820 8825 8830 8835 8840 8845 8850 8855 8860 8865 8870 8875 8880 8885 8890 8895 8900 8905 8910 8915 8920 8925 8930 8935 8940 8945 8950 8955 8960 8965 8970 8975 8980 8985 8990 8995 9000 9005 9010 9015 9020 9025 9030 9035 9040 9045 9050 9055 9060 9065 9070 9075 9080 9085 9090 9095 9100 9105 9110 9115 9120 9125 9130 9135 9140 9145 9150 9155 9160 9165 9170 9175 9180 9185 9190 9195 9200 9205 9210 9215 9220 9225 9230 9235 9240 9245 9250 9255 9260 9265 9270 9275 9280 9285 9290 9295 9300 9305 9310 9315 9320 9325 9330 9335 9340 9345 9350 9355 9360 9365 9370 9375 9380 9385 9390 9395 9400 9405 9410 9415 9420 9425 9430 9435 9440 9445 9450 9455 9460 9465 9470 9475 9480 9485 9490 9495 9500 9505 9510 9515 9520 9525 9530 9535 9540 9545 9550 9555 9560 9565 9570 9575 9580 9585 9590 9595 9600 9605 9610 9615 9620 9625 9630 9635 9640 9645 9650 9655 9660 9665 9670 9675 9680 9685 9690 9695 9700 9705 9710 9715 9720 9725 9730 9735 9740 9745 9750 9755 9760 9765 9770 9775 9780 9785 9790 9795 9800 9805 9810 9815 9820 9825 9830 9835 9840 9845 9850 9855 9860 9865 9870 9875 9880 9885 9890 9895 9900 9905 9910 9915 9920 9925 9930 9935 9940 9945 9950 9955 9960 9965 9970 9975 9980 9985 9990 9995 10000 10005 10010 10015 10020 10025 10030 10035 10040 10045 10050 10055 10060 10065 10070 10075 10080 10085 10090 10095 10100 10105 10110 10115 10120 10125 10130 10135 10140 10145 10150 10155 10160 10165 10170 10175 10180 10185 10190 10195 10200 10205 10210 10215 10220 10225 10230 10235 10240 10245 10250 10255 10260 10265 10270 10275 10280 10285 10290 10295 10300 10305 10310 10315 10320 10325 10330 10335 10340 10345 10350 10355 10360 10365 10370 10375 10380 10385 10390 10395 10400 10405 10410 10415 10420 10425 10430 10435 10440 10445 10450 10455 10460 10465 10470 10475 10480 10485 10490 10495 10500 10505 10510 10515 10520 10525 10530 10535 10540 10545 10550 10555 10560 10565 10570 10575 10580 10585 10590 10595 10600 10605 10610 10615 10620 10625 10630 10635 10640 10645 10650 10655 10660 10665 10670 10675 10680 10685 10690 10695 10700 10705 10710 10715 10720 10725 10730 10735 10740 10745 10750 10755 10760 10765 10770 10775 10780 10785 10790 10795 10800 10805 10810 10815 10820 10825 10830 10835 10840 10845 10850 10855 10860 10865 10870 10875 10880 10885 10890 10895 10900 10905 10910 10915 10920 10925 10930 10935 10940 10945 10950 10955 10960 10965 10970 10975 10980 10985 10990 10995 11000 11005 11010 11015 11020 11025 11030 11035 11040 11045 11050 11055 11060 11065 11070 11075 11080 11085 11090 11095 11100 11105 11110 11115 11120 11125 11130 11135 11140 11145 11150 11155 11160 11165 11170 11175 11180 11185 11190 11195 11200 11205 11210 11215 11220 11225 11230 11235 11240 11245 11250 11255 11260 11265 11270 11275 11280 11285 11290 11295 11300 11305 11310 11315 11320 11325 11330 11335 11340 11345 11350 11355 11360 11365 11370 11375 11380 11385 11390 11395 11400 11405 11410 11415 11420 11425 11430 11435 11440 11445 11450 11455 11460 11465 11470 11475 11480 11485 11490 11495 11500 11505 11510 11515 11520 11525 11530 11535 11540 11545 11550 11555 11560 11565 11570 11575 11580 11585 11590 11595 11600 11605 11610 11615 11620 11625 11630 11635 11640 11645 11650 11655 11660 11665 11670 11675 11680 11685 11690 11695 11700 11705 11710 11715 11720 11725 11730 11735 11740 11745 11750 11755 11760 11765 11770 11775 11780 11785 11790 11795 11800 11805 11810 11815 11820 11825 11830 11835 11840 11845 11850 11855 11860 11865 11870 11875 11880 11885 11890 11895 11900 11905 11910 11915 11920 11925 11930 11935 11940

nec. Mert „az ki emberul nem tusakodandic, meg nem coronasztatic”,
Z. Pal azt mondgia 2. Timot. 2. v. 5. Nem eleg penig, hogy egytzer,
ketszer iol harczolliunc. Mert az har-<I3r>tzol iol, es torueny sze-
rent, az ki mindenkor niereseggel megien által minden veszedelmeken.

Z. Pal az maga hartza felöl im azt mondgia, hogy ö iol vitezkedet, 5
futasat el vegezte, hütit meg tartotta. Az ki iol vitezkedyc, el gjozse
minden ellenseget szükseg. Z. Pal mind el gjozte öket az Vrnac neu-
ben. Mert noha Nero miat meg öletec testben, de azert vgian nem Ne-
ro, hanem Z. Pal iara diadalommal, miuel hogy mind halalig meg tarta
hitit, az ö meg valto Christus Iesusnac, Nero penig akaruan Z. Palt 10
az Christus hititöl el szakasztani, es szerit nem tehetuen, meg gjozotec,
szegient valla. Igy vitezkedgiec azert ki ki mind, az ö hiuatallia szerent.

It ennekem azt mondhatnad: Talam Z. Pal nem iol czelekette,
hogy magat diczeruen, io vitesseget hannia? Nem vétet ebben Z. Pal,
mert ezt halala fele monta, az Christushoz valo bizodalmbol, tuduan, 15
hogy semmi teremtet allat ötet az Vrtol nem szakazthatna. Es azt
mondgia vgian, hogy ö io hartzot tartot, de nem mondgia azt, hogy az
maga tulaydon ereieuel gjozte volna meg ellensegyt, tuduan, hogy az
Christus diadalmaual kellene magat biztatni, ki igy szol tanituaninac
Ioan. 16. v. 33.: „bizzatoc en meg gjoztem ez vilagot.” Miert hogy 20
azert Z. Pal Christusban ez vilagot meg gjozte, meg az poklot, karho-
zatot es halalt, 1. Cor. 15. v. 55. Ose. 13. v. 14. mint errol halatis ad
ot, [1Kor 15, 57.] monduan: „hala legien penig az Istennec, ki mi
nekunc diadalmat adot, az mi Vrnac Iesus Christus által”: meltan
mondhatta, hogy io vitesseget vitezkedet. De azert nem magaban di- 25
czekeket, hanem az Istennec aiandekaban, ki ötet meg erősetette vol-
na, hogy ö általa mindeneket meg czelekedhetnec, az mint ad Philip.
4. v. 13. szol. Vgianis az hyuec meg az veszedelmekbenis gjozödelmes-
sec az Christus által.

III. Harmadszor, ier, tanolliuc meg aztis, kikkel legien hartzunc. 30
Nem testi, hanem az lelki vitezsegröl vagion it az <I3v> szo. Eggic
ellensegünc az Satan, ki „mint egy siuo Oroszlan, szellel iaruan, keres
kit el nielhessen” 1. Pet. 5. v. 8. Ennec ellene kel allanunc, Z. Peter azt
adgia tanaczul. Mond Z. Iacabis cap. 4. v. 7.: „alliatoc ellene az ördög-
nec, es el fut ti tölletec.” Z. Palis ad Ephes. 4. v. 27. int, hogy „ne 35
adgiunc helt az ördögnc.” Masic ellensegünc ez hituan, chalard, es
hizelkedö világ, mely az Christus szolgait el nem szenuedhety. Erröl
mondgia Vrnac Ioan. 15. v. 19.: „Ha ez vilagiakbol valoc volnatoc, ez
vilag, az mi öue, szeretneie, de miert hogy ti nem vattoc ez vilagiac,
hanem en ki valasztottalac titöket ez vilagbol, ezert giulöl titöket ez 40
vilag.” „Ha, (vgy mond Z. Pal Gal. 1. v. 10.) az embereknc kedues-

kednem, az Christusnac szolgália nem volnec.” „Ne szeressuc azert ez
vilagot, se ez vilagiakat”, arra int Z. Ianos 1. Ioan. 2. v. 15. Harmadic
ellensegünc az minen testünc, ad Gal. 5. v. 17.: „az test az lelec ellen
kiuan, es az lelec az test ellen, ezec egy massal ellenkeznc.” „Szerel-
mesim (vgy mond Zent Peter 1. epist. 2. v. 11.) kerlec titöket, mint 5
iöuemenieket, es vtra iarokat, hogy oiatoc meg magatokat az testi
kiuansagoktol, kic az lelec ellen hartzolnac.” Lelek szerent iariunc
azert, mint Zent Pal int, öldököllic meg az mi tagainknac gonoz in-
dulatit, es az testnec gonoz kyuansagit ne vigiec veghez. Vegezetre
ellensegünc nekünc ez vilagi soc kereztec, haborusagoc, az bün, az 10
halal, es karhozat, kic ellenis vitezül kel hartzolnunc. Mind ezec azert
ellensegünc.

IV. De mint kel ezec ellen iol vitezkednunc, tanolliuc meg mar
aztis. Ezec ellen nem testy, de lelky fegyuer kel, 2. Cor. 10. v. 4. Az 15
hadban vitezec vigiazni szoktanac, söt ha el aluznakis, felelemmel, es
fegyuerben fekusznec le: Vigiazas kiuantatic mi töllünkis. Az ki vigiaz,
nitua tartia szemeit, lelki szemeinket tehat mijs nitua tarciuc, es
nezzunc minden fele vellec. Ha fel nezünc penig az egh fele, feiünc fe-
let az Nagy Isten, es az igaz biro Iesus Christus. Ha ala nezünc, 20
alattunc az pokol. Ha hatra nezünc, vtannunc kialtnac az idöc, kiket
iora <I4r> valo restseggel mulattunc el, es az bünöc, mellieket czele-
kettünc; ha elönkben fordittiuc szemeinket, elöttunc az halal; bal kez
fele ha nezünc, ot al az vadolo satan az ördögöckel: vayha latnad ky
nagy sürüsseggel, el almekodnal raita. Iob kez felöl penig a Z. Angia- 25
loc, kic az iokat, es vigiazokat menyorszagra egybengiütic. Ily soc fe-
le valo vigiazasra, hogy alkoholatosoc lehessunc, iozansag, lelki vigiazas,
imatsag, keszen letel, bekeszeges türes, es igaz hit kel hozza, hogy az
Christus engedelmere szoktatuan magunkat, ne test szerent vitezked-
giunc: mert „nem” czac „az test, es veer ellen vagion hartzunc” (noha
ezec ellenis), „hanem feiedelemsegec, hatalmassagoc”, es ördögöc 30
„ellen”, kic ellen „fel öuedzuen agiekinkat az igassagban es fel öl-
tözuen az igassagnac panczelliaban”, „hitnec paisaban”, „iduessegnc
sisakiaban” (mint Zent Pal ad Ephes. 6. v. 10[-18]. meg tanit) vi-
giazzunc, iozanoc legiunc, köniörögiünc, s-az Vr Iesus neuben nierte-
sec leszunc. Tegünc le minden terhet, es körniüllünc allo bünt, s-tisz- 35
tan Isteny felelemben, es szolgatban ellyunc.

V. Ötödször az Z. Pal futasanac el vegezeseböl, illien tanusagunc
adatic, hogy ki ki mind az ö hiuatalliaban, tuniasag nélkül iarion el, es
ne czac el kezdie, hanem veghezis vigie az iot, s-vgy vigie veghez
igazan az ö pallia futasanac ideiet, mint Z. Pal int, monduan 1. Cor. 9. 40
v. 24.: „vgy fussatoc, hogy elis erietec”. Ide valo Vrnac amaz

mondasa Matth. 10. v. 22. et 24. v. 13.: „az ki mind vegig meg marad, az iduezül.” Semmit nem hasznal tehat keresztienne mondattatny, vallani az Euangeliomot, es futni valami keues ideig, ha futasodat felben szakasztod. Az öröc elet nem az ky farattaknac, hanem az vegig futoknac adatic, mint az pallia futasban, hogy azé az niereseg, az ky felben nem hagyuan futasat hamareb eri az tzelt. Az kit azert Isten feiedelemme, Vrra, tanetoua, czeledes emberre töt, ki ki mind az ö tiszty szerent iarion el hiuatalliaban, s-maradgion meg mind vegig az Isten feielemben, hogy Z. Ianossal, es <I4v> Z. Pallal Act. 13. v. 25. et 20. v. 24. iduessegere veghez vihesse futasat.

VI. Hatodszor hogy Z. Pal hitit meg tartotta, myis abbol hitünk-nec meg tartasara tanittatunc. Legiunc hiuec azert az Vrhoz, es valliu meg ötet verunc hullasaualis, nagy bizodalommal ragazkoduan az ö erdemehez. Ennec szükseg lenni, mert noha az mi io vitessegünk-ből es futasunknac el vegezeseböl, nagy vigasztalásokat vehetunc az halalnak rettegesi ellen, de mind az altal miért hogy igen romlottac es giarloc vagiunc, tagadhatatlan meg kel vallanunc Z. Iacobbal cap. 3. v. 2., hogy „minniaian soc dologban el esünc”, mert az mi hartzunc es futasunc mindenkor emberi giarlosaggal iar edgiüt, es bizoniara olliac vagiunc, „hogiha Isten vetekedni akar velünc, ezerere sem felelhetunc edgiet neki”, azt mondgia Z. Iob cap. 9. v. 3. Es minden mi igassagunc ollian, mint az hauy korsagos Aszszoninac ruhaia, vgy mond Esaias cap. 64. v. 5. Draga dolog vgian io lelki ismerettel birnia, s-abbolis mondgia Z. Pal, hogy io hartzot tartot es futasat el vegezte, de masut azert, magais meg vallia, hogy meg abbol meg nem igazettatot I. Cor. 4. v. 4. Mert vgianis ha „mindeneket meg czelekednenkis, haszontalan szolgaknac tarziuc magunkat”, arra tanet Vruc, Luc. 17. v. 10. Holot azert minden io vitessegunkben fogiatkozas legien, es az Isten törüenieben minden mi futasunc, az irasnac elő hoszot bizonsagi szerent giarlosagos legien, szükseg, hogy Z. Pallal azt mondhasuc, meg tartottam az hitöt. Annacokaert, ha valaha tunian harcztalt az ördög, ez vilag, es az testy kiuanisagoc ellen, tarcz meg az hitöt. „Szerelme-sim” (ugymond Z. Ianos I. Epist. 3. v. [20-] 21.), „ha az mi szüünc karhoztatand minket”, „nagiub Isten az my szüüünknel, es tud mindeneket”, „bizodalmunc vagion Istenhez.” Ismeg I. Ioa. 2. v. I[-2].: „Ha ki bün teend, szoszolonc vagion az Attianal, az igaz Iesus Christus, es ö az mi buneinkert engeztelő aldozat, nem cziac az mieinkert penig, hanem az egesz vilagnac büneiertis.” Ehez <K1r> iaruly azert hitbol, es keried, hogy az te hitödet ki ne hadgia alunni, erösicze benned, s-meg lasd, hogy az bünt ne had az te tagaidban vrlaköndy. Ezt czelekeduen bizuast mondhatod Z. Pallal, io vitesseget vitezked-

tem etc. No azert mikor az ördög, fökeppen betegsedben es halalod oraian, elődben viszi az te buneidnec registromat, es azokal retteget, pokolra meltonac mond, ö ellene vesd az Istenec amaz baraniat, ky ez vilag büneit el veszi, es ehez ragazkodgial erös hittel, az ö erdemevel vigasztalhasd magadat Z. Bernhardal, kirül azt oluassuc lib. 1. de vir. Bernh. cap. 13., hogy mikor halalakor az ördög eleiben ment volna, eleiben rakuan szantalan soc büneit, es erössen vadoluan Isten előtt, Z. Bernhard így felelt neky: Nem tagadom, igaz, a mit mondasz, gonoszul eltem, nem viteszkettem mindenkor iol, de te viszontag ercz meg, hogy az en Vram Iesus Christus, menyorszagot ketkeppen biria: először mint az Attianac egy szülötte öröksegul, így en birnia nem kiuanom; masodszor halalanac erdemeuel; az elsőuel ö meg elegszic, ez vtolsot ennekem adgia, ehez ragazkodom, es az Iesus Christust az te vadolasid es büneim ellen, ki meg holt buneinkert, s fel tamadot igassagunkert; es ezt mondom Dauidal: köniöruly en raitam Vristen, az töredelmes es alaszatos szüet meg ne vtald. Így tarcz meg te is hitödet.

Masodic reszeben irasanac Z. Pal azt mondgia, hogy le tetetet volna mar ö neki az igassagnac coronaia. Mely coronat Z. Iacob cap. 1. v. 12. „eletnec coronaianac” neuez, mint Z. Ianosis Apoc. 2. v. 10. monduan, „legy hü mind halalig, s-neked adom az eletnec coronaiait”.

Z. Peter heruadatlan, vagy fonniadhatatlan coronanac hyia, mikor I. Pet. 5. v. 4. így szol: „mikor meg ielenic az pasztoroknac feiedelme, el veszitec az diczősegne meg foniadhatatlan coronaiait”. Z. Pal penig rothadatlan coronanac mondgya I. Cor. 9. v. 25. Vötte penig az allegoriat Z. Pal az kiralioc, vitezec, es pallia futoknac hasonlatossagokbol, hogy mint azoc <K1v> el romlo coronat veszne fizetesül: azonkeppen az szenteknekis, kic it ez vilagon hiuen vitezkednec, azoknac az mas vilagon az giözedelmes Aniaszent egyházban, fonniadhatatlan corona adattatic, az öröc elet. Amaz napon (vgy mond), mellien auagy halalat, auagy az itelet napiat erti rayta, mind kettő helyen maradhat. Mert holtoc vtan az hiueknec lelkec azonnal reszesül abban az coronaban, az iteletkor penig mind testec, mind lölköc. Ez coronanac meg adattatasa felöl nem ketsegessen, hanem mind maga, s-mind az töb hiuec kepeben bizodalmason emlekezic Z. Pal, hogy az igaz biro Iesus Christus vgian valoban meg volna adando, nem czac neki, hanem mind azoknakis, valacic az Vr Christus el iöuetelit szeretnec. Az ö el iöuetelit penig azoc szeretic, kic nem ragazkodnac ez földy elethez, hanem tisztan es szentül eluen, mindenkor keszen variac az Vrnak el iöueset halalokra es az iteletnec napiara.

I. It az töb tanosagokat el hagiom, czac ez edgyet ercz iol meg,

szükség, hogy mikeppen Z. Pal, maga felől személy szerint bizodal-
mason niluan meri mondani, hogy „az igassagnac coronaia le tetetet
(vgy mond) enekem”, mellyet „mihi reddet”, „meg ad ennekem, az
igaz biro, Vr:” azonkeppen minden Istenfelő keresztyen ember, ő
maga felől (in indiuiduo) neuzet szerint azont mondhattia, hogy ő
nekiis le tetetet az igassagnac coronaia, melliet az igaz biro Christus
amaz napon megis ad neki.

Nem tettic ez nemelliekne, de im halliuc, hogy nem vy vallas,
hanem az igaz Apostoli tudomany: ezt kel emberne bizodalommal
hinny, hogy it valo io vitezkedese, futasanac el vegezese, es hitinec
meg tartasa vtan, bizonnial meg adattatic neki az igassagnac coronaia.

Meg felel azert it Z. Pal az Tridentomi conciliomnac teuelgesere,
az hol az 6. sessionac 12. es 13. cap. az ketelkedest parancziolyac ez
okbol, hogy miért hogy az meg igazettatot ember el eshetic, es senki
nem tudhatia, ha mind vegig meg maradhate az ioban, vagy nem,
tehat senki nem lehetne bi-<K2r>zonios iduessege felől. De ved elő
az Z. Pal peldaiat. Mikor ő ez epistolat irta, fogua volt meg akor, sőt
meg azutan vitetet halalra, es mind az által immaris niluan meri mon-
dany, hogy hitit meg tartotta, es az igassagnac neki le tetetet coronaiat
meg volna neki adando az igaz biro Vr. Ha Papista volt volna, ketse-
gessen kellet volna erről szolni, de bizodalommal szol, mint am ma-
suttis Rom. 8. v. 38[-39]. nem azt mondgia, hogy ketelkedem, hanem
igy szol: „bizonios vagioc benne, hogy sem az halal, sem az elet etc. el
nem szakaszthat minket az Istenec szeretetitol, mely az Vrunck Iesus
Christusban vagon.” Ismeg 2. Timot. 1. v. 12. mond: „tudom, kinec
hittem, es bizonyos vagyoc, hogy hatalmas az en depositumomat,
mennyei örökseget meg tartani amaz napra.” Ittis bizonyoson, nem
ketsegessen szol felölle.

De talan azt gondolnad, hogy Z. Pal bizonyos lehetet iduessege
fööl, mi penig nem, es azert nem bizonyal, hanem ketelkedue kel
varnunc? Nincz ennekis semmi helye, mert Z. Pal nem czac maga
kepeben szol az maga iduessegenec bizonyos voltarol, hanem az töb
hiueketis tarsul veszi magahoz, es azt mondgia, hogy az igaz biro Vr
azt az igassagnac coronaiat, nem czac ő neki volna meg adando amaz
napon, hanem mind azoknakis, az kic az ő el iouetelit szeretic. Immar
penig minden hiuec szeretic az ő el iouetelit, hat bizonyosokis ez co-
ronanac meg adattatasaban. Azert mondotta vala az előttis Rom. 8. v.
39., hogy semmi teremtet allat „nem szakaszthat el” (nem mondgia,
hogy engemet, hanem NOS) „minket az Istenec szeretetitol”. Z.
Ianos 1. Epist. 3. v. 2. nem czac maga, de minden hiuec felől azt

mondgia: „tudgyuc, hogy mikor meg ielenendic, ő hozza hasonlatos-
sac leszünc.” Nem ketseges, de bizonyos tudas ezis.

Azert iria masut 1. Epist. 5. v. 13. monduan: „Ezt irom tinektec,
hogy tudgyatoc, hogy öröc eletetec vagon, kic hisztec az Istenec
fianac neuben.” Masut penig igyis ir 1. Ioan. <K2v> 2. v. 13. 14.:
„Ezt irom tinektec iffia”, hogy erősec vattoc, es az Istenec igeie
lakozic ti bennetec, es „meg gyöztetec amaz gonozt”. Ismeg „meg
irtam tinektec iffia, hogy erősec vattoc, es az Istenec igeie lakozic
ti bennetec, es meg gyöztetec amaz gonozt”. Im hallod, hogy Z. Ianos
az iffiaknac ir, kikne meg soc, söt sockal töb hartzoc vagon az ör-
döggel, hogy sem az örögekne volna, s megis azt iria felölle, hogy
erősec, s amaz gonozt, az ördöget meg gyöztetec. Tudni illic, mert
minec előtte meg ütköznenec az hiuec lelki ellensegeckel, immaris az ő
feiec az Christus Iesus által (kinec igeie benne lakozic) meg gyöztet
öket. Noha azert az vegig maradoknac igertetic az iduesseg, s-elis eshet-
nec az vionnan születet Emberec, mind az által czac ne maradgyanac
meg az Istentelensegben, hanem meg terienec, vgyan bizonyosoc le-
hetne iduössegec felől. Mert az el eshetes nem arra valo, hogy öket
iduessegec felől ketsegesecke tegye, hanem hogy igaz paenitentia,
Isteni felelemre, buzgo könyörgesre, testi batorsagnac, es az lölki is-
meret ellen hartzolo bünökne el tauoztatasara incze.

MASODIC RESZE.

De hogy ehen, szomian, ne tartosztassam sokaig Nagysagtokat,
es kegyelmeteket, az időhez kepest, el hagyom az Z. Pal irasanac töb
reszinec magyarazatyat, es szolloc immar, az io emlekezetre melto,
Tekentetes es Nagysagos Vr, Nadasdi Ferencz felől, meg mutatuan, ki
io lelki vitesseget vitezkedet, futasat el vegezte, es meg tartotta hitit,
s-immar az igassagnac coronaiatis viseli. Nagysagtokat penig, es kegyel-
meteket azon kerem, hogy ha elteben ő Nagysaga, Magyar Orszagnac,
ha edes nemzetene, ha Nagysagtoknac, es kegyelmetekne valamit
szolgalt, nyeriam meg ezt en ő Nagysagaert holta vtan, hogy beszede-
nec hatra valo reszetis varia mind vegig czendesseggel. Ismerem vgyan
magamat, az benne diczeretre <K3r> melto dolgoknac böseges volta-
ert, (fökeppen ily szepen tündöklő ekes sokasag előt) az ő Nagysaga
ioszagos czelekedetinec elő szamlalasara eletellenec lenni; mind az
által, hogy az vtanna valoknac peldaul es tükörül lenne, azokban az
aiandekokban, kikkel Isten ő Nagysagat, mind az lelki vitessegen, s
mind az testiben, meg aiandekozta volt, elő szamlaloc. Nem mind,

mert az mind hosszab időt, s-mind nagyob elmet, es ekesben valo szollast kiuanna. Az mi hiaual leszen (mint hogy leszenis), abban ennekem io vigasztalas, hogy az ő Nagysaga diczeretes czelekedeti, oly vilagoson tundöklenc, vgy ki teriettenec minden fele, s oly niluan vadnac mindenec elöt, hogy ez minden tiztesseges, magasztalando, es iosagos dolgoknac draga, tekentetes es czodalando kenczeiert, nem czac az Magyar nemzet (kiert ő Nagysaga, mig elt, sokat szenuedet, es probalt), de meg az idegen nemzetekis almelkoduia neztec, es czodaltac ő Nagysagat.

Leg először azert, hogy az lölki vitessegről szollyac, io hartzot tartot ő Nagysagais az ördög, az világ, az test, es az bünöc ellen, midön nem ezeknec, hanem az ő Istenenec kereste keduet. Mert mint az io lölki Pasztor a' Z. gyülekezetben, olyan volt tanetasual, es peldaiaual az Isteni felelemben. Az Istenec igeiet (melynec halgatasabol ismeretnec meg az Istenec fiai Ioan. 8. v. 47.) figyelmetessen es szeretettel halgatta, magais ha praedicatora ielen nem volt, elis oluasta haza nepe elöt. Az Vrnac Z. Vaczoraiaualis örömet el, ahöz io modgyaual keszült, ha mi nehessége es akadekia volt lelki ismeretiben, azt közöluen lelki pasztorauual, tanosagot es vigasztalast vöt rolla, s-az vtan vgy vötte magahoz az Vr Iesusnac Z. testet, es Z. veret. Közönseges dolgaitul, ha mi vresseget szakaszthatot, azt nem tobzodo heusagban, hanem az Z. Biblianac oluasasara fordította. Azbol vgy meg tanolta volt az benne valo szep mondasokat, edes vigasztalásokat, es erős bizonsagokat, hogy valamikor a' szükség kiuanta, azonnal <K3v> mindenekről, kinec kinec az ő szükségéhez kepest, tanosagot, vigasztalast, es bizonsagot mondhatot, s az kérdesekre valaszt adhatot. Ettől volt, hogy az Isten igeienec fegyueruel, az igaz tudomannac ellensegit sokszor el gyözte, meg fogta, meg nemitotta. Mely dolgon önnön magokis czodalkoztac. Igy vitezkedet az teuelygesec ellen.

Az fösüenség, telhetetlenség, es ragadozas ellenis vgy hartzolt, mint io lelki vitez. Mert sem hon, sem taborban az praedan nem kapdosot. Iobbagyhoz olyan volt, mint edes Atya. Azon volt mindenkor, hogy ez szokatlan adoual, alatta valóit meg ne terhellye: Panaszoikat, könyörgéseket, (a' mint meltois volt) ő maga meg halgatta. Törüeny szerent valo iöuedelmeuel meg elegedet. Az szegyeneknec, aruaknac, betegeknek, raboknac, es vton iaroknac kegyesen alamisnaiat nyuytotta.

Soc magockal iol tehetetleneket prouisioiaual eltetet, tartot, taplalt, es ruhazot naponkent, ki adatuan az ő reszeket. Azoknac sem iauallotta czelekedeteket, kic az egyhazi iöuedelmeket a' szegeny Lazartol, az egyhazi emberektől el vonzac, es oket hazoc nepeuel

ehezni, szükölködni hadgyac, s czac morsalekiat sem engedic az nekie hagyot iöuedelemnec fel szedni; hanem az Isten aldotta Vr, azon kiuülis, az maga saiatyabolis reszt szakasztot az tanitoknac, es skolaknac taplalasokra. Tuduan penig aztis, hogy az tanolo iffiakbol neuekednenec vegreis io egyhazi emberec, kic az igaz tudomant terieszthetnec, noha sokra kellet ez hadakozasban, de azert nem vont meg magat, hanem soc költsegeuelis, iffiakat tanettatot az tiztesseges deaki tudomanyra (o ha többennis czelekednec ezt), kinec latattyais volt, s-uagyonis, mert az igaz tudomany mindenüt szepen fenlet, s-fenlic mostis ioszagaban.

Az Isteni szolgálatbannis gyakor es buzgo volt. Vduaraban fenlet az Isteni felelem. O maga penig eletenec szent es fegyhetetlensegeuel, io pelda volt, nem czac vduara nepenec, <K4r> de meg szinte minekünkis egyhazi embereknec. Vduarahoz ha ült, auagy orszagunknac valami fő dolga, es vitezlo dolog felöl beszelgetet, vagy az tudomannac valamely reszet hozuan elő, azt az teuelygesec elent Z. irasbol szepen meg ertette. Az tiztatalansag ellen mely igen hartzolt legyen, abbol tettzic meg, hogy az tizta, es szemermetes eletnec oly igen szeretöie volt, hogy meg czac valami feslet, es tragar szot sem szenuedhetet el. Tutta iol tagainknac tisztan viseleset Isten akarattanac lenni, es azert szentül viselte magat, tagait, mellyec Istenec lako helye, tiztan hordozuan. Minden egyeb atkozodas, hamis eskües, es karomlas ellenis vgy tusakodot, mint io lelki Vitez. Ha mit meg mondot, oly igaz mondo volt, hogy abban semmi valtozas nem löt, kit tuduan meg az pogansagis, batran az Nadasdi szauara helt adot. Az mi penig titoc volt, az mint egy el reitet, reitec, es titkos tar hazban, vgy meg maradot nalla.

Eteleben es italaban (tusakoduan az torkosság ellen) oly igen mertekletes volt, hogy az en emlekezetemre torkossagal soha sziet meg nem nehezitette. Szombat napra es egyeb nagy innep estire ha költünc, hogy mas nap mind az Isten igeienec halgatasara, s mind az Isteni szolgálatra alkolmatossab lehetne, mindenkor czac egytzer euöt ebetet, es ackoris czac keueset mertekletessen. Azon kiuülis iozansagnac volt szeretöie, eztis iol tudgyuc minnyaian, kic vduaraban laktunc. Minden egyeb szaruas bünöktölis, mellyec az lelec ellen hartzolnac szorgalmatos vigyazassal otalmazta magat, mint io lölki Vitez. Nem hogy minden bün nélkül lehetet volna (mert az mint mondam, egy Ember sincz annelkul), de hogy io lölki ismerettel, mint ki lelki pasztor, es az gyontatasban titkossa voltam, meg mondgyam, bizonyara vgy elt, mint io lelki vitez, nem test, hanem lelec szerent, igen otta minden vetektől magat, az menyere, ez romlot természetben Isten

segetsegeből ohatta. Igy vitezkedet az ördög, ez világ, az test, es minden nagy bünöc ellen. <K4v>

Futasatis szepe el vegezte, mert az iot nem czac el kezdette, hanem mind vegig köuette. Az minemü meltosagra Isten ö Nagysagat valasztotta volt, abbanis nagy Isteni felelemmel, hiuen el iart egész eleteben. Az io Magistratusnac penig ez fő dolga es futasa, hogy az Isten tiztessegere, es az allata valoknac iduössegekre nezö dolgokat öregbecze, segecze, otalmazza, s io taplaloia legyen az egyhazi safaroknac, s-az vtan oztan külso otalommalis legyen az alatta valokhoz, hogy igy az törüeny igassaganac személy valogatas nélkül valo ki szolgaltatasa, fenyitec alat tarcza az embereket, az iokat otalmazza az erőszac ellen, meg büntesse penig az gonoszokat. Ezekis szepe tündöklöttec ö Nagysagaban, mert szorgalmatos gondot viselt reya, hogy az Apostoli tudomanyis mindenüt teriedgyen ioszagaban, kit otalmazottis, s-annac felette az reya bizatottakatis örizte, külsö ellensegtöl fegyuereuel, s-belső erőszac ellen törüennyel, minden keduezes nélkül törüeny szerent meg büntetuen az gonoz teuöket. Oezuegyeknec, aruaknac, es iöuemenyeknec, az hatalmasoc ellen igassagokig gonduiselőiöc volt, mert mindenkor szeretőie volt az igassagnac. Az türesbennis, nagy czendez bekesseggel aiandekozta volt meg az Vr Isten mind vegig. Ez penig nagy czodalatos dolog, hogy noha testbennis soc aiandekiual ekesettette volt meg Isten ö Nagysagat fel emeluen nagy meltosagra, mind feiedelem ö felsege, s mind az Orszag elöt, es hogy erre alkolmatos lehetne, meg eret bölczesseggel, es itelettelis lattatossa tötte volt; mind az által meg fogaduan az bölcz inteset Syr. 3. v. 18., mennel nagyob volt, annal alazatosban viselte magát, semmi keuelseg benne nem volt; eztis valakic ismertuc, minnyaian iol tudgyuc: maga felöl alazatosan ertet Z. Pal tanacza szerent, es mast tiztesseggel elöl veuen, mindenkor masnac tulaidonetot többet. Heu diczössegnec vgyan sem volt kiuanioia es szomiuhozoia.

<L1r> Mit mondgyac mar hitinec meg tartasarol?

Ebben penig az Vr Isten ö Nagysagat, czoda nagy alhatatossaggal erőssitette volt meg. Nem volt ingadozo nad szal, sem azoc fele nem volt, kic ö magoc sem tudgyac mit hisznec, sem azockal nem tartott, kic tiztessegeknek fogyatkozásatol valo feltekben, mint az pharisaeusoc közzül voltac nemelleyec, az Christust sem meric meg vallani. Söt miért hogy az Z. irasnac vigasztalásabol, az tudomannac minden reszeiben, meg erősödöt volt, tzelul tartotta maganac az Apostoli tudomant. Valamit az Apostoloc az Z. irasban az iduessegre szüksegesnec lenni tanitottac, azt tellyes szüiel vötte, hitte, tartotta, az mit öc nem tanitottac, akar ki mint himezte, hamoztais, el löt annelkül. Az egy

közben iaro Iesus Christussal iduessegere meg elegetet, kinec erdemehhez, mint erős kösziklahoz nagy bizodalommal ragazkodot. Es iollehet kereztyen modra hitit, az Istenec igeie szerent valo io czelekedeteckel gyümölczöztette, mind az által nem azokbol, hanem czac az Vr Iesus erdeméből varta hit **által**, az Istenec erröl valo szept igereti szerent, bünei boczianattyat, es öröc eletit. Az mint szepe meg tanit erre az Augustana confessio, mely nem egyeb az igaz Apostoli tudomannal, mely vallast szeretettel vöt es otalmazot. Azon kiüül minden teuelygest, Arianismust, Caluinismust, es szinten az Papistasagotis igen futotta es el tauoztatta.

Arrol penig az Augustana Confessorol, alhatatossan vallast töt, vgyan meg vallotta, es meg nem tagatta, de meg vallotta szinten ottis az közönseges helyen, az hol nemelleyec, iduössegekben iaro hitöc mellet, szaiokat sem meric fel tatani. Iol ertette ö Nagysaga az Apostoloc tanaczat Act. 5. v. 29., hogy „iob legyen Istenec engedni, hogy sem az Embereknec.” Meg tartotta azert az Vrnac amaz mondasat Matth. 10. v. 32[-33].: „minden valaki meg val engemet az emberec elöt, meg vallom <L1v> enis azt az en mennyei Z. Attyam elöt; az ki penig megh tagad engemet az Emberec elöt, azt enis meg tagadom az en mennyei Z. Attyam elöt.” „Vgyan sem azoktol kel fökeppen felni,” arra tanit vgyan ot Vruc, [Máté 10, 28.] „kic czac a' testet ölhetic meg, de az lelket nem, hanem attol, ki mind az lelket, s-mind az testet az Gehennara vetheti.” Tuduan azert mind ezeket, el szanta volt magat, hogy mind halalig alhatatossan vallast tegyen az Christusrol. Sem felelemert, sem kedueert, sem baratsagert nem tagattathatta senkijs meg velle hitit. Az adomany es haszon sem töt változast vallasaban, maga ha iöuedelemert kellet volna megh tagadni hitit, modgya volt volna benne. Emlekezem reia, mely edesdeden beszéllette ö Nagysaga sokszor előttunc, mint iart volt egykor Pragaban hitiert az Papa köueteuel. Nagy baratsagot vete (vgymond) velem, nem tudom miért, de gondolom azert; vegre igy fakaszta ki, hogy mindgyarast vgyan ot, bar addig el se mennyec onnat, hatuan ezer coronat ad, czac legyec papistaua. (Az ördögis maid hasonloul sarkalla meg Vrunkat Matth. 4. v. 9.) El iyedec (vgymond) ezt haluan, haiam szallais fel alla belle, s azon hertelensseggel ezt felelem neki, legyen teneked az te penzed veszedelmedre. Ezt haluan sem nem keserte töbször, sem velem nem tarsalkodec. Igy iart volt ackor, kit nem czac en, de sokan többenis elteben hallottac ö Nagysagatol. Vrac, es Nemesec, io köuetesre valo peldatoc vgyon it, ha az Vr Christusnac igaz tanituani akartoc lenni.

Senki ne vellye touabba, mintha az vtan ez tudomanyat el

valtoztatta volna, mert mind halalig azon hitben maradt meg alhatatossan, s abbanis mult ki ez vilagbol.

Mert mikor az Taborbol beteg hozatta volna megh magat, meg emlekezuen halando voltarul, 2. die Ian. szokasom szerent mikor hozza be mentem volna, büneiről vallast töt elöttem, es az vtan hitirolis, az Communicalas felöl vegezet vellem. Mas nap osztan 3. Ianu. az maga inasitis szepen meg köuetuen, 8. orakor reggel az öröc eletedre be viuö vti költ-<L2r>segul, hozzaia vötte az mi Vrunc Iesus Christusnac Z. testet es Z. veret. Az vtan 4. Ianu. Anno Dom. 1604. mely vasarnap volt, latuan hogy halalra valt volna, mi kic ackor ot ielen voltunc, egy nihany izben terdre estünc, es keserues szibol szarmazo buzgo könyörgessel, siruan aianlottuc ö Nagysagat az Vr Istenneec. Es vegre mikor dellestis 3. es 4. ora közben imatsag lenne ö Nagysagaert, azon imadsag közben szep cziöndezen nyugot el az Vrban, ideienec 49. Esztendös koraban, betegesegtöl fogua 47. napon. Igy tarta meg hititis. Annakokaert igazan mondhatta Z. Pallal, hogy „iovitessesget vitezkedtem, el vegeztem futasomot, az hitöt meg tartotam, s immar le tetetet ennekem az igassagnac coronaia. Mellyet immar az igaz biro Christus” megis adot ö Nagysaganac.

Ne talam nem mindennec esic ez kedueszerent, ha sokat szolloc felölle, eztis az igassag, es az dolognac valosaga, senki boszszusaga nem mondatta velem; teriunc azert testi vitessegeis. Az felseges es mindenkor gyözödelmes Czaszarhoz, az Austriai hazhoz (tiztessegnec okaert emlitem) hanem ha meg illyent, de hiuebbet kit mondhatnal nalanal? Nem de nem azon volte mindenkor mind tanacszual, s mind hü szolgalttyual, hogy az mit ö felsegenec karosnac tudot, el tauoztathassa, s-az mit hasznosnac, veghez vitethesse? Inkab az ö fölsegehez halgato tartomanyokat, nem igiekezteie otalmazni es terieszteni? Ezert vallyon, s mit nem volt kesz el szenedni? O ki sokszor az ö fölsege birodalmat rablo pogansaggal szembe ment, es az el ragadot praedat, az eh farkasoc szaiabol, vere hullasualis ki ragatta vitezül, diczeretessen, gyözödelmessen. Sokat rolla nem szolloc, azt bizonynal mondhatom, hogy oly hüseggel kapczolta volt az ö felsege szolgalttyahoz magat, s-ugy szerette hazaiat, hogy eletet sem szanta erette el fogyatni. Mert sem heü, sem hideg, sem essö, sem ho, sem hazi dolgaira valo gonduisilese, sem szerelmes felesegenec, es edes magzatinac szerelme, sem az hadakozas-<L2v>beli nyughatatlansagh es veszedelem, sem törödöt vensege (mely mar inkab nyugodalmat kiuan vala) meg nem tartoztathattac ö Nagysagat az ö felsege hü szolgalttyatul, valamikor a' szükseg kiuanta, mind halaligis, kit iol tuduan az felseges, es gyözödelmes Romai Czaszar, Magyar Orszagnac edes, es io gondui-

selö Attya, czac ez mult öszszelis, egy leueleben (oluastamis az leuelet igen szepen meg köszönte az ö Nagysaganac vitezi hü szolgalttyat.

Te eretted penig, oh meg oszlot, el epedet, es az soc hadac alatt keues szamra iutot el keseredet Magyar Orszag, mit nem czelekedet? mit nem probalt? Elnec meg soc Iambor főfő Vitezec, elnec, kic iol tudgyac, az Magyar nemzet szabadsaganac, hatarinac, es nepenec otalmazasaert, az frigy alatt edes hazankat pusztito, siros földünket rablo, soc nepunket el hordo, es raitunc nagy boszszusagokat teuö, dihus pogansag ellen, ki sokszor paisul vetette magat, teste szakadasual sem gondoluan. Minden karat meg fordultnac tartotta, faratsagat el mulatta, ha fegyueret pogan verben meg aztatuan, edes nemzetet töt karert, boszszuiat raitoc meg torolhatta. Nem hozom it elő mar, ki sokszor czac keuesed magaualis, menyi sokasag ellen, nagy batorsaggal, es remületlen sziucl, feyet szerenczere viuen, szemben ment, es az VR Iesus neueben, sokszor meg vert, meg futamtatot, le vagot, es szep nyeresseggel haza tert, rabokat hozuan. El hagyom az Bosokon valo probalast, es az Posgai Beknec meg veretteteset. Nem szolloc Sarkan szigetinel Sasuar Passanac szörnyü romlasarol. Ingyen sem emletem az Samboki, Koppani, Bolonduari, Berzentzei, Segesdi, s-Vy Vduarnal valo nyereseges diadalmat. Azt sem hozom elő, az Feieruari, Budai, Hatuani, Samboki Törököket, az Barsonyoson ki szörnyen vesztette volt Isten vtan; sem azt, hogy mas izben azon Budai, Feieruari, Samboki, Pesti, Hatuani, Szolnoki Töröc Feieruar alatt, fol meszaroltattanac volt.

<L3r> Semmit nem szolloc ezeken kiүүлis az Feiervariakon egynehanszor vöt gyözödelmes diadalomrol, es töb helyeken valo vitezi forgolodasirol.

Mind ezeket hogy el hadgyam, czac nem regennis, Buda, Vaal, kis Komar, Czikuar, Zabrag, Feieruar, Szeccen, Vacz, Hatuan, Eztergom, Kanisa, etc. alatt, menyi faratsagos nyughatatlansagot, heuet, hideget, ehseget, szomiusagot, vigyazast, törödest, es ezekhez hasonlo nehességeket (kickel az io vitesseg edgyüt szokot iarni, amat victoria curas) el szenedet, minden zugolodas nélkül. Eleg ennekem azt meg mondanom, hogy nem czac valamie volt mindenet, de meg eletetis (melynel ember nec testben keduesb morhaia ninczen) nem szanta hazaiat valo szolgaltban el fogyatni es vegezni. Sokszor mi hazunknal nyugottunc ackor, az ö Nagysaga faratsaginak arnyekaban, vagy magunk dolgaihoz lattunc (igazat mondoc, senki ne bannya), mikor ez io emlekezetü Vitez Vr, mi erettunc az pogansaggal iatzot vitez iatekot. Es hogy mindeneket hatra hadgyac, czac taualyis Buda alatt, az Szigetben, es Hatuan alatt ki sokat szolgalt legyen, nem czac az Magyar, hanem az Ne-

met Keresztyensegis iol tudgya, diczeri, es köszöny. Bizony ha akar-
nad sem tagadhatod, hogy mint az eghő gyertia masnac szolgáluan,
magat el fogyattya, így ő Nagysagais neked szolgáluan, Magyar Ország,
fogyatta el életet.

Mert Hatuan alat, az Taborbeli soc törödes, es nyughatatlansag 5
miat 19. Nouemb. Anno Domini 1603, meg betegedet. Noha penig
nehezen volt, de meghis fel vetuen magat, es szokasa kiuül masoc
setsege által ült vgyan czac louarais fel, mind az altal hogy kegyelmes
feiedelmehez való heüseget, es edes hazaiához való szerelmet meg
ielentene, nem gyengeltette magat, hanem az Var ala ment, hitre belö- 10
le az Törököket ki boczatotta, el keserte, s-az utan latuan, hogy mar
touab nem birhatna magat, es sem kegyelmes Vranac, sem edes ha-
zaianac touab nem szolgálhatna, betegen haza fele hozatta magat. Es
<L3v> így a' kit io egessegben hazul boczatottunc vala el, es kit 15
vigassaggal szüünc szerent, gyözödelmessen varunc vala haza iöni, az
szerelmes felesegenec, edes gyermekinec, Attyafiai nac, iambor szol-
gaynac, es az környüllünc lakozo keresztyenseg nec, nagy keserü-
segünkre (o czalard világ, oh változat élet) halalos betegsegen iöue
haza, melyből semmi Oruossaggal fel nem szabadula, hanem azonban
len életinec vege, mint mondam oda fel. Így vegeze el mind az ő fölse- 20
gehez es hazaiához való hüseget, s-mind testi vitesseget, soc szep peldat
hagyuan az vtanna valoknac.

Oh edes hazanknac bastaiaia, ah Varmegyenknec oszlopa, oh sze-
relmes czillagunc, ah szemünknec edes vilaga, Isten, es Czaszar ő felse- 25
sege vtan, Paisunc, es otalmunc, ki nagy aruasagra hagyad szerelmes
felesegedet, gyermekidet es azokat, kikert feiedet az meszarszekre, es
életedet le tenni nem szantad. Azert az te töllünc való el valasodon ke-
serues sirast tesznec, nem czac az Nagysagod szerelmes hazas tarsa,
edes magzati, attyafiai, es io szolgay, de kesereg egész magyar Or-
szagyis. Nem örül az felseges Romai Czaszar, bankodic az Austriai haz, 30
Becz tartomány szomorü, keduetlen az Nemet Keresztyenseg, köny-
ueznec az hadaknac vezeri, sirnac az erös szüü Vitezekis, es iaigat-
nac soc szegeny özüegyec, aruac, kiket taplaltal, s minden rendbelyec
vadnac nagy szomorusagban. Meltanis bizonyara,

Vitezeknec mert czillaga, 35
Varmegyeknec io paisa,
Az Zent nepnec nagy otalma,
Minden rendnec szep peldai,
Tanaczinknac fenyessege,
Vala nepunc ekessege, 40

Igassagnac szeretöie,
Len nepinknec diczessege.

<L4r> Annac okaert ily szüksegünknben, meltan kesergünc ily
io hadnagyunknac halalan, ki mind iffiusaganac viragat, emberkorbeli
ereiet, s-mind vensegenec meg eret tanaczat, es életenec veget, mi 5
reanc költötte.

O ha meg tudnad gondolni, te soc kerezte ala vetet Magyar ország,
es kiualtképpen te Nemes Vasuar es Sopron Varmegyec, ki hyiaual
vagy. Vayha megh gondolnad, ki nagy oszlopod eset el.

O ha ertened az Istenec czoda iteletit, kilömben latnal dol- 10
godhoz. Mikor Isten az ő hiueit, es főfő hasznos emberit, ez hala adat-
lan vilagbol, főképpen az szükseg ideien ki veszi, szokta velle ielenteni,
hogy ha eleit nem vennec, az ő fel geriet haragyanac nagy ostorat
volna hala adatlansagokert reiaioc boczatando, s azért venne el az
iokat, hogy az büntetesben reszesec nem lennec. No nem ok nélkül 15
mondgya Salomon Prou. 10. v. 25. az igaz Embert fundamentomnac
lenni. Mert noha sokan czac ingyen sem ertic, de az iokert szokta Isten
ez földet meg aldanni, kiknec halaloc karos az földön lakosoknac,
mint Esa. cap. 57. v. 1. meg mutattya. Loth Sodomabol ki menuen az
varos el vesze. Oezön viz burita el ez vilagot, hogy Noah barkaiaban 20
be szalla. Iosias kiralynac Isten azt igere 2. Reg. 22. v. 20., hogy
ötet ez vilagbol ki venne bekesegben, hogy az ő szemei ne latnac meg
az ő vtanna köuetkezendö gonoszokat. Ismerd meg azért kerlec, ki volt,
az kit töllünc Isten el vöt, es miért hogy nagy változastol felelmes az
allapat, azon keried az mindenható kegyelmes Istent, hogy mind kilsö, 25
s-mind belsö dolgainkban, nagyob gonoztol otalmazzon. Az mi ke-
gyelmes feiedelmünknec penig, az felseges, es gyözödelmes Romai
Czaszarnac, es Herczeg Vrainknac, ez el nyugot hü szolgálaioc helyet
adgyon ez vtannis hü, es az keresztyenseg iouara való hasznos szolgál-
kat az ő aldot Zent fiaert, az VR Iesus Christusert, Amen. 30

<L4v> Immar ha ki ez en kegyelmes Vramnac Nemzetsege felöl
valamit akar erteni, az vegie eszeben, hogy mind Attyarol, Annyarol
igen nagy Vraktol szarmazot. Attya volt ő Nagysaganac az Tekentetes,
es Nagysagos Nadasdi Thamas, ki soc fő tizteket viselt. Laios Kiralynac
először Secretariussa volt, az vtan Budai praefectus, honnat Ianos 35
Király ala esuen, az czodaluan nagy elmeiet, kincz tartoiuaa tötte,
kinec engedelmeből hazaiaban vizzha boczattatuan, az fölseges, es
gyözödelmes Ferdinand Czaszarnac tanaczaua, es fő Ország had-
nagyaua emeltetec, az vtan Nador Ispansagra magasztaltatec ez or-
szagban. Ez volt ő Nagysaganac Attya, ki ismög fia volt az Tekentetes 40
es Nagysagos öreg Nadasdi Ferencznec. Annac attya volt az Tekent. es

Nagys. Nadasdi Lazlo, Landor Feieruari vice Ban, kinekis az Tekent. es Nagys. Nadasdi Thamas, Comes de Betened, regi es nagy nemzet volt az Attya. Ily fő es Neuzetes Vraktol szarmazot Attyarol, kikis az ő ideiekben sokat szolgaltac hazanknac.

Annya penig ő Nagysaganak volt az Nemzetes es Nagys. Kanisai Orsola, az Tekent. es Nagys. Kanisai Lazlonac leanya. Kinec ismeg az Annya volt az Tekent. es Nagys. Kanisai Georgine, az Nemz. es Nagys. Rozgoni Clara Aszszoni, ki az Nemz. es Nagys. Banffi Dorottianac, az Tekent. es Nagys. Rozgoni Ianosnenac leanya volt. Kinekis Annya az Tekent. es Nags. Banffi Palne, az Nemz. es Nagys. Stibori Catalin Aszszony volt, amaz hires, neues feiedelemnac, Stiboriusnac leanya, ki nem czac az egesz Vagh vizenec volt örökös Ispannya, hanem Erdely Orszagnakis Vaidaia volt. Ily nagy meltosagbeliekbol vöt azert Annjarolis eredetet. Elegge meg mutatta penig, mind maga viseleseuel, s-mind szolgaltattiaual, hogy az ő eleinec nem volt gyalazattokra (io fanac vgianis io az gyümölcze), hanem söt diczeretekre, az ő nagy Nemzetsegeket vitezlä diczeretes czelekedetinec fenyessegeuel eke-setuen. De hogy el vegezzem bezedemet: meg halluc mar <M1r> Tekentetes, es Nagysagos Vrac, es Aszszonyoc, Neuzetes es böczülettes főfö, vitez, Nemes, es egyhazi Vraim, mind az Z. Palnac elteben valo io vitesseget, futasanac el vegezest, hitinec meg tartasat, es holta vtan az igassagnac coronaiaual valo meg aiandekoztatatasat, s mind az en kegyelmes Vramnac maga viseleset; az mellyekbol az Isteni felelemre, lelki, testi io vitezsegre, hüsegre, alhatatossagra, tizta, iozan, Z. eletre etc. szep peldakis adattatanac elönkben. Ez vagy on mar hatra, hogy Ngtok, es Kegyelmetec ide valo faratsagat, es engemet czendesseguel valo meg halgatasat meg köszönuen, ezt kiuannyam: Ngtokat es Kegyelmeteket az Vr Isten otalmazza megh hasonlo keserüestöl, s ha mikor vtolso oratokat el hozza, mely el mulhatatlan, adgyon iduösse- ges ez vilagbol valo ki mulast, AMEN.

AZ KEGYES OLVASONAC.

Hogy üresen ez leuelec ne maradnanac, az nyomtatásbeli vet- keknc meg igazitasat magadra hagyom, hanem az helyet akaram ez bi- zonsagot ide nyomtatni, az vegre, hogy ezböl, keresztyen ember, meg tanolnad, mellyic legyen az igaz regi hit, tudni illic, nem az emberi szerzesec praedicallassa es tartasa, hanem az Istennec igeiben az Z. irasban elönkben adatot tudomany.

Tertullianus lib. de praescript. aduers. Haeret. Cap. 21. mond:

„Ha az VR Iesus Christus az Apostolokat az praedicallassa <M1v> küldötte el, azt mondgyuc, hogy nem kel mas praedicatoro- kat be fogadni, hanem azokat, kiket Christus tanitot, mert senki mas nem ismeri az atyat, hanem czac az fiu, es a' kinec az fiu meg ielen- tette, sem masoknac nem lattatic az Christus meg ielentetnec lenni, hanem az Apostoloknac, kiket el küldöt annac praedicallassara, az mit nekic meg ielentet. Mit praedicaltanac legyenec penig, az az, mit ielentet legyen meg nekic az Christus, ittis azt irom elődben, hogy nem mas keppen kel meg bizonyítani, hanem vgyan czac azon gyülekezetec által, mellyeket az Apostoloc eppitettene, oc Praedicaluan nekic, mind eleuen nyeluel (a' mint szoktac mondani), s mind az vtan leuelec által. Ha ezez így vadnac, niluan vagy on tehat, hogy minden tudomant, mely azockal az hitnec Apostoli, anyai es eredendö Anya- zentegy hazackal egygez, igassagnac kellesec tartani, ketsegnelkül azt tartuan, az mit az Anyazentegy hazac az Apostoloktól vöttene, az Apostoloc a' Christustol, az Christus az Istentöl; minden egyeb tudomant penig az hazugsagrol meg itelendönc, vala mely az Anyazentegy haz gyülekezetinec, az Apostoloknac, az Christusnac es az Istennec igassaga ellen ert.”

Ismeg Cap. 23.

„Az iras nélkül hisznc, hogy az iras ellen hidgyene.”

Ismeg Cap. 37.

„Honnan ismertetnec idegeneknc, es az Apostoloknac ellensegi- nec, hanem czac a' tudomannac külömbsegeböl, mellyet ki ki mind az ő tettzeböl hozot auagy vöt, az Apostoloc ellene.”

Lactantius, institutionum diuinarum Lib. 2. Cap. 6. mond:

<M2r> „Oly igen gyöniörködnc ez emberec az kepekben, hogy immar az mellyec igazac, alab valoknac tartassanac, tudni illic, arany- ban, draga köuekben, es elephant tetemben gyönyörködnc. Ezeknc szepsege, es fenyessege vgyan be homalyozza a' szemeket, es semmi Isteni szolgaltatot nem alitnac ot lenni, valahol azoc nem fenlene.” Es vgyan ot igyis szol: „El mennec az Istenekhez” (szentekhez) „nem annyera az Isteni szolgaltatert, mely semmi nem lehet az gonoszul kereset el veszendö dolgokban, mint hogy szemeckel be nielleyec az aranyat, az siman ki faragot maruan köuec, vagy elephant tetemnc tündökleset nezzec, hogy köueckel es szinnel draga öltözeteket, vagy az gyöngyel meg rakot draga poharokat, vnasnelkül valo nezessel for- gassac. Es mennel ekesbec leendnc az templomoc, es az kepec szeb- bec, azt hiszic, hogy annal nagyob felsegessége vagy on. Annyera semmi nem egyeb az ő Isteni szolgaltatoc, hanem czac az mit az emberi kiuanasag czodal. Ezez az Isteni szolgaltatoc, mellyeket az regyektöl

nekyec adatotnac lenni vac merökeppen mentic es otalmazzac, s-nem gondollyac megh, minemüc legyenec, hanem ezböl iauallattatottaknac es igazaknac hiszic bizuan lenni, hogy azokat az regyec attac, es oly nagy meltosaga vagyon az regysegnec, hogy azt meg visgalni bünnec tartassec. Annac okaert vgy hisznec szellel neki, mint az meg ismert 5 igassagnac.” Illyenec az Papistakis.

I. MAGYARI ISTVÁN NÁDASDY FERENC FÖLÖTT

Nádasdy Ferencről, a „fekete bég”-ről csak nemrégiben jelent meg az első átfogó monográfia (Nagy László: *Az erős fekete bég, Nádasdy Ferenc*. Bp. 1987). Életrajzá-
nak fontosabb tényeit e munka alapján tekintjük át. Nádasdy Tamás nádor és Kanizsai
Orsolya fiaként született 1555-ben. 1587-ben királyi főlovászmester lett. 1591-ben ő
elnökölt a csepregi hitvitán, birtokain ettől az évtől csak evangélikus vallású papokat
tűrt meg, sárvári udvara a dunántúli lutheránusok legfontosabb szellemi központjává
vált. 1598-tól dunáninneni főkapitány és aranysarkantyús vitéz. 1604. január 4-én
halt meg.

Fényűző temetésének emlékét több nyomtatvány is megőrizte, így Johann
Ruland (†1648) latin orációja (RMK II. 322. = RMNy 914), valamint gyászversek
(RMK II. 320. = RMNy 910, RMK II. 321. = RMNy 912, RMK II. 323. = RMNy
915). A legfontosabb temetési kiadvány azonban az itt közzétett nyomtatvány, amely
Magyari István két prédikációját tartalmazza (RMK I. 390. = RMNy 913).

Magyari életéről – annak ellenére, hogy két könyvet is írtak róla (Zimányi Jó-
zsef: *Magyari István*. Ungvár 1888; Kovács Géza: *Magyari István*. Bp. 1902) – nagyon
keveset tudunk. Pázmány egy megjegyzése alapján többen arra következtettek, hogy
Wittenbergben tanult, de neve nincs az egyetem anyakönyvében. Az 1590-es évektől
Nádasdy mellett találjuk, először talán mint tábori papot, majd mint udvari lelkész,
1600-tól mint sárvári elsőpapot és a sárvári evangélikus egyházmegye esperesét. Eb-
ben az évben jelent meg nyomtatásban első munkája, egy fordítás (RMK I. 315. =
RMNy 869). Főművét 1602-ben jelentette meg *Az országokban való sok romlásoknak*
okairól címmel (RMK I. 379. = RMNy 890; legutóbbi kiadása Makkai László utó-
szavával: Bp. 1979). E könyvre válaszul adta ki *Felelet-ét* Pázmány Péter 1603-ban
(RMK I. 385. = RMNy 905). 1604-ben patrónusa, Nádasdy gyászszertartásain Magyar
számos prédikációt tartott, pénz hiányában azonban csak kettőt jelentethetett meg;
ezek közül – maga mondja – legalábbis az első úgy választotta meg, hogy az Páz-
mánynak is feleletként szolgáljon. A nyomtatvány bevezetőjében említést tesz arról
is, hogy már válaszirátát is elkészítette Pázmány írására, csak költség híjával van még,
hogy kinyomtathassa. Ez az írás azonban már sohasem jelent meg nyomtatásban (nem
ismerjük kéziratát sem), s az 1604-es esztendő után Magyariról sincs több adatunk.
Valószínűleg hamarosan meghalt. 1605-ben már Zvonarics Mihály a sárvári esperes.

A nyomtatványban megjelentetett első beszéde, amelyet 1604. január 11-én
Sárvárott mondott el, a gyászszertartást kizárólag tanításra való alkalomnak tekinti:
a személyre, helyzetre való legcsekélyebb utalás nélkül a purgatórium, a halottakért
mondott misék, a szentek segítségül hívása ellen érvel. Egzaktt teológiai szaknyelve,
pontos filológiai apparátusa, érvrendszerének a temetési alkalmat felülmúló igényes-
sége – esetenkénti ismétlései, szerkesztési hibái ellenére – ma is elismerést érdemel.

A második prédikáció Lékán hangzott el, a temetésen. Épp ezért ebben a vallási
tanítás jóval csekélyebb jelentőségű és inkább erkölcsi jellegű; a beszéd főleg Nádasdy
dicséretéről szól. E laudatio voltaképpen a Magyari főművében az előjárókkal szem-
ben megfogalmazott erkölcsi követelmények – istenes élet, szilárd vallási meggyőző-
dés, jótékonykodás, mértékletesség – Nádasdyban való megtestesülésének bizonyí-

tása, másrészt olyan ott felrótt vétkektől való mentességének hangsúlyozása, mint fősvénység, telhetetlenség, ragadozás, tisztátalanság, kevelység stb.

A dicséret fontos része a főúr testi erejének, bátorságának, a török elleni végvári csatákban való részvételének megemlítése. Nádasdy részvételéről e csatározásokban 1577-től van tudomásunk. Ezeknek a szórványos, helyi kezdeményezésből kiinduló, olykor alig néhány vitézzel véghezvitt harci eseményeknek azonosítása, évszámhoz kötése igen nehéz történelmi feladat (szakirodalma is rendkívül szegényes), a prédikációban említett végvári hőstetteknek legnagyobb részét mégis sikerült azonosítanunk egy forráskiadvány segítségével: *A budai basák magyar nyelvű levelezése I. 1553–1589.* (Szerk. Takáts Sándor, Eckhart Ferenc, Szekfű Gyula. Bp. 1915.) Jóval alapsabban feldolgozták már a tizenöt éves háború hadtörténetét, ennek Magyaritól megemlített eseményeit könnyen azonosíthatjuk. (Nádasdy Ferenc e háborúban véghezvitt hőstetteit azonos nevű unokája a sárvári vár dísztermében is megfestette 1653-ban.)

Magyarai második prédikációjában rövid, nyolcsoros, kétütemű nyolcasban írott versbetét is található, ennek kiadása: RMKT XVII./I. 138. 535–7.

A nyomtatvány végére, „hogy üresen ez leuelec ne maradnanac”, Magyarai ökeresztény írók műveiből vett, a „pápasták” ellen jól alkalmazható idézeteket illesztett. Az, hogy a nyomdász kérésére azonnal ilyen találóan kiválasztott, pontosan fordított részletekkel tudta növelni könyve terjedelmét, jól mutatja alapos felkészültségét, tájékozottságát, előzetes anyaggyűjtését Pázmány elleni hitvitájában.

Magyarai István különleges (jelentésű) régi nyelvi szavairól, mondatszerkezetéről, nyelvezetéről – jegyzeteinken túl – bővebb felvilágosítás található Gáti Béla füzetében: *Magyarai István nyelvi sajátosságai* (Bp. 1910).

Magyarai valamennyi munkáját Manlius János nyomtatta ki. Nádasdy halálát követően – akárcsak Magyarieről – a nyomdász működéséről is alig van már adatunk: a temetési nyomtatványok után Manlius nevével már csak egy egyleveles kiadvány jelent meg 1605-ben (RMNy 934).

A nyomtatvány Alv lapján keretezett N iniciálé látható stilizált indákkal díszítve, az A4v lapon négyeszer körülfutva és középen fonatot alkotva fekvő nyolcast formáló szalagból álló záródísz, a H2v és az M2r lapon azonos, szárnyas angyalfejből, volutaszerű díszből és stilizált növényi elemekből álló záródísz.

Tárgyi jegyzetek

49:5 A Nádasdy család 1530 óta volt Fogarasföld örökös ura. Szapolyai János ezen adományát később I. Ferdinánd is megerősítette.

49:6 Nádasdy Ferenc 1562-től volt Vas, 1587-től Sopron vm. főispánja.

49:7 *II. Rudolf* német-római császár (1576–1612), I. Rudolf néven magyar király (1576–1608).

49:9 Nádasdy királyi tanácsos volt, 1587-től pedig főlovászmester.

49:10 Dunán inneni főkapitány.

49:21 E *Madarász Miklósnak* nem bukkantunk nyomára. Az mindenesetre bizonyos, hogy Báthori Erzsébet végrendeletének is ő volt egyik tanúja 1610-ben (Radvánszky III. 235–7).

51:3 *Báthori Erzsébet* (1560–1614) 1575-ben lett Nádasdy felesége.

51:11–13 *Nádasdy Anna* később Zrínyi Miklós, *Kata* pedig Homonnai Drugeth György felesége lett. *Pál*, aki már Kanizsánál kitüntette magát, 1604-ben követte apját Vas vm. főispáni székében, később ő is főkapitány, főudvarmester lett.

53:10 „Megfenyítelek téged ítélettel, mert nem hagylak egészen büntetés nélkül.”

53:13 *Szaikra*: kb. 'szabadjokra'. Lásd NySz III. 17.

53:37 „Amikor nem resteltem, hogy fölkelj és abbahagyd az evést, hanem elmentél és eltemetted a halottat, megbízást kaptam, hogy próbára tegyem a hitedet.”

55:1–2 Pázmány „*rágalmazó írása*”: RMK I. 385. = RMNy 905. Magyarinak erre írott feleletéről csak ebből az utalásából tudunk.

55:13 *Káplán*: udvari pap.

55:22 1604. febr. 10.

55:27 *Senior*: esperes.

56:13 A bibliai Bölcsesség könyvét a hagyomány *Salamonnak* tulajdonítja, de felmerült az a gondolat is, hogy szerzője az alexandriai hellenizált zsidó filozófus, *Philon* (i.e.20-i.sz. 54).

57:2 *Holot*: mivelhogy.

57:6 *It*: ti. a textusban.

57:25 Lázár és a gazdag történetét lásd Lk 16,19–31.

57:28–29 *Platón*, illetve az újplatonizmus lélekvandorlás-tanára céloz.

58:33 „Az én elköltözésem ideje beállott.”

59:3 Lásd Scheiber Sándor: *Ábrahám, Izsák, Jákob kebelében*. In: *Folklór és tárgytörténet* III. Bp. 1984. 59–60.

60:24–26 A 31. zsolttár katolikusok általi átformálásáról lásd Magyarai főművét: *Az országokban való...* Id. kiad. 40–1.

60:26–28 A *Maria mater gratiae* kezdetű latin himnusz idézi (lásd RMDT II. 82). Az idézett részlet magyarul: „védelmezz ellenségeinktől, halálunk óráján végy magadhoz.”

61:32 Lásd Mt 25,1–12.

61:37–38 *Aranyszájú Szt. János* Genézis-magyarázatára – az 1. fejezethez írott 5. homiliára és a 2. fejezethez írott 4. (folyamatos sorszámzás szerint 14.) homiliára – és Szent Pál zsidókhöz írott levelének kommentárjára hivatkozik (vagy a 11. homiliára, vagy a 11. fejezetet világosító 21–27. homília valamelyikére).

61:41–62:3 *Aranyszájú Szt. János* művére hivatkozik: *De Lazaro Concio* 2. A latin idézet („sem hogy vétkeinket eltávoztathassuk”) a *Paenitentia sera post mortem* című részben fordul elő (lásd PG XLVIII. 985).

62:4–6 *Ágoston* Macedoniuszhoz írott, a hagyományos számozás szerint 54. levelére hivatkozik (lásd 153. sz. alatt: PL XXXIII. 653–65). A másik utalás a *Sermones de tempore* gyűjtemény hagyományos számozás szerinti 66. darabjára vonatkozik (lásd App. 254. sz. alatt: PL XXXIX. 2215–6). Ez utóbbi hely utolsó mondatát idézzük: „In hac vita tantum poenitentiae patet libertas; post mortem vero nulla correctionis est licentia.”

62:6–15 *Poitiers-i Szt. Hilarius* (315 k.–367) *Tractatus super Psalmos* c. mun-

kájából a 2. zsolttár kommentárját idézi. Magyarul: „azonnal elragad a pokol, és a testet elhagyva tüstént elveszünk, ha az igaz utat elhagyva éltünk. Tanúság nekünk az evangéliumi szegény és a gazdag, kik közül az egyiket a boldogok székébe, és Ábrahám kebelébe helyezték az angyalok, a másikat tüstént a bűn birodalma vette magába. A bűn ugyanis annyira birtokába veszi a halottat, hogy testvérei is fent maradnak. Nincs helye itt a halogatásnak és a késlekedésnek, az ítélet napja ugyanis vagy a kegyes élet örök jutalma lesz, vagy az örök büntetésé. A halál órája ugyanis mindenkit saját törvényei szerint vesz birtokba, mikor mindenkit vagy Ábrahám, vagy a bűn tart meg az ítéletre.”

62:16–22 A *De consolatione mortuorum* c. műre hivatkozik (lásd PL XL. 1159–68). A latin eredeti (uo. 1163): „Nam quid est mors, nisi separatio corporis animaeque? Recedente enim anima quae semper vivit, quae mori nescit, quia de flatu Dei est, solum corpus emoritur: quia aliud in nobis mortale, aliud immortale est. Sed recedens anima, quae carnalibus oculis non videtur, ab Angelis suscipitur, et collocatur aut in sinu Abrahae, si fidelis est, aut in carceris inferni custodia, si peccatrix est: dum statutus veniat dies, quo suum recipiat corpus, et apud tribunal Christi iudicis veri reddat suorum operum rationem.”

62:23–31 A *Sermones de verbis apostoli* c. gyűjtemény 18. darabját lásd PL XXXVIII. 161. sz. alatt (877–84). A többi idézett hely feloldása: *De peccatorum meritis et remissione* I. könyv 28. fej. (lásd PL XLIV. 140–1), *Hypomnesticon contra Pelagianos et Coelestianos, vulgo Liber Hypognosticon* 5. könyv (lásd PL XLV. 1647–58). A latin idézet az utóbbi helyről származik (uo. 1654). Fordítása: „Harmadikat egyáltalán nem ismerünk, sőt a Szentírásban is azt találjuk, hogy nincsen.”

62:27 *Pelagianizmus*: Pelagius brit szerzetes által az 5. sz. elején hirdetett eretnek ókeresztény irányzat. Tagadta az áteredő bűnt, azt, hogy Ádám és Éva bűne megrontotta volna az emberi természetet; nézetei szerint így az üdvösség eléréséhez elegendő az ember szabad akarata, nincs szükség kegyelemre. Ezért az – általában csupán jelképesnek tekintett – keresztségben nem részesült gyerekek sem kárhozhatnak el. A pelagianusokat I. Ince 417-ben kiközösítette, Szt. Ágoston pedig velük vitázva fejtette ki tanítását a kegyelemről.

62:32 *Iebusita*: jebuzeus. A zsidók ellenségeit, a Jeruzsálem környékét birtokában tartó jebuzeus törzset Dávid győzte le véglegesen (2Sám 5,6–8.). Itt a jezsuiták gúnyneve.

62:35–38 A hivatkozás: *Enchiridion ad Laurentium, sive De fide, spe et charitate liber unus* 67. és 69. fej. (lásd PL XL. 263–5.) „Sed qui hoc credunt, et tamen catholici sunt, humana quadam benevolentia mihi falli videntur” (uo. 263).

63:7 *Czigabiga*: ’körülményes, bonyodalmas’, ill. ’haszontalan’. Lásd TESz I. 521.

63:10–12 A történet Pázmány *Felelet*-ének (RMK I. 385. = RMNy 905) 288. lapján olvasható (lásd Pázmány: *ÖM. magyar sor. I. 183*), forrása Bonfini *decad. 3. lib. 3. 152–158*. De megtalálható ez a történet Thuróczyánál is, s már Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát is hivatkozik rá. (Lásd Timár Kálmán: *A levágott fej gyónása*. = Ethn 1911. 317–9.)

63:34–64:13 *Aranyszájú Szt. Jánosnak* Máté evangéliumához (annak 8. feje-

zetéhez) írott 29. homiliáját idézi. A Magyarai által készített fordítás a PG szövegkiadásában adott latinak (LVII. 353) csak részben felel meg, nagyon pontosan követi viszont az általunk látott másik kiadás latin szövegét (Joannis Chrysostomi *Explanationes in Novum Testamentum*. Francofurti ad Moenum 1697. I. 344–5): „Nec enim potest anima e corpore separata in his regionibus errare. »Justorum animae enim in manu Dei sunt.« Si autem justorum, infantium quoque similiter, non enim peccarunt. Peccatorum vero post hunc exitum continuo abducuntur, quod a Lazaro et divite planum efficitur: sed alibi quoque dominus ait, »Hodie animam tuam abs te repetent.« Non igitur potest anima cum a corpore abcesserit, apud nos hic errare: nec id injuria.” Mivel ez a 17. század végi kiadás számos korábbi latin változatot örökített, valószínű, hogy Magyarai közvetlen forrását e leszármazási sorban kell keresni. Hasonlóképpen az idézet szerzői közbevetés utáni folytatásáét: „Multis e locis scripturae comprobari potest, non errare hic post mortem justorum hominum animas. Nam et Stephanus ait: »Suscipe spiritum meum.« Et Paulus »resolvi, ac esse cum Christo desiderabat.« De patriarcha quoque scriptura dicit: »Et appositus est ad patres suos: adultus in senectute bona.« Quod vero nec peccatorum animae hic commorari possunt, divitem audias quid dicat, perpendasque quid petit, et non impetrat. Quod si possent animae hominum hic conversari, venisset ipse ut cupiebat, et suos de tormentis inferni fecisset certiores: quo ex loco scripturae illud etiam aperte patet, quod post exitum a corpore, in locum quendam certum animae deducuntur, unde redire sponte sua non possunt, sed terribilem illum iudicii diem ibi expectant.” (Id. kiad. I. 345, vö. PG LVII. 353–4.)

63:35 Bölcs 3,1.

63:39 Lk 12,20.

64:3 ApCsel 7,59.

64:4 Fil 1,23.

64:5 1Móz 25,8. és 49,33.

64:13 *Chrysostomus*: lásd 61:41–62:3.

64:14 *Tertullianus* (lásd 110:38–111:19) *Liber de anima* c. munkájára hivatkozik.

64:14 *Akhriszi Theophylactus* (1050 k.–1108 k.) Máté-evangéliumhoz írott magyarázatára hivatkozik.

64:15 *Nagy Szt. Athanasziosz* (295 k.–373) alexandriai érsek *Liber de variis questionibus ad Antiochum principem* c. munkájának kérdéseire hivatkozik – a szerző nevének említése nélkül.

64:37–65:4 Ágoston *Epistola ad catholicos contra Donatistas, vulgo De unitate ecclesiae liber unus* c. művét idézi (I. PL XLIII. 391–446). A latin eredeti (cap. 19. Uo. 428–9): „Omissis ergo istis morarum tendiculis ostendat Ecclesiam vel in sola Africa, perditis tot gentibus, retinendam, vel ex Africa in omnibus gentibus reparandam atque adimplendam: et sic ostendat, ut non dicat, Verum est, quia hoc ego dico, aut quia hoc dicit ille collega meus, aut illi collegae mei, aut illi episcopi, vel clerici, vel laici nostri, aut ideo verum est, quia illa et illa mirabilia fecit Donatus vel Pontius, vel quilibet alius, aut quia homines ad memorias mortuorum nostrorum orant, et exaudiuntur. aut quia illa et illa ibi contingunt, aut quia ille frater noster, aut illa soror

nostra tale visum vigilans vidit, vel tale visum dormiens somniavit. Removeantur ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum. Aut enim non sunt vera quae dicuntur, aut si haereticorum aliqua mira facta sunt, magis cavere debemus: quod cum dixisset Dominus quosdam futuros esse fallaces, qui nonnulla signa faciendo, etiam electos, si fieri posset fallerent, adjecit vehementer commendans, et ait, »*Ecce praedixi vobis.*« (Mt 24,25. Vö. még 1Tim 4,1.) »De visis autem fallacibus legant quae scripta sunt, et quia »ipse Satanus transfiguratur se tanquam angelum lucis« (2Kor 11,14.), »et quia multos seduxerunt somnia sua.« (Sir 34,7.: »multos enim errare fecerunt somnia.«) »Audiant etiam quae narrent Pagani de templis et diis suis mirabiliter vel facta vel visa: et tamen »*dü Gentium daemonia, Dominus autem caelos fecit*« (Zsolt 96,5.).

64:39 *Emette*: émette 'ébren(létében)'. Lásd TESz I. 762.

65:4–12 *Athanasziosz* idézett könyve (64:15) 35. kérdésének szövege, a görög eredeti latin fordításában: »Numquid est possibile nos cognoscere, cuius rei gratia non permisit deus animam alicuius ex illis qui precesserunt, remitti ad nos, vt exponeret nobis ad commodum nostrum, quomodo sint negotia illa in inferno, et quae necessitas illic immineat. RESPONSIO: Multus inde error in vita proueniret. Multi nanque daemonum, transfigurandi se occasionem sumerent in figuras hominum mortuorum, et dicturi essent ex mortuis se resurrexisse, et sic multa falsa dogmata et negotia de ijs, quae illic gerantur disseminare possent, nobis ad errorem et perditionem.« (Az általunk használt kiadás: Athanasii *Omnia opera, quae in hunc usque diem e Graeco in Latinam linguam versa sunt.* Coloniae 1532. 330.)

65:10 *Tettes*: 'hazug, hamis'. Lásd NySz III. 650–2.

65:19–20 »Egyszeri tényeket ne hozunk fel példaként, különleges jelenségből ne állítsunk fel általános szabályt.«

65:24 *Ingyen sem*: itt kb. 'még csak nem is'.

65:26–29 *Johannes Gersonius* (Jean Gerson) párizsi teológus (1363–1429) *Tractatus de examinatione doctrinarum* c. művét idézi. A latin eredeti: »Suspecta est omnis revelatio, quam non confirmat Lex et Prophetiae cum Evangelio.« (Az általunk használt kiadás: Joannis Gersonii *Opera omnia.* Antwerpiae 1706. I. 13.)

65:27 *Glossa*: magyarázat.

66:5 *Spectrum*: látomás, jelenés.

66:10 A »*hatalmoc*« szó előtt valószínűleg hiányzik a »nincs« tagadószó.

66:21 *Circumstantiak*: körülmények.

66:31 *Vasz*: váz. Lásd NySz III. 1031.

66:33 *Tertullianus*: lásd 64:14.

66:34 *Sevillai Szt. Izidor* (560–636) sevillai érsek *Etymologiarum sive originum liber viginti* c. művére hivatkozik.

66:34 Nem a történetíró Prokopioszról van szó, hanem *Gázai Procopius* (475 k.–528 k.) exegetáról, aki többek között a királyok könyvét is magyarázta (lásd PG LXXXVII. 1079–1200). *Lyons-i Eucherius* (1449) püspöknek is a királyok könyvéhez írott kommentárjára hivatkozik (lásd PL L. 1047–1208).

66:35 *Justinus* (100 k. – 165 k.) görög nyelvű ókeresztény író *Quaestiones et responsiones ad orthodoxos* c. munkájának 41. kérdésére hivatkozik. Egyébként a 40–42. kérdések foglalkoznak itt a démonokkal.

66:35–36 *Ágoston Quaestiones ex veteri testamento* c. művének 2. és 27. kérdésére hivatkozik (lásd PL XXXV. 2218–9. 2232–3). A másik hivatkozás: *De diversis quaestionibus ad Simplicianum libri duo* 2. könyv 3. kérdés (lásd PL XL. 131).

66:41 *Tettesseg*: lásd 65:10.

67:1 *Imennye, amannya*: a szóalakokra lásd NySz I. 144. 726.

68:3 *Roberto Bellarmino* (1542–1621) bíboros *De controversiis christianae fidei* c. hatalmas gyűjteményéből a *De Ecclesia, quae purgatur in locis subterraneis* c. rész 2. könyvére hivatkozik: *De loco, tempore, poenis, et aliis, quae ad Purgatorium pertinent.* 1. fejelet. *De personis, quibus Purgatorium conuenit.*

68:10 *Indulgentia*: bűnbocsánat, búcsú(cédula).

68:31 *Koholtatnyoc*: lásd 69:32.

69:21 *Marha*: 'vagyon, a javak összege', de úgy látszik, értelmébe itt a családtagok is beletartoznak.

69:32 *Kohol*: 'főz'. Lásd TESz II. 518.

69:34 *Az minort*: aminőt, amit. Sajtóhiba lehet.

71:5 *Mi*: itt nyomatékosítószói szerepe van.

71:6 *Hohar*: hóhér. A szóalakra lásd TESz II. 130.

71:35 *Keketelen*: kés-kételen 'akarva – nem akarva'. Lásd NySz II. 159. TESz II. 425–6.

72:1 *Kábalkodik*: 'badarságokat fecseg'. Lásd NySz II. 71.

72:24–28 Lásd Mt 18,28–35.

74:7–8 A már említett gyűjtemény (lásd 68:3) darabjaira hivatkozik: *De Christo, capite totius Ecclesiae* c. rész, 4. könyv *De Christi anima*, 8. fejelet: *Christum non pertulisse poenas damnatorum.* *De Ecclesia, quae purgatur in locis subterraneis* c. rész, 1. könyv *De Purgatorio*, 10. fejelet: *Asseritur Purgatorium testimoniis Patrum Graecorum et Latinorum.* A harmadik citált hely: *De indulgentiis et iubileo* 2. könyv 10. fejelet.

75:1 *Prös*: prés '(bor)sajtó'. Lásd NySz II. 1331.

76:36 *Stola*: itt 'öltözet, ruha'. Lásd TESz III. 603.

76:38 *Gry*: ismeretlen szó, föltehetően szövegromlás.

77:6 *Zurzauar*: a hangalakra lásd TESz III. 1206.

77:7 *Alytya*: 'állítja' vagy 'alítja' = véli, sejtí.

77:9 A hivatkozott hely: *De venerabili sacramento altaris* 1. fejelet.

77:20 *Kerben*: kertben. A *t* nélküli szóalak nem feltétlenül sajtóhiba, lásd NySz II. 244–7.

77:20 Lk 22,44.

77:21 Mt 27,46. Mk 15,34.

78:38 *Hüvelyez*: 'kifejt, feltár, leír'. A szóalakra lásd NySz I. 1530–1.

78:40 1Jn 1,7.

79:9 *Publicanus*: vámszedő. Lásd Lk 18,10–14.

79:34 A citált művet lásd 74:7–8.

80:32 *Arányoz*: 'gondol, véli'. Lásd TESz I. 171.

81:1 *Folyamo*: folyamodó. Lásd NySz I. 910.

81:16 *Abba* jelentése arámi nyelven: 'anya'.

81:26 *Aquinói Tamás* már idézett helyeire hivatkozik.

- 81:38 *Edgyüt*: 'valahol'. Lásd TESz I. 727.
- 82:38 *Eggül edgig*: a szóalakra lásd NySz I. 579.
- 83:2 A citált fejezet címe: *De tempore quo durat Purgatorium*.
- 85:19 Mai nyelven: a tűz szó nem szó szerinti értelmében vették. (Vö. Sylvester János: Az olyan ígikről való tanúság, mellyek nem tulajdon jegyzisben vitének. MStÚ 13–6.)
- 85:20 *Metaphorice*: képes értelemben.
- 85:21–22 *Enchiridion*: vö. 62:35–38 (lásd PL XL. 264–5.) *De fide et operibus liber unus* 15. fej. (lásd uo. 212–5). *De civitate Dei* 21. könyv 26. fej. (lásd PL XLI. 743–6). *De octo Dulcitii quaestionibus liber unus* 1. kérdés (lásd PL XL. 149–57). *Enarrationes in psalmos* 80. zsolttár (lásd PL XXXVII. 1035–46).
- 85:30 *Fundamentom*: alap.
- 85:31 *Czöpö*: csepű 'kóc, szösz'. Lásd NySz I. 410.
- 85:36 *Super erogatio*: 'quod sponte fit et praeter debitum, ultra praescriptum'. A kifejezés teológiai értelméhez lásd III. Honorius pápa szavait: „Si quis autem supererogaverit, ipse Dominus cum redierit, reddet ei.” (Du Cange szótára 1883–7. évi kiadásában, VII. 661–2.)
- 86:12 *Gyöterrec*: gyötretnek.
- 87:35 *Stygia to*: 1. Pauly Bd. IVA, 1. 426. A görög mítoszok alvilág-elképzeléséről lásd Graves I. 172–9.
- 87:35 *Elysium*: az üdvözültek helye az alvilágban.
- 87:37–38 Az *Odüsszeia* 11. énekében Odüsszeusz a halottakat keresi fel; Elpénór, halott társa az érte való áldozatra kéri, amit a hős a 12. énekben megtesz. Az *Aeneis* 5. énekében Aeneas apja sírján mutat be áldozatot halála emléknapján; a 6. ének a Misenusnak bemutatott halotti áldozatot mondja el, s azt, hogyan kéri a halott Palinurus az alvilágban érte való áldozatok végrehajtására a hőst.
- 88:30–32 *Euszebiosz* egyháztörténetéből Melitón szárdeszi püspökre (2. sz.) hivatkozik.
- 88:33–39 *Aquileiai Rufinus* (345 k.–410) *Commentarius in symbolum apostolorum* (vagy *Expositio symboli*) c. munkájából idéz (38). Magyarul: „Mindezeket olvastatni akarták az Fgyházban, de hitelességüket nem lehet megerősíteni.”
- 88:39 *Szt. Jeromos* így ír Példabeszédek könyve fordításának előszavában: „Judith, et Tobi, et Machabaeorum libros legit quidem Ecclesia, sed inter canonicas Scripturas non recipit: sic et haec duo volumina legat ad aedificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.” (PL XXVIII. 1242–3.)
- 88:40 *Hilarius* (lásd 62:6–15) zsolttármagyarázatának bevezetésére hivatkozik.
- 88:41 *Szt. Athanasziosz* (295 k.–373) alexandriai püspök *Synopsis Scripturae Sacrae* című művére hivatkozik (lásd PG XXVIII. 283–438).
- 88:41–42 *Szalamiszi Epiphániosz* (315 k.–403) püspök *Panarion*, latin címmel *Panarium, arcula, sive canistrum, plenum remediis adversus venenum haeresium LXXX* és *De mensuris et ponderibus* c. műveire hivatkozik.
- 89:3–5 *Euszebiosz* egyháztörténete a megadott helyen Órigenészt idézi, aki-

nek a Makkabeusok könyveiről mondott szavai nem egyértelműek. Így ír: „a kánoni könyvek száma, amint a zsidók hagyománya tartja, huszonkettő”. Felsorol huszonegy könyvet, majd ezt fűzi hozzá: „Ezeket kívül vannak a Makkabeusok könyvei.” (Baán István ford.) Valószínű, hogy a 22. kanonikus könyv a kispórfétáké, amely egy másoló hibájából maradhatott ki a görög szövegből.

89:5–6 *Euszebiosz* megadott helyén *Josephus Flavius: Apion ellen c.* munkájából idéz (I, 8), aki nem nevezi meg egyenként a kánoni könyveket, csak annyit mond, hogy számuk huszonkettő.

89:7 *I. (Nagy Szt.) Gergely* pápa (590–604) *Moralia* c. művének 18. könyvére hivatkozik.

89:8 *Nicolaus Lyranus* (Nicolaus de Lyra 1270–1340) francia teológus Tóbiás-magyarázatára hivatkozik.

89:18 *Gymnasium*: testgyakorló iskola.

89:30–32 *Josephus Flavius* (38 k.–100 k.) *A zsidók története* 12. könyvében írta meg a Makkabeusok történetét. Magyarai azonban nem feltétlenül erre gondol. *Euszebiosz* egyháztörténetének általa legutóbb idézett helyén olvashatók a következők: „Más, nem lebecsülendő művet is alkotott *Josephus: Az uralkodó értelemről*, amit egyesek *Makkabaikonak* neveznek, mivel leírja azoknak a zsidóknak a harcait, akik férfiasan küzdöttek az istenes vallásosság érdekében, a Makkabeusok könyveinek nevezett írásoknak megfelelően.” (III, 10. Baán István ford.) Ez a könyv azonban valószínűleg nem *Josephus*, hanem egy körülbelül egykorú ismeretlen szerző műve.

90:18 *De verbo Dei* c. rész 1. könyv 15. fej.: *De libris Machabaeorum*.

90:30 *Lakodalom*: 'lakoma'. Lásd TESz II. 711.

91:1 *Jeromos* a Példabeszédek könyve megadott helyét így fordította: „Date siceram moerentibus, et vinum his qui amaro sunt animo.” (PL XXVIII. 1273.)

91:8 A citált fejezet címe: *Purgatorium esse probatur ex Scripturis Testamenti veteris*.

91:26 *Görög kötője*: Pál apostol eredetileg görög nyelvű írásában. Az itt szereplő ὑπὲρ praeposíciónak genitivus vonzattal mind -on, -en, -ön, mind -ért jelentése van. A Vulgata a *pro* praeposícióval fordította le, valamennyi felekezet magyar fordításában is -ért jelentésben adják vissza. Kiss Jenő *Újszövetségi görög-magyar szótár*-a szerint (3. kiad. Bp. 1975. 166) ezen a helyen a görög előljáró 'javára' és helyetti jelentése egyaránt érezhető. Magyarai véleményét tehát a mai protestáns felfogás sem követi.

92:16–17 Lásd Mt 25,10.

93:3 *Léka* (Lockenhaus) Kanizsai Orsolya hozományaként került 1535-ben a Nádasdy család kezébe. Nádasdy Ferenc volt az első családtag, akit itt temettek el, apjának, Tamásnak hamvait csak 1669-ben szállították ide.

93:16 A házaspárnak két olyan gyermekéről tudunk, akiket már apjuk halála előtt eltemettek: Andrásról és Orsolyáról.

94:9 Lásd kötetünkben IV. 186:23–29.

95:37 „Nem rabszolga élete van-e az embernek a földön, és az ő napjai nem olyanok-e, mint a béresnek napjai?”

95:40 *Ezdrás 4. könyve* az i.sz. I. sz.-ban készült, héber nyelvű, látomásokat tartalmazó irat, mely megtalálható a Vulgata függelékében. Az idézett hely latinul: „hoc est cogitamentum certaminis, quem certavit, qui super terram natus est homo”. Vö. még uo. 13,37.

96:14 *Hannia*: hányja 'azzal dicsekszik, azt felelmeleti'. Lásd TESz II. 48.

97:6 *Iöuemeni*:jövemény 'jövevény'. Lásd NySz II. 60.

98:20–21 Az „ezer közül egy” kifejezést Károlyi fordítása nem a kérdésekre, hanem az emberekre vonatkoztatja: „Ha perelni akarna ő veled, ezer közül egy sem fel lehetne meg néki.”

98:22 „Mint megfertéztetett ruha minden mi igazságaink.”

99:5–15 Szt. Bernát ún. második életrajzára hivatkozik (*Secunda vita Sancti Bernardi abbatis*, lásd PL CLXXXV. 469–524). A latin eredeti (uo. 491): „Infirmitas aliquando ipse Viŕ Dei, et velut rivulus quidam phlegmaticus incessanter ab ejus ore confluebat: unde exhausto corpore usquequaque deficiens, paulo minus ad extrema devenit. Convenerunt itaque filii et amici ejus velut ad exequias tanti Patris. Cumque extremum jam trahere spiritum videretur, in excessu mentis ante tribunal Domini sibi visus est praesentari. Adfuit et satan ex adverso improbis eum accusationibus pulsans. Ubi vero ille omnia fuerat prosecutus, et Viro Dei pro sua fuit parte dicendum; nihil territus aut turbatus, ait: »Fateor, non sum dignus ego, nec propriis possum meritis regnum obtinere coelorum. Caeterum duplici jure illud obtinens Dominus meus, haereditate scilicet Patris et merito passionis, altero ipse contentus, alterum mihi donat; ex cuius dono jure illud mihi vindicans non confundor.«”

100:12–16 A *tridentis* zsinat (1545–63) végzései közül kettőre hivatkozik: *Praedestinationis temerariam praesumptionem cavendam esse, De perseverantiae munere*.

100:26 *Depositum*: letét.

100:38 *Teremptet*: a szóalakra lásd TESz III. 897. *Semmi teremptet allat*: mai szóhasználat szerint 'semmi a világon'.

101:5–9 Az „erősség vattoc, es az Istennek igeie lakozic ti bennetec” szövegrész a megadott locusnak csak második versében (1Jn 2,14) olvasható, elképzelhető, hogy a nyomdász tévedésből szedte ki kétszer.

102:33 *Szokatlan ado*: a tizenöt éves háború költségei miatt a jobbágyokra háruló adóteher állandóan növekedett, 1593-ban portánként három, 1596-ban kilenc forintot tett ki, 1598 és 1604 között pedig nem kapunként, hanem házanként vetettek ki egy forint adót.

102:38 *Provisio*: gondoskodás.

103:16 *Elent*: 'ellenében'. Lásd SzT II. 1048–9.

104:6 *Magistratus*: elöljáró.

104:24 *Lattatos*: 'látható, nyilvánvaló'. Lásd NySz II. 543.

105:7 *Augustana confessio*: ágostai hitvallás, az evangélikus egyház alapvető vallási irata.

105:9 *Arianizmus*: ókeresztény eretnecség, amely azt tanítja, hogy a fiú az atyával nem egylényegű, csak hasonló lényegű (*homoiousiosz*).

107:1–2 E levél után nem folytattunk (levéltári) kutatást.

107:16 *Bosokon való probalas*: talán Dobó Ferenc lévai várkapitány és az esztergomi bég híres párvadala Bozókön (Hont vm.) 1581. május 1-jén, amelyet épp Nádasdy embere, Nicolaus Gabelmann örökített meg (RMK II. 203. = RMNy 618).

107:17 A budai pasa 1584-ben panaszkodik amiatt, hogy „Zriny Gyeorgy es Nadasdy Ferencz az frigy keozben az *posgay* Iszkender *begeött* megh uertek uoltt” (BB 319).

107:18 A szigetvári *Sasvár pasa* és vele a koppányi, pécsi, mohácsi bég 1587. augusztus 9-én szenvedett vereséget Kanizsától két mérföldre, *Sárkányszigetnél* (Hahót, Zala vm.). Lásd RMK II. 197. = RMNy 599. BB 398. 401–2. 405–6. 457–8.

107:19 *Sambok*: Zsámbok (Pest vm.). Az itteni törökök több kisebb zaklatása után (lásd BB 141. 159–60. 196. 199. 283.) 1583-ban panaszkodik így a budai pasa: Nádasdy „egy nehany ezer magauat minden hadi szerszamaual iöttt az hatalmas czaszar vegei ala, Sambok ala” (uo. 286–7).

107:19 *Koppány* (Somogy vm.). 1583-ban „Zriny Gyeörgy, Nadasdy es Battany tiz ezeren Koppán tartományara iötttek, kik nagy dulast es egetest teöttek” (BB 278). 1587 februárjában Nádasdy be is vette e szandzsákszékhelyet.

107:19 Az itt említett *Bolondvár* a Balatontól délre feküdt (lásd Gabriel Hevenesi: *Parvus atlas Hungariae*. Viennae 1689. 27. térképlap), nem tévesztendő össze a Trencsén vármegyei Bolondóccal. 1582-ben írja a budai pasa: „Nadasdy, Battany, papaiak, vesprimiek palotaiak tataiak es az teob vegbeliek trombitakual es egnehany zaszloul igyekeoztek hogj az hatalmas czaszar varatt Bolonduaratt el ronczak es egessek” (BB 264). 1589-ben is azt panasolja, hogy Nádasdy hadai „ez el mult napokbannis Bolond varra iötttek az Balatonon által laytoriakual es minden hadi szerszamokual, akaruan porra tenni” (uo. 454). 1599-ben Nádasdy vissza is foglalta a várat a töröktől (Jedlicska Pál: *Adatok erdődi br. Pálffy Miklós a győri hősnék életrajza és korához*. Eger 1897. 76. 712), Istvánffy ezt az eseményt 1603-ra teszi (*Historiarum ... libri XXXII*).

107:19 A *Berzenec* (Somogy vm.) ellen intézett Nádasdy-támadásokról lásd BB 169. 210. 214. 237. 365–6. 433.

107:19 Nádasdy *Segesd* (Somogy vm.) elleni támadásairól lásd BB 169. 214. 365–6. 433.

107:19 *Újudvar* (Zala vm.). Nádasdy e helyhez kötött tetteinek nem bukkanunk nyomára.

107:20–22 Az emlékezetes *bársonyosi* (Vértesalja) portya 1587-ben vereséggel végződött (lásd BB 389), úgyhogy valószínűleg nem erről van szó, hanem valamelyik gesztesaljai portyáról (lásd uo. 150. 440–1).

107:22–24 Talán Nádasdy Pákozdi közelében Szinán nagyvezér és Hasszán budai pasa fölött kivívott győzelméről beszél (1593. november 3).

107:25–27 A budai pasától bepanaszolt, *Székesfehérvár* (Fejér vm.) elleni támadások a 16. sz. utolsó negyedében: BB 118. 149. 151. 209. 229. 254. 334–5. 338. 494. 496. 502. A várost 1601. szeptember 20-án sikerült bevenni, de megtartani csak rövid ideig sikerült.

107:28–30 *Budát* 1598-ban, 1602-ben is eredménytelenül próbálták visszafoglalni a töröktől. *Vál* (Fejér vm.): lásd BB 207. 311. 429. és a Zsámboknál említett lap-

számok. *Kiskomárom* (Zala vm.), *Csíkvár* (Fejér vm.), *Zabrag* = ?Csábrág (Hont vm.) nyilván a tizenöt éves háború hadműveleteinek helyszínei. A *Szécsény* (Nógrád vm.) elleni támadásokról sokszor panaszkodik a budai pasa (BB 209. 312. 433), 1593 decemberében sikerült elfoglalni, 1599 szeptemberében pedig nagy győzelmet aratott itt Nádasdy és Pálffy Miklós. *Vácot* (Pest vm.) 1596-ban foglalták vissza a töröktől, közelében zajlott le 1597. október 6-án a nógrádverőcei csata. *Hatvant* (Heves vm.) is 1596-ban szabadították fel, majd újabb török uralom után 1603-ban ismét (Nádasdy itt szállt utolszor táborba). *Esztergom* (Esztergom vm.) az 1594-es eredménytelen ostrom után 1595-ben szabadult fel. Az 1600-ban elesett *Kanizsa* (Zala vm.) visszafoglalásáért eredménytelen ostrom folyt 1602-ben.

107:32 *Amat victoria curam*: „A győzelemért cselekedni kell.” Catullus 62. carminájának 16. sora, egyébként II. Mátyás (1608–19, ekkor még Mátyás főherceg) jelmondata (lásd Galavics 30–1. lap és 25–26, 29. kép). A Nádasdyak sárvári várának 1653-ban festett, Nádasdy Ferencre emlékező mennyezetképein is megtalálható, még-hozzá a szövegünkben is előforduló többesszámú formában: „*curas*” (lásd uo. 50. kép).

107:40–41 *Buda, Hatvan*: lásd 107:28–30. *Sziget*: a Csepel-sziget, itt zajlott le 1603 szeptemberében az a csata, amelyben több ezres török had semmisült meg.

109:16 „Amint a forgószél ráfuvall, már oda van az istentelen; az igaznak pedig örökké való fundamentoma van.”

109:28 Mátyás, Miksa és Ferdinánd főherceg, akik szintén részt vettek a tizenöt éves háborúban.

109:34–40 *Nádasdy Tamás* (1498–1562) II. Lajos (1516–26) idején, 1525-ben tanácsnok, Mohács után előbb Ferdinánd híve, 1527-től Buda várkapitánya. Amikor 1529-ben a török benyomult Budára Szapolyait támogatva, ő is Szapolyai pártjára állott, aki 1530-ban kincstárnokává tette. Hamarosan visszatért Ferdinánd táborába, belső tanácsos, horvát bán (1537–41), országbíró (1540–54), 1552-ben főhadvezér, majd nádor (1554–62) lett.

109:41 E *Nádasdy Ferenc* I. Mátyás alatt élt.

110:1 *Nádasdy Lászlónak* Nagy Iván csak a nevét ismeri.

110:2 Nagy Iván táblázatai a Nádasdyak Petendi (Petenyédi) Comes-ágán csak az 1400-ban említett *Tamást* ismerik, közte és László közt pedig felvesznek még két őst.

110:5 *Kanizsai Orsolya*: Nádasdy Tamás (lásd 109:34–40) felesége, 1535-ben házasodtak össze. Csak egy fiútestvére volt, Ferenc, akiben 1532-ben a Kanizsai család fiágon kihalt. Orsolyát Ferdinánd fiúsította, s így a Kanizsaiak birtokai a Nádasdyakra szálltak.

110:6 *Kanizsai László*, az 1525-ös hatvani gyűlés egyik főszereplője.

110:7–9 *Kanizsai György* horvát bán (1498–1504, 1507–10) második felesége, *Rozgonyi Klára*, aki első felesége, Bánffy Erzsébet húgának, *Bánffy Dorottyának* volt a lánya *Rozgonyi Jánostól*.

110:10 Bánffy Dorottya (és Erzsébet) anyja, *Bánffy Pálné Stibor Katalin*.

110:11–13 A legendás alakká vált *Stibor* vajda lengyel származású volt, 1389-ben honfiúsították mint Pozsony vm. főispánját. Beckó (Bolondóc, Trencsén vm.) várát 1388-ban kapta testvéreivel együtt. 1395–1401 és 1409–14 között erdélyi vajda.

1410-ben Trencsén, Nyitra vm. főispánjának, „totiusque terrae Vagane Dominus”-nak mondják.

110:38–111:19 Quintus Septimius Florens *Tertullianus* (160 k.–220 u.) latin egyházi író *Liber de Praescriptionibus adversus haereticos* c. munkáját idézi. A latin eredeti: „Hinc igitur dirigimus praescriptionem: si Dominus Jesus Christus apostolos misit ad praedicandum, alios non esse recipiendos praedicatores, quam Christus instituit; quia nec alius Patrem novit nisi Filius, et cui Filius revelavit, nec alius videtur revelasse Filius, quam apostolis quos misit ad praedicandum, utique quod illis revelavit. Quid autem praedicaverint, id est, quid illis Christus revelaverit, et hic praescribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi apostoli condiderunt, ipsi eis praedicando, tam viva, quod aiunt voce, quam per epistolas postea. Si haec ita sunt, constat proinde omnem doctrinam quae cum illis Ecclesiis apostolicis, matricibus et originalibus fidei, conspirat, veritati deputandam, sine dubio tenentem quod Ecclesiae ab apostolis, apostoli a Christo, Christus a Deo accepit; reliquam vero omnem doctrinam de mendacio praejudicandam, quae sapiat contra veritatem Ecclesiarum, et apostolorum, et Christi, et Dei.” (PL II. 38.)

110:20–21 Latinul: „Sed credant sine Scripturis, ut credant adversus Scripturas”. (Uo. 41.)

111:22–25 Latinul: „Unde autem extranei et inimici apostolis haeretici, nisi ex diversitate doctrinae, quam unusquisque de suo arbitrio adversus apostolos aut protulit, aut recepit?” (Uo. 61–2.)

111:26–112:6 Lucius Caecilius Firmianus *Lactantius* (240 k.–320 k.) latin egyházi író *Az isteni tanításokról* szóló főművét idézi. A közölt részletek latin eredeti: „Tanta homines imaginum cupiditas tenet, ut iam uilliora ducantur illa quae uera sunt: auro scilicet et gemmis et ebore delectantur. Horum pulchritudo ac nitor praestringit oculos nec ullam religionem putant ubicumque illa non fulserint.” „Ueniunt igitur ad deos non tam religionis gratia, quae nulla potest esse in rebus male partis et corruptibilibus, quam ut aurum oculis hauriant, nitorem leuigati marmoris aut eboris aspiciant, ut insignes lapillis et coloribus uestes uel distincta gemmis fulgentibus pocula insatiabili contemplatione contrectent. Et quanto fuerint ornatiores templa et pulchriora simulacra, tanto plus maiestatis habere creduntur: adeo religio eorum nihil est aliud quam quod cupiditas humana miratur. Hae sunt religiones, quas sibi a maioribus suis traditas pertinacissime tueri ac defendere perseuerant, nec considerant quales sint, sed ex hoc ueras ac probatas esse confidunt, quod eas ueteres tradiderunt, tantaque est auctoritas uetustatis, ut inquirere in eam scelus esse ducatur. Itaque creditur ei passim tamquam cognitae ueritati.” (CSEL XIX. 121–2.)

Kritikai jegyzetek

49:6 örökös, – 49:10 ország Hadnagyanc – 49:11 az [...] ez [...] nyomorult – 49:12 magához – 49:24 Kereszturat – 51:2 NEMZETES ES NAGYSAGOS – 51:16 lelki – 51:17 hosszu [...] szerenczet – 51:18 szerent [...] aianlya. – 51:28 tündöklöttene, – 52:7 visha – 52:21 Nagysagokatis – 52:29 prou. – 53:2 varian – 53:11 Kit –

54:9 apoc. – 54:27 Es – 54:31 kezesekeket – 55:9 Nagysagtol, – 55:12 Nagyfagtoknac, – 55:24 Az – 55:26 Magyarai – 56:4 az – 56:6 igazaknak [...] lelkek az Istennek kezében – 56:7 az bolondoknac szemeknec – 56:8 ki – 56:10 bekessegeben – 56:12 igeekben az bölcz, akar – 56:26 [A B1r lapon az őrszó:] Előszö – 57:33 stentelen – 59:25 allasz – 59:29 Christusert – 59:31 illatü – 60:3 psal. – 60:5 psal. – 60:5 iuhöc, – 60:20 psal. – 60:24 psal. – 61:2 kiüül – 61:6 [A „kony-” szótag csak őrszóként van meg a B4r lapon.] – 61:29 iöt. – 61:30 vilagbül – 61:35 [A B4v lapon az őrszó:] Oennen – 62:2 hatalmunkbán, – 62:4 rempore, – 62:14 iudieium – 62:25 held – 62:40 yiezgetic. – 63:2 öt – 63:14 gyönhatic. – 64:9 pökólnac – 65:14 ielelennenekis. – 65:26 hoszuau – 66:8 ördöngos – 67:6 szenuedneke – 68:24 idey – 69:19 gyarant – 70:34 sap. – 71:18 könyrullyön – 71:30 oragis: – 72:22 allyünc – 74:28 <Dij> – 75:1 iduözerö. – 75:7 öroc – 75:7 egydül – 75:20 öt – 75:24 könyhaioknac – 75:26 Christstsbán – 75:31 magauac – 75:37 gyogultunc – 75:40 vöht, – 76:12 Ismeg – 76:20 Meg – 76:23 cap. – 76:26 cap. – 76:38 arról – 77:30 bünteresetis – 77:35 gyógyültünc. – 79:20 tolueieual, – 80:17 felö – 81:8 orszogatis – 83:9 Curistus – 83:30 Teren. – 83:34 öt, – 84:14 szazert – 84:38 annya – 85:4 miglelünc, – 85:6 hyü – 86:16 ölc – 87:20 Gor. – 87:22 magoc – 87:35 Srygia – 88:12 tanüsigokbol – 88:15 röüüedön – 88:20 bizonytasara, – 88:25 bizonytani, – 88:34 tülaidonitnac – 90:24 iagazac – 90:31 könyörogyenec. – 91:12 purgaoatriomba – 91:19 körosztölködnec – 91:21 imakozni: – 91:22 körosztölködnec – 91:29 körosztölködnec – 92:10 ezokból – 92:15 viszelsz – 92:24 eleger – 93:2 [A H2v lapon az őrszó:] AZ – 93:5 az – 93:5 gyületkeztunc – 93:7 vietzec, – 93:14 öltözöt – 93:30 Keriunc – 94:13 höz – 94:20 Ferents – 94:27 halálnac – 95:3 tanolliuc – 95:11 felöli, – 95:14 dolgaidról, – 95:15 [Az I2r lapon az őrszó:] vekezel. – 95:21 forgattiuc – 95:25 Mondom, – 95:28 psal. – 95:33 Kesziczuc – 95:39 hay – 96:3 karcziöllünc. – 96:13 cze-/kette, – 96:22 cor. – 96:24 Vrünc – 96:33 allanünc, – 96:35 Epes. – 96:35–36 [A nyomtatványban az „ördög-” szó sor végén van, „nec” toldalékja tévedésből ugyanazon sor elejére került:] el fut ti tölletec. / nec. Z. Palis ad Epes. [...] az ördög- / Masic – 96:36 ellensegnc – 96:40 vilagból, – 97:7 hartsolnac. – 97:14 cor. – 97:22 forditriuc – 97:31–33 [A nyomtatványban egyes szavak, betűk felcserélődtek:] agiekinkat igasban, es az / sagban, fel öltözuen az igassagnac panczelliaban, hitnec paisa- / iduessegnc sisakiaban – 97:35 s-tizsan – 97:39 vegkez – 97:40 cor. – 98:13 bisodalommal – 98:37 mienkert – 98:38 [Az I4v lapon az őrszó:] iarüly – 99:3 ö vellene – 99:18 tetete – 99:29 egy kazban, – 100:23 biszonios – 100:24 szeretitöl, – 101:5 igys – 101:23 Nagysagokat, – 101:34 tündökle – 102:21 közönseges – 102:21 dolgaitül, – 102:22 oluasara – 102:23 vigasztalosokat, – 102:28 szokszor – 102:35 iöuendelmeuel – 102:35 szegyeneknec, – 103:8 tudomra – 104:15 bizattatokatis – 104:19 szeretöio – 104:34 tartotta, – 105:27 iöuendelemert – 105:34 el – 106:1 Mert – 106:10 voltünc, – 106:18 tetemet – 106:29 szokszor – 106:34 mngat, – 106:37 [Az L2r lapon az őrszó:] bel – 107:1 mült – 107:2 Nagysagnac – 107:37 magünk – 108:14 hazül – 108:18 O – 108:23 Vermegyenknec – 108:24 czillagünc, – 108:28 Nagysagot – 108:31 szomorü, – 108:31 keduedlen – 109:1 szeretöio, – 109:2 Ven – 109:4 emberkörbeli – 109:16 Ptou. – 109:28 nyügot – 109:40 Tekent es es – 110:5 Nagysagnak – 110:18 Meg – 110:32 az – 110:32

vetkeknc – 110:33 bizonsagot – 110:34 keresztyen – 110:35 igaz – 110:36 szerzesek – 110:36 az – 110:37 elöknben – 111:2 [Az M1r lapon az őrszó:] küldc – 111:32 es